गूजराती चोथी चोपडीना अर्थ.

કવિતાની સમજુતી, વ્યાકરણ, વાઘેલા વંશ સુધી
ગુજરાતી દેશનો ઇતિહાસ વગેરે.

બનાવનાર,

ફકીરભાઇ કાસીદાસ,

સુરતની નામદાર સર જમસેદજી જીજીભાઇવાળી નંબર
૧ લાની છોકરાની નિશાળના વડા માજી માસ્તર

તેના છોકરા નગીનદાસ ફકીરભાઇ કાસીદા-
સની વતી છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

દાહ્યાભાઇ જગજીવનદાસ.

સુધારો તથા વધારો કરેલી આવૃત્તિ ૧૧ મી.

કીંમત ૪॥ આના.

મુંબઈ,
"તત્વવિવેચક" છાપખાનામાં છાપ્યું.

સન ૧૮૯૭.

गूजराती चोथी चोपडीना अर्थ.

હાલમાં છોકરાઓએ ગુજરાતી ત્રીજા ધોરણમાં ચોથી ચોપડી શીખવા માંડી, એટલે પાઠમાં આવેલો દરએક શબ્દ વ્યાકરણમાં કયા ગનો ગણાયછે તે તેઓએ સારી પેઠે જાણવું જોઇએ, તેટલા સારૂ દરએક શબ્દના અર્થની સાથે વ્યાકરણનો વર્ગ લખી જણાવ્યો છે અને તેની સમજવાની નિશાની ટુંકામાં નીચે મુજબ કરી છે તે પ્રમાણે વાંચીને સમજી લેવું.

(ના) = નામ.	(વિ) = વિશેષણ.	(અ) = અવ્યય.
(સ) = સર્વનામ.	(ક્રિ) = ક્રિયાપદ.	(કૃ) = કૃદંત.

પાઠ ૧ લો.

મંડાવીશું (ક્રિ) શરૂ કરાવાશું.
ગમશે (ક્રિ) પસંદ પડશે, સારી લાગશે.
વાર (ના) વખત.
પાછલી (વિ) પછાડીની.
રાજી (વિ) મગ્ન, ખુશી.
સુંદર (વિ) સારી.
ચાહે (ક્રિ) માગે, ઈચ્છે.
કામ (ના) ધંધો.
નવરા (વિ) કામથી પરવારેલા.
પહેલાં (અ) અગાઉ.
વસ્તુ (ના) ચીજ.
પરમેશ્વર (ના) મોટો ઈશ્વર, પ્રભુ.
પશુ (ના) ચોપગાં જાનવર, ચોપગાં પશુ.
પંખી (ના) પાંખવાળા પક્ષી.
આકાશ (ના) ગગન.
પૃથ્વી (ના) દુનિયા.
સાંભરેછે (ક્રિ) યાદ આવે છે.
ભાઇડા (ના) મરદો.
બાઇડાઓ (ના) બઇરાઓ. [રાઓ.
છોડાઓ (ના) છોક-
કીડા (ના) જીવડા.
ચંદ્રમા (ના) ચાંદો.
જગત્ (ના) દુનિયા.
સર્વે (વિ) બધું, સઘળું.
સરજ્યું (ક્રિ) પેદા કાર્યું
વિના (અ) વગર.
દેખતા (ક્રિ) જોતા.
હરઘડી (અ) વારેવારે.
માલૂમ (વિ) યાદ, ફેઆમ.
છાનું (વિ) ગુપ્ત.
ખોટું (વિ) ખરાબ, જુઠું.
શિક્ષા (ના) સજા.

પાઠ ૨ જો. [પા.

જગત્ (ના) પૃથ્વી, દુની-
રેનડીઅર (ના) સાબરના જેવું શીંગડાવાળું જનાવર.
ગરૂડ (ના) મોટા પક્ષીનું નામછે.
ધોધ (ના) ધોધવો.
શીખવાનું (કૃ) ભણવાનું.
દેશ (ના) મુલક.

વસે છે (ક્રિ) રેહે છે.
બોલી (ના) ભાષા.
જાત(ના) તરેહ, પ્રકાર.
જનાવર (ના) ચોપગાં જાનવર, પશુ.
સિંહ (ના) મોટા જબરા પશુનું નામ છે.
આંબા(ના) કેરીનાં ઝાડ.
નાળિએરી (ના) નાળિએરનાં ઝાડ.
ખજૂરી (ના) ખજૂરાના ઝાડ.
ટાઢ (ના) ઠંડ, હીમ.
મૂલક (ના) દેશ.
અનાજ (ના) દાણો.
ફળ (ના) લીલો મેવો.
નીપજે છે (ક્રિ) પાકેછે.
ભોંય (ના) જમીન.
ધાતુ (ના) સોનું રૂપું ત્રાંબું લોઢું વગેરે.
પર્વત (ના) મોટા પહાડ.
કોતર (ના) ગુફા.
મેદાન (ના) મોટી પોહોળી ખુલ્લી જગ્યા.
સરોવર (ના) મોટું તળાવ (ચોતરફ જમીનને વચમાં પાણી તે)
અવાજ (ના) સાદ.
કિનારે (ના) કાંઠે.

દરિયાની (ના) સમુદ્રની.
છોળો (ના) છાલકો.
અથડાતી (ક્રિ) અફળાતી.
પહાડ (ના) મોટા ડુંગરો જોડાઇને ઊંચા ગયેલા તે.
ઊના (વિ) ગરમ.
ઝરણ (ના) ધીમે ધીમે પાણી વેહે તે વેહેળા.
જગ્યા (ના) ઠેકાણું.
પાલીઆં (વિ) પીએ ને માંદા પડે એવાં ખરાબ પાણી.
માંદા (વિ) કાહેલી.
મુદ્દલ (વિ) બીલકુલ.
ચંડા (વિ) ટાઢવાળા.
ભોંયરાં (ના) ભોંય તળિઆ નીચેનાં ઘર.
હેઠે (અ) નીચે, હેઠળ.
હુંફ (ના) ગરમી.
ગૂજરાતી (વિ) ગૂજરાતના રહેનારા.

પાઠ ૩ જો.

પ્રાર્થના (ના) સ્તુતિ, ભકિત, બંદગી.
સંસાર (ના) દુનિઆ.
પર્વત (ના) મોટા પહાડ.
જોમ (ના) જોર.
દાતાર(ના) સખી, આપનાર,દોલો માણસ.
પ્રાણીઓ(ના) જીવડાં; જીવવાળો માણસ.
હરવું (ક્રિ) ફરવું.
ઈશ્વર (ના) પ્રભુ.
તૈયાર (વિ) તરત કામમાં આવે એવું.
શોભિતા (વિ) શોભાયમાન, શોભાવંતા.
સોમ (ના) ચંદ્રમા.
રચ્યાં (ક્રિ) બનાવ્યાં.
જબરૂં (વિ) ભારે, મોટું.
અદકાં (વિ) વધારે.
જ્ઞાન (ના) સમજણ, અક્કલ.
ભૂલે (ક્રિ) વિસરે.
પાપી (વિ) ચંડાળ, દુષ્ટ.
ઉપકાર (ના) પાડ.
કાપ (ક્રિ) મટાડ.
કલેશ (ના) કજીઓ, કંકાસ. [લડાઈ.
કંકાસ (ના) કજીઓ,
પરિતાપ (ના) સંતાપ.
કુમતિ (ના) નઠારી બુદ્ધિ, ખરાબ વિચાર.
કરૂણા (ના) દયા, મહેર.
કષ્ટ (ના) દુ:ખ.
સુખ (ના) ચેન, મજા.

(કવિતાની સમજુતી). (૧).

અરે? પ્રભુ તું તો એકજ છે. તેં આખી દુનિયા પેદા કરીછે. પૃથ્વી, પાણી, અને પર્વતો એ બધું તેંજ બનાવ્યું છે. (૧). તારા મઝાના શોભાયમાન, સૂરજ ને વળી ચંદ્રમા, તે બધાને તેંજ બનાવ્યા છે. એ તારૂં પ્રભુ મોટું જોર છે. (૨). અમને બધી વાતની સમજણ ને અમારામાં બધા ગુણો છે, તેનો પ્રભુ તુંજ આપનાર છે,. કોઈ ચંડાળ માણુસ હોય તે એ બધો તારો આભાર ભૂલી જાય (૩) માટે હે ઈશ્વર તું કજીઆ, લડાઇ, ટંટો જે હોય તેનું મો કાળું કર, એટલે તે કાહાડી નાખ, ને પાપનો મોટો જે સંતાપ તેને પણ દૂર કર, અને અમારા બધા દુઃખ મટાડીને સઘળી વાતે અમને સુખી કર. (૪).

પાઠ ૪ થો.

પરગજુ (વિ) પરોપકારી, પર કલ્યાણી.
ઢેબરાં (ના) જુવાર બાજરીના જાડા રોટલા.
ભો (ના) બીક, ડર.
અધમુઓ (વિ) અડધો મરેલો, મુડદાલ.
દેખાડયું (ક્રિ) બતાવ્યું.
ગમ (ના) તરફ, બાજુ.
દયા (ના) રેહેમ.
વહેલો (વિ) જલદી.
માંદા (વિ) કાયલી, આજારી.
કૂવા (ના) ખાડા.
લેવાઇ ગયો (ક્રિ) મુડદાલ જેવો થઇ ગયો.
શક્તિ (ના) જોર.
ઉઠાડવા(કૃ)ઉભો કરવા.
દુઃખ (ના) સંકટ, પીડા.
છોડવું (ક્રિ) કાહાડવું.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
કલ્લા (ના) બાચકા,ચોડા.
તપેલી (ના) પાતેલી.
ટટાર (વિ) હોંશિઆર.
ચરવા (કૃ) ઘાસ ખાવા

પાઠ ૫ મો.

આથડીઆં (ના) તમ્મર, ફાંફાં.
મહેનત (ના) કોશિશ.
સૂઝતો (કૃ) દેખાતો.
બાપુ (ના) બચ્ચા, ભાઇ.
પલળીશ (ક્રિ)ભીંજાઈશ.
ભણી (અ) તરફ.
કાઢું (ક્રિ) બાહારઆણું.
સાદ (ના) અવાજ.
ડૂબી (ક્રિ) બૂડી.
આશિષ(ના)સારી દુઆ.
ગરીબ (વિ) કંગાળ.
કાખ (ના) બગલ.
ટેકો (ના) આધાર.
ખોડંગતો(ક્રિ)લંગડાતો.
હીંડતો (કૃ) ચાલતો.
લંગડાઉ (કૃ) ખોડાણી.
ઉતાવળો (વિ) ઝડપથી.

પાઠ ૬ ઠો.

હાય (ના) શક્તિ.
ભૂલો પડયો=રસ્તો વિસરી ગયો.
જંગલ (ના) વગડો, રાન.
આડોઅવળો (અ) વાંકો ચુકો, આણીગમ પેલીગમ.
ભટકયો (ક્રિ) રખડયો.

ગભરાઇને (કૃ) અકળાઇને
પોકેપોક (વિ) મોટેસાદે.
રોયો (ક્રિ) રડયો.
ધોતીઉં (ના) ધોતીઉં.
ધરાયો (ક્રિ) તરપતથયો.
કટકો (વિ) જરા, થોડું.
ગુણ (ના) ઉપકાર.
વળતી (અ) પછી.
વગડો (ના) વન, રાન.
ચરતો (કૃ) ઘાસ ખાતો
ભોમિયો (ના) જાણીતો.
જીવાડયો (ક્રિ) બચાવ્યો.
નજર (ના) ધ્યાન, નીધા.
પક્કું (વિ) ખરેખરૂં.

પાઠ ૭ મો.

લૂટવું (વિ) જોરાવરીથી ખેંચી લેવું.
મનસુબો (ના) વિચાર.
અટકળ (ના) વિચાર.
પરોણાગત (ના) પરોણા ચાકરી.
ઘટારત (વિ) લાયક.
ઉજડ (વિ) લોકની આવ જાવ નહીં તે, અવાગરો.
પકડો (ક્રિ) ઝાલો.
બૂમ (ના) સાદ, ધાંટો.
પાંગળો (વિ) પગે લુલો.
વેળાસર (અ) વખતસર.
વાળવાને (કૃ) બદલો આપવાને.
લંગડો (ના) લુલો, લુલા પગ વાળો માણસ
મદદ (ના) કુમક.
ટાંટીઆ (ના) પગ.
ખભે (ના) ખાંધઉપર.
લગણ (અ) સુધી.
ભલું (વિ) સારૂં, રૂડું.
ઇચ્છતો (કૃ) ચાહતો.

પાઠ ૮ મો.

ભોજન (ના) જમવાનું.
ભજીઆં (ના) ચણાના લોટના ખીરામાં મસાલા સાથે રતાળું, કેળાં, ભાજી વગેરે નાખીને ઉના તેલમાં તળી કાઢેલી ચીજ.
વર્ણ (ના) વિસ્તાર.
શીરો (ના) ઘઉંના લોટને ઘીમાં શેકી માંહે ખાંડનું પાણી રેડી લચકા જેવું કરેલું તે.
કમોદ (ના) ઊંચી જાતના ચોખા.
પકવાન (ના) લાડવા જલેબી દહીંતરા ઘેબર વગેરે મીઠાઈ.
વડી (ના) ચોળાની દાળ ભીનાળીને વાટી માંહે આદું મરચા તાખીને સોગઠા જેવી બનાવેલી ચીજ.
વડાં (ના) ચોળા કે અડદની દાળ વાટીને પતાસા જેવો આકાર કરીને તેલમાં તળી કાઢેલું તે.
પૂરણપોળી (ના) પડવાળી રોટલી, વેડમી
પાપડ (ના) અડદની દાળનો લોટ કરી માંહે સંચોરો મરી વગેરે નાંખી પૂરી જેવડી બનાવેલી ચીજ
કચોરી (ના) ધારી જેવું ખાંડવાળું ખાવાનું.
સેવો (ના) ચણાનો લોટ કે ઘઊંની પરસુદીને ભીનાળીને તેના લાંબાં તાર કરી ગુંચળા જેવું કરેલું તે
સુણજો (ક્રિ) સાંભળજો.
અતિ (વિ) ઘણી, બહુ
ભાગીને (ક્રિ) વલોવીને.
ભાતભાતનાં (ના) જાત જાતના [વધાર્યા.
તળીઆં (ક્રિ) તેલમાં

દૂધપાક (ના) દૂધમાં ચોખા ખાંડ નાખી પાક કરેલો તે.
લાડુ (ના) લાડવા.
સાર (વિ) સારા.
કંસાર (ના) ઘઊંના છેક ઝીણાઝીણા કડકા કરી પછી તેને ગોળ કે ખાંડના પાણીમાં બાફેછે તે.
સ્વાદ (ના) લેહેજત.
અપાર (વિ) ઘણોજ.

(કવિતાની સમજુતી). (૨).

અમે આજે જે જમણ જમ્યાં, તેની વાત તમે સાંભળો, કમોદના ચોખાનો ભાત કીધો હતો, અને દાળ ઘણી સરસ બની હતી. (૧) દહીં ને વલોવીને જાડી છાશની કઢી કીધી હતી, અને માંહે સારી વડી નાંખી હતી, જૂદી જૂદી જાતના શાક તળ્યાં હતાં, બાસુદી, પૂરી ને દૂધપાક કર્યા હતા. (૨). વેડમી ને લાડવા સારા હતા, ને વડાં કચોરીને કંસાર કીધો હતો, ભજીઆં ને વળી સારી ભાજી કરી હતી, ને શીરો પણ સારો હતો ને રોટલી બનાવી હતી. (૩). પાંચે પકવાન કરેલાં તે જમતાં જમતાં ઘણી મઝા પડે, ને વડાં પાપડ ને સેવો સારી હતી, ને તળેલાં ચણાનો સ્વાદ ઘણો સારો હતો. (૪).

પાઠ ૯ મો.

આંબા (ના) કેરીનાં ઝાડ.
મરવા (ના) નાની કુમળી કેરી.
કાછીઓ (ના) તરકારી નેચનારો, પસ્તાગીઓ.
શાખો (ના) પાકવાપર આવેલી કેરી.
ટોપલા (ના) વાંસની છાલની બનાવેલી મોટી ટોપલી.
આફૂસ (ના) બીનરેસાદાર કેરીની જાત.
કલમ (ના) લાંબડી કેરીની જાત.
થીર (વિ) હાલ્યાવગરનો.
મૂળ (ના) મૂળિઆં.જડ
થડ (ના) ઝાડની મોટી શાખા.
ડાળીઓ (ના) ડાળામાંથીફૂટેલીમોટીશાખા.
પાંદડાં (ના) પાંતરાં.
મોર(ના)આંબાનાં ફૂલ.
તૂરા (વિ) ફિક્કા.
જીણુ (ના) પડ.
કઠણ (વિ) સખત.
અથાણાં (ના) આથણાં.
ખરો (વિ) સખત, ઘણો.
ગળી (વિ) મીઠી.
લટકેલી (કૃ) ટીંગાએલી.
બજાર (ના) ચૌટું.
સરસ (વિ) સારા.

પાઠ ૧૦ મો.

માબાપ(ના) માતાપિતા, માત તાત.
આજ્ઞા (ના) હુકમ.
સંભાળ (ના) બરદાસ.
ધર્મ (ના) ફરજ, કામ.

પાડ (ના) ઉપકાર.
ભોગવવું (ક્રિ) વાપરવું, ફોડીલેવું.
બદલો (ના) પાડ.
આભાર (ના) ઉપકાર.
ભુંડા (વિ) ખરાબ
માનવી (ક્રિ) પાળવી
સારૂં નરસું (વિ) સારૂં નઠારૂં.
આડું (વિ) વાંકું, ઉલટું.
રળીને (કૃ) પેદાકરીને.
નભાવે (ક્રિ) ચલાવે.
માન (ના) આબરૂ.
ઉછેર્યા (ક્રિ) મોટા કર્યા.
વેઠયું (ક્રિ) ખમ્યું.
ઘરડાં (વિ) બુઢાં, જઈફ.
હેત (ના) પ્યાર.
વેળા (ના) વખત.
પજવવાં (ક્રિ) કાયર કરવાં, દુઃખ દેવું.

પાઠ ૧૧ મો.

નઠારો (વિ) ખરાબ.
પરખવું (ક્રિ) જાણવું.
બેફીકરૂં (ના) ચીંતા વગરનું.
કાયર (વિ) હેરાન.
ઠરતા (ક્રિ) સ્થિર રહેતા.
પૂરો (અ) બરાબર.
ભૂલો (ના) ચૂકો.
ઠામઠામ (ના) ઠેકાણે ઠેકાણે.
અચકાય (ક્રિ) અટકે, ખાંચો ખાય.
શરમાતો(ક્રિ) લજવાતો.
આળસ (ના) સુસ્તી.
બેફીકરાઇ (ના) બેપરવા.
મેલા (વિ) ધૂળવાળા.
ઝટ (અ) જલદી.
વર્ગ (ના) હાર, કલાસ.
દસ્કત (ના) અક્ષર.
બેવકૂફ (વિ) મુર્ખ.
અથડાય (ક્રિ) અફળાય.
પંડે (વિ) જાતે. પોતે.
કડવો (વિ) નઠારો.
મન (ના) ચિત્ત.
છૂટી (ના) રજા.
વાટ (ના) રાહા.
નડે (ક્રિ) કાયર કરે.
મસ્તી (ના) તોફાન.
ફજેત (વિ) બેહુરમત.

પાઠ ૧૨ મો.

ગુરૂજી (ના) મેહેતાજી.
સમીસાંજ (ના) સંધ્યાકાળ.
પાય (ના) પગ.
લવારો (ના) બકબકાટ.
ગવાળો (ના) બચકો, છાબ.
પોથી (ના) ચોપડી.
લીખ (ના) જુ, જુનાં ઈંડાં.
આપ (સ) પોતે, જાતે.
ધારે(ક્રિ) માને, વિચારે.
ધારો (ના) કાયદો.
ધૂજે (ક્રિ) થરથરે, કાંપે.
જોડણી (ના) અક્ષર જોડવાનું કામ.
અતિશે (વિ) ઘણીજ.
ચિંતા (ના) ફિકર.
ચૂક (ના) ભૂલ.
લેખણો (ના) કલમો.
ઘેલી (વિ) ગાંડી.
લેખીએ (ક્રિ) જોઇએ.
લૂગડાં (ના) કપડાં.

(કવિતાની સમજુતી). (૩).

જે **નઠારો નિશાળીઓ** હોય તે નિશાળમાં બધા છોકરા આવી રહ્યા પછી પોતે આવે. બીજા સૌ બેશી રહ્યા પછી

પોતે બેસે, મેહેતાજી જે ધારા પ્રમાણે ચાલવાને કેહે તે પ્રમાણે ચાલે નહીં તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો, (કઇજ નહીં). (૧) તે નઠારા નિશાળીઆને સાઝ પડે કે સુવાનું મન થાય, પછી પાઠ વાંચતાં પોતાનો પગ થરથર ધ્રૂજ્યા કરે લખવા બેસે તો લીસોટા લીસોટા પાડે ને ભણુવા બેસે તો બકબ-કાટ કર્યો જાય, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૨). શબ્દોની બરાબર જોડણી પણુ તેને આવડે નહીં, ને મનમાં ઘણી ફિકર નહીં તેથી ઘણી ભૂલો તેને પડે, કલમો ભાંગીને બધી તે એકઠી કર્યા કરે, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૩). તેના ધૂળવાળા હાથથી તે ચોપડા પણુ મેલી કરે, જેમ કોઈ ગાંડી છોકરી હોય ને તે બધું એકઠું કર્યા કરે તેમ તે કરે તેના લૂગડામાં આપણે હજારો જૂ જોઇએ, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો.

પાઠ ૧૩ મો.

આરો (ના) પાર, છેડો.
માકડો (ના) રાતામોંનો વાંદરો.
સંગ (ના) સોબત.
પિતા (ના) બાપ, તાત.
પ્રકાશવું (કૃ) તેજ કરવું.
માતા (ના) મા, માજી.
રૂપ (ના) કાન્તિ.
પુત્ર (ના) છોકરો.
કર્મ (ના) નસીબ, કામ.
ઠોઠ (વિ) અણુઘડ.
વડા (વિ) મોટી.
બાળકો (ના) બચ્ચાંઓ.
ટાળો (ક્રિ) મૂકી દેઓ.
કશી (વિ) કંઈ પણુ.
વઢે (ક્રિ) લડે.
આડ પાસે=આડી બાજુએ.
પૂરૂં (વિ) બરાબર.
ખરો બોલ=સાચી શીખામણુ.
સુણી (કૃ) સાંભળી.
ખૂબ ખારો (વિ) ઘણો નઠારો.
ફૂટયો (ક્રિ) ફુટેલો, અભાગીઓ.
પ્યારો (વિ) વહાલો.
જોર (ના) બળ.
ઠીક (ક્રિ) બરાબર.
ઠાલો (વિ) અમથો.
ભીખીને (ક્રિ) ભીખ માંગીને.

(કવિતાની સમજુતી). (૪).

તે નઠારો નિશાળીઓ કંઈ વાત માંડી કે તેમાં તૈયાર એટલે વાતો કરવા મંડા જાય, તેથી બચ્ચાંઓ તમે તે નઠારાની સંગત મૂકી દેઓ, એમ કરશો તો કશી વાતનો છેડો તમારો આવવા-

નો નથી. તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૫). તે નઠારો બીજા જોડે લડે ને વઢયા કરે કે આડી બાજુએ પડે, પછી તેનું ખરૂં ડોળ તે જણાઈ આવે તેને કોઈ સારી શીખામણ દે તે કડવા ઝેર જેવી લાગે, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૬). તે નઠારો કીસમતનો ફૂટેલો નિશાળમાં મેહેતાજી ને પણ કાયર કર્યા કરે, ને નિશાળમાથી છૂટે ત્યારે વાંદરાની પેઠે કૂદકો મારી દોડયો જાય. પછી તે છોકરો માબાપને પણ વહાલો લાગે નહીં, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૭). તે નઠારાને ઘણા જોરથી પકડીને નિશાળમાં લાવીને ગોધો, તોપણ તે બરાબર શીખવાનો નહીં ને મૂરખોજ રેહવાનો, પછી ભીખ માંગીને અથવા ભારો વેચીને ગમે તેમ પોતાનો ગુજારો કરે, તો તે નઠારો નિશાળે જઇને શું શીખવાનો હતો. (૮)

પાઠ ૧૪ મો.

કમાયો (ક્રિ) પેદા કીધો.
પત(ના) પતીજ, ભરોસો.
સાટું (ના) કરાર, વેચાણનો બદોબસ્ત.
ઉજાણી (ના) મેજબાની, જીઆફત.
કને (અ) પાસ, સોડે.
બાળક (ના) બચ્ચું.
લુચ્ચા (વિ) દોગા.
છેતર્યો (ક્રિ) ઠગ્યો.
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.
જાઠું (ના) ખોટું.
ઠગ્યા (ક્રિ) છેતર્યા.
કાળું કર=મોં છુપાવ.
ઠગ(ના) ઠગારો, ધૂતારો.
હરામ (વિ) અધરમ.
જન્મ (ના) જીંદગાની.
ફજેતી (ના) ગેરઆબરૂ.
મા (અ) નહીં.
છેતરાય (ક્રિ) ઠગાય.
ભૂલી ગયો (ક્રિ) વિસરીગયા.
નફો (ના) ફાયદો, હાંસલ.

પાઠ ૧૫ મો.

દેવ (ના) પ્રભુ, પરમેશ્વર.
ગાડીવાન (ના) ગાડાવાળો, ગાડા હાંકનારો.
ખંત (ના) ચેટક.
ઉદ્યમ(ના) ધંધો, વ્યાપાર.
વગડો(ના) વન, જંગલ.
ચીકણો(વિ) ચીકાશવાળો, ચોંટી જાય એવો.
ચોંટી(વિ) વળગી, બાઝી.
વાટ (ના) રાહ.
રોઈ (કૃ) રડી.
વિનતિ (ના) કાલાવાલા, અરજ.
સહાય (ના) મદદ.
વાણી (ના) વાચા.
મૂર્ખ (વિ) બેવકુફ.
ટેકો (ના) આધાર.
આળસુ (વિ) સુસ્ત.
આશરો (ના) મદદ.
જોડાકાઢેલા (કૃ) બનાવટની, બનાવેલી.
ભરોસો (ના) વિશ્વાસ.
પંડેજ (વિ) પોતેજ.

આધાર (ના) આસરો.
ગરજ (ના) દરકાર, પરવા.
ગુનોહ (ના) અપરાધ.
આજ્ઞા (ના) હુકમ.
મહેનત (ના) શ્રમ, ઉધમ.

પાઠ ૧૬ મો.

કેળ (ના) કેળાનું ઝાડ.
તાપોડીઆં (વિ) ખાસડીઆં, લાંબાજાડી છાલના કેળાં.
સોનેરી (વિ) ટુંકા પાતળી છાલનાં કેળાં.
કુંકણી (વિ) ચોધારા લાલ તથા લીલી છાલનાં કેળાં.
મથાળે (ના) ઉપર, ટોચે.
આસપાસ (અ) આજુ બાજુએ.
જથો (ના) ઝુમખો.
ફળેછે (ક્રિ) ફળ આવેછે.
પીલા (ના) ફણગા.
લૂમ (ના) કાતરો.
ટુંકી (વિ) થોડી.
મુદત (ના) વખત.
મેવો (ના) ફળ
બાફીને (ક્રિ) રાંધીને.
ફરાળ (ના) વ્રતમાં ખાવાના ફળ વગેરે. ફળ ખાવાં તે.
મુખ્ય (વિ) મોટી.
જણસ (ના) ચીજ, વસ્તુ.
રેસા (ના) દોરા.
સ્વાદે (ના) લેહેજતમાં.
બારે માસ=આખું વર્ષ.
કોહતાં (ક્રિ) કોહીજતાં, સડતાં.

પાઠ ૧૭ મો.

નીલ (ના) કાળા ડીલના વાંદરા.
કાઠું (ના) શરીરનું કદ.
પવાલું (ના) જામ, પ્યાલું.
ગરમ (વિ) તાપવાળા.
જાત (ના) તરેહે.
ડીલે (ના) શરીરે.
માકડાં (ના) રાતા મોંના વાંદરા.
કૂદવાનું (કૃ) કૂદકો મારવાનું, છલંગ મારવાનું.
ફાળ (ના) કૂદકો, ફલંગ.
વળગી (કૃ) બાઝી.
લાગ (ના) દાવ.
રાંધેલું (ના) બાફેલું.
ધાન્ય (ના) અનાજ.
પાળી (કૃ) પોષી, ખવડાવી પીવડાવી.
ઘાટ (ના) આકાર, ડોળ.
મળતો (કૃ) સરખો.
બેટો (ના) ટાપુઓ.
ઝુંપડી (ના) નાનું ઘર.
વાળ (ના) બાલ.
અજાણ્યો (વિ) ઓળખાણ વગરનો, અતરાપી
આઘેથી (અ) દુરથી.
ભૂલમાં (ના) ગફલતમાં.
જંગલી (વિ) રાનમાં રેહેનારો, રાની.
વિલાયત (ના) અંગ્રેજ લોકોનો દેશ.
ખારવા (ના) ખલાસી
હળીગયો (ક્રિ) મળી ગયો.
બિચારો (વિ) બાપડો.
સંભાળીને (કૃ) બન્દોબસ્ત લઇને, સાચવીને.

પાઠ ૧૮ મો.

ખોદે તે પડે=આપણે કોઇનું ભુંડું કરવા જઇએ તો આપણુંજ માઠું થાય.
દાનત (ના) નિષ્ટા, નજર.
ગીધ (ના) લોહી માંસ ખાનારૂં મોટું પક્ષી.
નગરશેઠ (ના) શેહેરનો શેઠીઓ.
માલ (ના) માલમતા, બંડોલ પાણી.

વહેંચી લેવાને (કૃ) ભાગ પાડવાને

ઝાડી (ના) નાનાં મોટાં ઝાડ એક બીજા ઝાડસાથે આવી ગુફા જેવું બનેલું તે.

તરસ (ના) સોસ.

વેઠી (ક્રિ) ખમી, સહી.

નિરાંતે (ના) ચેનથી.

ગમી (ક્રિ) પસંદ પડી.

ઊઠયો (ક્રિ) આવ્યો.

તાલેવાન (વિ) પૈસાદાર.

કપાળે (ના) નશીબે.

કંદોઈ (ના) મિઠાઈ ભજીઆં વગેરે વેચનારો.

મીઠાઈ (ના) કોરી સુખડી (બરફી પેંડા વગેરે.)

ઝેર(ના) વિખ, સોમલ.

ખુશ (વિ) મગન.

મોત (ના) મરણ

મડદાં (ના) લાસ, લોથ.

ફોલી (કૃ) કોતરી, ફોડી.

કહેવત (ના) કેહેતી, કાહાણી.

ચોરનું ચંડાળે જાય =ચોરનો માલ ચંડાળને હાથે ચઢે.

પાપી હાથ ઘસતા જાય =પાપી લોકો કંઈ પુન્ય દાન કર્યા વગર હાથ ઘસતા મરી જાય.

ચંડાળ (વિ) પાપી, દુષ્ટ.

ઘસતા (કૃ) ઘસતા, ઘસડાયા.

પાઠ ૧૯ મો.

ભીંત (ના) કાદવનો કરો

જઈશમા=જઈશ નહીં.

ઊકળતું (વિ)ગરમથતું

મહાખોટું (વિ) ઘણું ખરાબ બહુ નઠારૂં.

માનવું (ક્રિ) કહ્યું કરવું, કબુલ કરવું

ઊગર્યું (ક્રિ) બચ્યું, જીવ્યું

શીખામણ (ના) બોધ, ફાયદાની કહેલીવાત.

સમજીને (કૃ) જાણીને.

હસવા (કૃ) ઠિઠિઆરા કરવા, હાંસી કરવા.

ડોશી(ના)ઘરડી બઈરી.

ફીકર (ના) ચિંતા.

અકલ (ના) બુદ્ધિ.

પૂંજી (ના) ગાંસડો.

ડાહીડાહી (વિ) ડાહપણ ભરેલી.

ટેવ (ના) આદત.

ચરૂ (ના) બે કડાવાળું તાંબાનું કે પિતળનું વાસણ.

ઊની (વિ) ગરમ.

વરાળ (ના) બાફ.

તમર (ના) ચકરી.

મૂર્ખાઈ (ના) બેવકુફાઈ.

માની (ક્રિ) કબુલ કરી.

વલે (ના) હાલ, હવાલ.

નાદાન (વિ) અણસમજુ, થોડી બુદ્ધિનું.

કડવી (વિ) નઠારી.

ડાહ્યાં (વિ) શાણાં.

મરજી (ના) ઇચ્છા.

પાઠ ૨૦ મો.

ઊનામણો (ના) ઊના પાણીનો દેગડો.

ચોટ (ના) ટક્કર, દાવ.

ડોળવું (ક્રિ) હાલવું, ધુણવું.

તત્કાળ (અ) તરત.

અંજાઈ (કૃ)તમર ખાઈ.

વિનાશ (ના) નાશ.

મુખ (ના) મોઢું.

પ્યારા (વિ) વાહલા.

પાસ (અ) પાસે.

ઉકળેછે (ક્રિ) ગરમ થાય છે.

ચૂકે (ક્રિ) ભૂલે.

જીવ (ના) પ્રાણ, આત્મા.
જોખમ (ના) નાસ થવાની ધાસ્તી, સંકટ.
બુદ્ધિબાળ—થોડી અક્કલ.
ડાહપણ (ના) શેખી, ચતુરાઇ.
વેહેમ (ના) શક.
બોલ (ના) શબ્દ.
ચાલ (ના) રીત.
હાલ (ના) હવાલ.

(કવિતાની સમજુતી). (૫).

એક માખીએ મોઢે થકી બોલીને કહ્યું કે હે મારા વાહાલા બચ્ચા, જ્યાંહાંસુધી હું જઇને પાછી આવું ત્યાંસુધી તું ઉડાને ઊંચે આકાશમાં જતું નહીં. (૧). ત્યાં ઉના પાણીનો દેગડો ઉકળેછે, ને તેની પાસે જો કોઈ જાય, ને એવામાં તેની કાંઇ નજર ચુકી તો તે વખતે તરત તેનો જાન જતો રહેછે (માટે તું ત્યાં જઇશ નહીં.) (૨). એવી શીખામણ બચ્ચાને દઈને માખી તો ઉડી ગઇ. પણ બચ્ચું નાદાન બુદ્ધિનું, તેથી તુરત તેના મનમાં એ બાબતનો ધોળાટ કરવા લાગ્યું. (૩). તે બચ્ચું મનમાં વિચારવા લાગ્યું કે ઘરડા માણસો વહેમ ઘાલીને ઘણી વાતો કરેછે. પણ આટલે ઉડીને પાછું આવું તેમાં તે હું શીરીતે મરી જઇશ ! (૪). એવો મનમાં વિચાર કરીને તે બચ્ચું ઉડી ગયું, ને તે પાણીના ચરૂ કે દેગડા પાસે પહોંચ્યું, તેવુંજ પહોંચતાવારને તમ્મર ખાઇને તેમાં પડયું કે હું મરી જવાનું એમ તેણે જાણ્યું (૫). પછી તે મરતાં મરતાં બોલ્યું જે છોકરાં આવી ચાલ ચાલે, માબાપનું કહ્યું માને નહીં ને પોતાની જીદ ચલાવે, તેના આવા હાલ થાય. (૬).

પાઠ ૨૧ મો.

સાચો (વિ) ખરો, સાચા બોલો.
વર્ગ (ના) સરખું શીખનારા છોકરાની હાર.
ભોગજોગ (અ) એકાએક, દૈવયોગે.
નંબર (ના) આંકડો.
સાંભરતું (કૃ) યાદ આવતું.
અજાણતાં (અ) ઓચિંતા, અજાણપણે.
ધારો (ના) કાયદો.
તોડે (ક્રિ) અમલમાં નહીં લાવે.
નાનીસરખી (વિ) નાની જેવી.
ગળગાડી (કૃ) બઝાડી.
સરત(ના) નજર, ધ્યાન.
ભૂલ્યો(ક્રિ) વિસર્યો.
છૂટું (વિ) જૂદું, નોખું.

જવાબ (ના) ઉત્તર.
નીચું ઘાલી=શરમાઈ.
ઉમેરીશ (ક્રિ) વધારીશ.

પાઠ ૨૨ મો.

ટેબલ (ના) લખવાની મેજ.
સાંભર્યાં (કૃ) યાદઆવ્યાં.
છાતી (ના) હિમ્મત.
સાચું (ના) ખરૂં.
સાહેબ (ના) મેહેરબાન.
રજા (ના) પરવાનગી.
માફ (ના) ક્ષમા.
કદાપિ (અ) કદી, કયુ.
છાના (વિ) છૂપી.
ખરેખરૂં (વિ) સાચે સાચું.
માન્યું (ક્રિ) કબુલ કર્યું.
અગાઉ (અ) પેહેલાં.
શરમ (ના) લાજ.
વિચાર (ના) મનસુબા.
ફોકટ (વિ) નકામા.
ધીરજ (ના) હિમ્મત.
ત્યારકેડે (અ) ત્યાર પછી.
પહેલાં (અ) આગળ.
ઊઘાડી (ક્રિ) ખોલી.
પડપૂછ (ના) તજવીજ.

પાઠ ૨૩ મો.

આળ (ના) તોહામત.
નવાઇ (ના) અચરત.
નિત્ય (અ) રોજ.
વાંક (ના) તકસીર.
વગરપૂછે=પૂછ્યાવિના.
સૂઝે (ક્રિ) જણાય.
માંહેમાંહે (અ) એકબીજા, અરસ પરસ.
નક્કી (અ) ખચીત.
છૂટવાની (કૃ) છોડવાની.
પકડાયો (ક્રિ) ઝલાયો.
ખરો (વિ) સાચો.
ઉતર્યું (ક્રિ) ગયું.
પૂરો (વિ) પક્કો, બરાબર.
ચાલ (ના) ચાલચલગત.
આબરૂ (ના) ઇજત, માન.
વખાણુ (ના) તારીફ

પાઠ ૨૪ મો.

પંચાત (ના) ચૂકાદો.
પક્ષાં (ના) છોબડાં.
આવકાર (ના) આદરમાન, આદરભાવ.
બચકું (ના) ડાકૂ.
ન્યાય (ના) ઇનસાફ.
ઇનસાફ (ના) ચુકાદો.
ત્રાજુડી (ના) ત્રાજવા.
કરગરી (કૃ) કાલાવાલા કરી, દલગીર થઈ.
વહેચતાં (કૃ) ભાગ પાડતાં.
વઢી પડી (ક્રિ) લઢી પડી.
વઢવાડ (ના) લડાલડી.
વાંધો (ના) તકરાર.
તોડ (ના) નીકાળ.
વાજબી (વિ) અદલ.
કશી (વિ) કંઇ, જરાપણ.
કટકા (ના) ટુકડા, ટકડા.
નમ્યું (ક્રિ) નીચે ગયું.
સમજી (ક્રિ) ચેતી.
બાઇઓ (ના) બેહેનો.
ધીરજ (ના) સબુરી.
રાહે (ના) રીતે.
છુટકો (ના) નીકાળ.
લાગેવળગે (ક્રિ) પહોંચે.
ગટ કરી ગયો=ખાઇ ગયો.
ડાવકું (વિ) ડાહ્યું.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
સુખેથી (ના) મઝાથી.
બેલાશક (અ) નિરભે.
લડાઇ (ના) ટંટો.

પાઠ ૨૫ મો.

પ્રાણી (ના) જીવવાળા પશુ, જાનવર.
ભૂકો (ના) ચૂરેચૂરા.
પશુ (ના) ચોપગાંજાનવર
અટકચાળાં (વિ) આડાં ચાળા કરનારા.
પંખી (ના) પક્ષી.

માછલાં (ના) નાનામચ્છ.
ફીન (ના) ઘેટાના બાલ.
કર્યાં (ક્રિ) પેદા કીધાં.
ઠીક (અ) દુરસ્ત, બરાબર.
મળતો (ક્રિ) સરખો.
ફેર (ના) તફાવત.
વાચા (ના) બોલવાનું ભાન.
મરજી (ના) ઇચ્છા.
બંડો (ના) બદન.
સુદ્ધાં (અ) સાથે.
હરકત (ના) અડચણ.

પાઠ ૨૬ મો.

રૂવાંટી (ના) ઝીણાબાલ.
રૂપાળા (વિ) શોભીતા.
જ્ઞાન (ના) ભાન, સમજણ.
બસ (અ) બહુ, ઘણું.
સુંવાળા (વિ) કુમળાં, નરમ.
ઘટ્ટ (વિ) જાડા.
ઓછા (વિ) થોડા.
લીસા (વિ) સાફ.
ચટાપટાવાળા= કાબરચિત્રા.
ખરી (વિ) સાચી.
ઝાલવાના (કૃ) પકડવાના.
સીધાં (વિ) પાધરા.
ઢાંકણુ (ના) કવર.
સરજનાર (ના) પેદાકરનાર, (પરમેશ્વર).

પાઠ ૨૭ મો.

હેત (ના) પ્રિતી, પ્યાર.
હથોડા (ના) ધાતુ ટીપવાનું લોઢાનું હથિઆર.
અનર્થ (ના) નુકસાન.
પ્રભુ (ના) ઈશ્વર.
મુવાળો (ના) બાલ.
શૂળી (ના) ફાંશી.
ગલોલ (ના) ગોફણો.
નમેરી (ના) દયાવગર.
સમે (ના) વખતે.
ભમે (ક્રિ) ભટકે.
દયા (ના) મેહેર.
તજી (ક્રિ) છોડીદઇ.
પરોવી (કૃ) ઘોંચી.
કાંતો (અ) નહિતો.
છોડે (ક્રિ) મુકી દે.
અર્થ (ના) મતલબ.
અકલ (ના) બુદ્ધિ.
આગ (ના) દેવતા.
તજો (ક્રિ) મુકીદો.
ડરી (કૃ) બીહીને.
ધારો (ક્રિ) વિચારો.
પ્રેમ (ના) હેત.
કુળ (ના) વંશ.
કેક (વિ) કોઇક.
ફાંસો (ના) કબજો.
તરફડતાં (કૃ) તરફડી આ ખાતાં.
ભાળે (કૃ) જુવે.
પાપી (વિ) દુષ્ટ માણુસ.
ચિત (ના) મન, ધ્યાન.

(કવિતાની સમજુતી). (૬).

કોઇ વખત જ્યારે જાનવરનું મન ભમેછે ત્યારે તે ગમે ત્યાં ફર્યા કરેછે, તેવારે કોઇ માણુસ તે બિચારા પશુને શૂળમાં ઘોંચી નિર્દયપણે દુઃખ દેછે; કે નહીંતો પછી તેનો પગ તોડેછે, ને છોડી મુકેછે કે નહીંતો તેની આંખ ફોડેછે; કે નહીંતો તેને જોડા વતી

માર મારેછે ને પછી હથોડા વતી ધૂળમાં દાટી દેછે; એવું નુકસાન મતલબ વિનાનું ઘણું કરેછે, જેમકે બુદ્ધિ વગરનો માણુસ ઝાડના મૂળમાં આગ મૂકી તેને બાળી મૂકે તેમ; માટે ઇશ્વરથી બીહીને તમે તેવાં પાપ કરવાં મૂકી દો, ને પશુઓ ઉપર પ્યાર રાખવા વિશે **પરમેશ્વરને હેતથી** યાદ કરો. (૧).

કોઈ માણુસ પશુના પગ અને પાંખો, પકડીને તોડી નાખેછે, ને પછી ખુશી થઇને જોવાને તેને છોડી દેછે; વળી કોઇક તો બાણથી ફાંસો ઘાલેછે ને પછી તે પશુના હાથ પગ તરફડેછે તે જુવે છે; તે શુળી કાંટાની સોય જેવી હોયછે તે વગર દયાથી હાથે વતી ઘોંચી દે; પક્ષી ઉપર જે ગોફણુ ફેંકેછે તે દુષ્ટ માણુસ મનમાં જરા વિચાર કરતો નથી (કે રખેને એને દુઃખ થતું હશે). (૨)

પાઠ ૨૮ મો.

પેચ (ના) આટો.
મશકરી (ના) મજાક.
ચાદર (ના) ખાદીની જાડી પીછોડી.
ઓરવું (ક્રિ) નાંખવું.
સઠંજો (ના) સંચો.
જોડેલી (ક્રિ) બનાવટની.
તરતજ (અ) પાધરો.
મજે (ના) રમુજ.
અચરજ (ના) નવાઈ.
કપાસ (ના) રૂનાં ઝાડ.
હીંચકા (ના) ઝોલા.
સોબતી (ના) સાથી.
ધાડું (ના) ટોળું.
હીંચવા (કૃ) હીંચકા ખાવા, ઝુલવા.
પછવાડે (અ) પાછળ.
ઝોળીઓ (ના) ઝુલતી ગાંસડીઓ.
ઢગલા (ના) ગંજ.
ચરખા (ના) કપાસ પીલવાનાનાનારેંટીઆ.
કપાશીઆ (ના) કપાસના બી.
છૂટા (વિ) નોખા, જુદા.
દાબવા (કૃ) ચાંપવા.
ચગદાઇને (કૃ) કચડાઇને, છુંદાઇને.
ટાટ (ના) શણનું કપડું.
કરયા (કૃ) તાણી કકડીને બાંધ્યાં.
જાળીઆં (ના) ઝીણાં ઝીણાં બાકાં.

પાઠ ૨૯ મો.

ગુંગળાવું (ક્રિ) અકળાવું, ગભરાવું.
કાંતવું (ક્રિ) લાંબા કાચા દોરા કરવા.
વેઠવું (ક્રિ) સેહેવું.
આંટી (ના) સુતરનું ગોળ ગુંચળું.
તાંત (ના) બકરાના આંતરડાંની દોરી.
વેપારી (ના) રોજગાર કરનાર.
પૂણી (ના) રૂના ગાળાને સળીથી વાળી લાંબો આકાર કરેલો તે.
વણુકર (ના) સાળવી.
મળસકું (ના) સહવાર.

રંગરેજ (ના) રંગારા.
સૂતરીઓ (ના) સૂતરના વેપારીઓ.
કસુંબી (વિ) રાતી.
અથડાતાકૂટાતા (કૃ) અફળાતા ઝીકાતા.
ગુંગળાઇ (કૃ) અકળાઇ
અંતે (અ) છેલ્લે.
વારો (ના) વખત.
પીંજારા(ના)રૂને તાંતવડે સાફ કરનારા લોકો.
પીંજયા (ક્રિ) સાફ કીધા.
ઝપાટા (ના) લાકડીના સપાટા, લાકડીથી મારવું તે.
સાળ (ના) લાકડાનું વણવાનું ઓજાર.
આકાર (ના) ડોળ.
નિરાંત (ના) ચેન, સુખ.
પોત (ના) કુમાસ.
ગમ્યું (ક્રિ) પસંદ પડયું.
સરત (ના) સુરત, ફેમ.

પાઠ ૩૦ મો.

ઓળખાણ (ના) પીછાન, ઓળખ.
ચળકાટ (ના) ઝળકાટ.
ઓચિંતું (અ) એકાએક, એકદમ.
ચાંચવો (ના) કોદાળી-જેવું લોઢાનું હથિઆર.
જાણિએ (ક્રિ) ઓળખીએ.
ઝણઝણાટ (વિ) ઝીણો ઝીણો.
અવાજ (ના) સાદ.
ગભરાયો (ક્રિ) અકળાયો.
એકાદ (વિ) એક.
જણ (ના) માણસ.
કાળ (ના) વખત.
સરખો (વિ) જેવો.
હાયહાય (અ) અરેઅરે.
અજવાળું (ના) ઉજાસ.
ધીબાધીબ (વિ) ધબ દેતા કે, એક પછી એક.

પાઠ ૩૧ મો.

લગડી (ના) ઢાળકી.
ચીપ (ના) નાની પાટ.
કાનસ (ના) રેતરડી.
જતરડો(ના) કાણાવાળુ તાર ખેંચવાનું લોઢાનું હથિઆર.
વેષ (ના) પોષાક બદલીને કોઇના જેવું ડોળ દેખાડવું.
ચપટા (વિ) એક પાસેથી બેઠેલા.
મૂસ(ના) ધાતુ ગાળવાનો સંચો, રેચી.
ભાઇબંધ (ના) દોસ્તદાર.
નોખા (વિ) છુટા.
ભઠી (ના) દેવતાનો મોટો ચૂલો.
તપાવી (કૃ) ગરમ કરી.
ભાઇબંધી (ના) દોસ્તી.
લપેટી (કૃ) વીટાળી.
સ્નેહ (ના) પ્રિતી.
છોડયા (ક્રિ) મુકયા.
એરણ (ના) જેના ઉપર ટીપે છે તે ધારવાળું લોઢાનું ઓજાર.
ચપડીને (કૃ) ટીપીને.
હીર (ના) રેશમ.
ફિરકી (ના) કસબ કે રેશમ લપેટવાનું લાકડાનું ઓજાર.
આમળે (ક્રિ) વળદે.
બદલાઇ (ક્રિ) ફેરવાઈ.
રાચ (ના) વણવાનું લાકડાનું ઓજાર.

પાઠ ૩૨ મો.

નિર્દય (વિ) ઘાતકી.
અપલક્ષણ (ના) ખરાબ ગુણ, ખરાબ ટેવ.

સલાહ (ના) વિચાર.
જુહાણું (ના) જૂઠું.
મહા (ના) મોટું.
ધિક્કાર (ના) તિરસ્કાર.
હરેક (વિ) ગમે તે.
જોગ (વિ) લાયક.
નુકસાન (ના) હાણી.
વાંક (ના) તકસીર.
ઢાંકવાને (કૃ) છુપાવવાને.
માઠું (વિ) ખરાબ.
મતલબ (ના) પેચ,અર્થ.
નાનોસુનો (વિ) જરાક-
જેટલો.
હરખાતાં (કૃ)ખુશીથતાં.
ઊઘાડો(વિ) ખુલ્લો.
સ્વભાવ (ના) ખાશિ-
અત, પ્રકૃતિ.
ચૂપ (વિ) મંગા.
ધુણાવીને(ક્રિ)હલાવીને.
ઈશારત (ના) નિશાની.
ઉતારવી (ક્રિ) ઠસાવવી.
છેતરવું (ક્રિ) ઠગવું.

પાઠ ૩૩ મો.

શીકું (ના) વાસણ ભેર-
વવાનું જાળીવાળું
ગુંથેલું દોરડાનું ગું-
ચળું.
તકાવવું(ક્રિ)ધારી રેહેવું.
છલંગ (ના) ફલંગ.
માંચી (ના) લાકડાની
પીઠ વગરની ખુરસી.
અંગાર (ના) દેવતાના
સળગેલા કોયલા.
સાચવવું (ક્રિ) સંભા-
ળવું, તપાસવું.
વાસ (ના) સોરમ.
શક્તિ (ના) જોર
સોડમ (ના) સુગંધ.
ખસેડી (કૃ) આઘો કરી.
કાના (ના) કોરણ.
ક્યાંક (અ) કઇ જગોએ.
ભારે (વિ) મોટી.
વહેમ (ના) શક.
બોજો (ના) ભાર.

પાઠ ૩૪ મો.

ઉગારવું (ક્રિ) બચાવવું.
આકાર (ના) રૂપ, ડોળ.
ખુશામત (ના) કાલા-
વાલા.
ફેર (ના) તફાવત.
અજાણ્યું (વિ) અત-
રાપી, પારકું.
ધણી (ના) શેઠ.
ચેતાવે (ક્રિ) જાણ કરે.
દોરી (કૃ) દોરવી, તેડી
વરૂ (ના) વાઘના જેવું
લોહી માંસ ખાનારૂં
જનાવર.
ગુણ (ના) ફાયદો.
બરદાશ (ના) સંભાળ.
સરસ (વિ) સારી.
જન્મથી (ના) જન્મે
ત્યારથી.
કુરકુરીઆં (ના) કુતરી-
ના બચ્ચાં,ઓકીલાં.
વહાલાં (વિ) પ્યારાં.
ઊલટાં (વિ) સામાં.
લાડેછે (વિ) ગેલ કરેછે.
ઉદાસ (વિ) દલગીર.
ઓળખી (કૃ) જાણી.
એકાએક (અ) એકદમ.
ભેગાં (વિ) એકઠાં.

પાઠ ૩૫ મો.

ઘાયલ (વિ) જખમી.
કાપણી (ના) ઘાસ તથા
અનાજકાપવાનુંકામ.
હોજ (ના) પાણીનાં
કુંડ, પાણીની ટાંકી.
ધોરીનસ (ના) ધોરીરગ.
હૃદય (ના) અંતઃકરણ.
દાતરડું (ના) ઘાસ તથા
અનાજ કાપવાનું વા
કું લોઢાનું હથિઆર.
મૂઢ (વિ) ઠોઠ.
સાવચેતી (ના) ખબર-
દારી, હોંશિઆરી.
કપાયો (ક્રિ) વઢાયો.

ઘા (ના) જખમ.
જખરો (ના) ભારે.
ધડધડ (વિ) દડદડ.
વાટે (ના) રસ્તે.
દાબણ (ના) દબાણ.
જોરાવર (વિ) જબરી.
ચંચળ (વિ) હોંશિઆર
મરણ (ના) મોત.
ઘટતો (વિ) લાયક.
તરતબુદ્ધિ = ઘટતો ઉપાય જલદીથી સુઝે એવી અક્કલ.

પાઠ ૩૬ મો.

અનાજ (ના) ધાન્ય.
મુખ્ય.(ના) ઘણું, મોટું.
સાંઠા (ના) અનાજના ઉભા સોટા.
ટોચ (ના) ઉપલો ભાગ.
કૃપા (ના) મેહેરબાની.
વીતવું (ક્રિ) થવું, હોવું.
જાતજાતનાં(ના)તરેહેતરેહેનાં,ભાત ભાતનાં.
ડાંગર (ના) ભાત.
પોચા (વિ) નરમ.
પોલા (વિ) પોકળ.
જથાબંધ (વિ) સામટા.
બાંધો (ના) બંધારણ.
ચતુરાઇ (ના) ડહાપણ.
નબળા (વિ) કમજોર.
મજબૂત (વિ) જોરાવર.
આસ પાસ (અ) પાસેપાસે, ચોમેર.
ફોતરાં (ના) પડ, છોડાં.
ભીનાશ (ના) ભેજ.
ઠંડા (વિ) ટાઢવાળા.
હમેશા (અ) રોજ.
સેવા (ના) ભક્તિ.

પાઠ ૩૭ મો.

જગકર્તા (ના) જગતનો બનાવનાર ઈશ્વર.
પ્રૌઢ (વિ) મોટા.
હય (ના) ઘોડા.
વાહન (ના) ગાડી ઘોડા વગેરે બેસવાનું.
વૈમાન (ના) સ્વર્ગની પાલખી.
સાજ (ના) સામાન.
માનવી (ના) માણસ.
જગ(ના)જગત. દુનિયા.
ઉપજાવી (ક્રિ) પેદા કરી.
વસ્તુઓ (ના) ચીજો.
સંસાર (ના) દુનિયા.
પાર (ના) છેડો.
બળવાન (વિ) જોરાવર.
રવિ (ના) સૂરજ.
ઠરાવ્યો (ક્રિ) કીધો.
ઠાઠ (ના) ભપકો.
સમાસમાના (ના) વખતે વખતના.
કાજ (અ) વાસ્તે.

(કવિતાની સમજુતી). (૭).

દુનિયાના બનાવનાર પરમેશ્વરે દુનિયામાં ઘણી ચીજો પેદા કીધી છે. તેથી આખા જગતના લોકો સુખ પામેછે. તેના ગુણ ગાવા બેસીએછીએ તો પાર આવતો નથી. (૧). પૃથ્વી પાણી ને મોટા મોટા પાહાડો, ને ઝાડીમાં જે ઘણાં ઝાડો હોયછે તે તેમ બળદો, ઘોડા, ને જોરાવર હાથી ને વૈમાન જેવા બેસવાના પ્રભુ, તેંજ બનાવ્યા છે. (૨). ચંદ્રમા, સૂરજ અને તારાનો થળ-

કાટ તેનો ભપકો સારો બનાવ્યો છે, અને વખત વખતના સુખ-નો સામાન પ્રભુ તે માણસને વાસ્તેજ કીધો છે. (૩).

પાઠ ૩૮ મો.

નાળિએરી (ના) નાળી-એરનું ઝાડ.
ચિષ્ટાં (ના) રેસા.
ટટ્ટી (ના) કામડાનીવાડ.
ઝાવલી (ના) નાળિએરીના પાતરાંની ગુથીને કરેલી ટટ્ટી.
ઠેઠ (અ) છેક.
મેર (ના) બાજુ.
સાફ (વિ) ચોખ્ખું.
ચિષ્ટું (ના) રેશાવાળું.
ટોપરૂં (ના) કોપરૂં.
પીલે(ક્રિ) ઘાણીમાં કચડે
કોપરેલ (ના) કોપરાનું તેલ.
ઢોર (ના) જનાવર.
તાડી (ના) ખજૂરાનો કે નાળિએરીના ઝાડનો રસ.
કેફ (ના) નિશા.
ખુએ (ક્રિ) ગુમાવે.
બગાડ (ના) ખરાબી.

પાઠ ૩૯ મો.

કાસદ (ના) ખેપીઓ.
બંબાવાળા (ના) બંબો-રાખનારો.
બેભાન (ના) શુદ્ધિ વગરના.
મધરાત (ના) વચલીરાત.
શુમારે (ના) આસરે.
શેરી (ના) મોહોલ્લા.
ઠોકર્યાં (ક્રિ) અફાળ્યાં.
ધશીને (ના) જોસ્સાથી દોડીને.
ખખડાવ્યાં (ક્રિ) ઠોકર્યાં.
ભડકા (ના) મોટાં બળતાં.
ફડાફડ (વિ) જોરશોર.
અવાજ (ના) ધડાકા.
નીસરણી (ના) સીડી.
મેડો (ના) માળ.
પથારી (ના) બિછાનું.
રૂંધાઇને (કૃ) ગુંગળાઇને.
ઢંઢોળ્યો (ક્રિ) હલાવ્યો.
ધસડીને (કૃ) ખેંચીને.
વર (ના) ધણી.

પાઠ ૪૦ મો.

જાગૃતિ (ના) શુદ્ધિ.
શૂર (ના) બહાદુરી.
ગાંડાં (વિ) દીવાનાં.
કમાડ (ના) બારણાં.
ધડાકો (ના) મોટો અવાજ, ભડાકો.
ચોમેર (અ) ચારેબાજુ.
નવાઇ (ના) અચરતી.
ભાઇબંધ (ના) દોસ્ત-દાર.
નિરાંત (ના) ચેન.
લાહ્ય (ના) આગ.
હઠયો (ક્રિ) હાર્યો, ફર્યો.
મિત્ર (ના) દોસ્તદાર.
બચાવવાને (કૃ) ઉગારવાને, જીવાડવાને.
પાડોશ (ના) પાસેનું ઘર.
લાગ (ના) દાવ.
ફાવ્યો (ક્રિ) જડયો.
માર્ગ (ના) રસ્તો.
ચીસેચીસ (ના) ધાંટે ધાંટા.

પાઠ ૪૧ મો.

અણીશુદ્ધ (ના) સહીસલામત.
ઉઘરાણું (ના) કંઇ કામ-સારૂ બધાએ શક્તિ પ્રમાણે પૈસા ભરી એકઠા કરવા તે.
ટીપ (ના) યાદી.
હરખાઇ (કૃ) મગનથઇ.
પાધરોજ (અ)સીધોજ.
હડસેલો=ધક્કો,આચકો.

તન (ના) શરીર.
ધ્રુજે (ક્રિ) કાંપે, થરથરે.
બચાવનાર (ના) ઉગારનાર.
હિંમત (ના) છાતી.
યુક્તિ (ના) તદબીર.
મેદાન (ના) ખુલ્લી જગો.
દયાળુ (વિ) માયાળુ.
પુરૂષે (ના) મરદે.
ઊગાર્યા (ક્રિ) બચાવ્યા.
લોઢાં (ના) સુતારનાં ઘડવાનાં ઓજારો.
રાચરચીલાં (ના) ઘરશણગારને શોભતો લક્કડવગેરે સામાન.
દાણોદૂણી (ના) અનાજપાણી.
લુગડાંલત્તાં (ના) કપડાં વગેરે.
ભેર (અ) સાથે.
કુટુંબ (ના) કબીલો.
પાડોશી (ના) પાસેના ઘરના રેહેનારા.
પખવાડીઆં (ના) પંદરવાડીઆં.
ખરેખરી (વિ) સાચે સાચી.

પાઠ ૪૨ મો.

તપાસ (ના) તજવીજ.
જવાહિર (ના) એક જાતનું રત્ન.
દરબાર (ના) રાજકચેરી.
ઝાડો(ના)તપાસ,જડતી.
સાક્ષી (ના) સાહેદ.
અસર (ના) લાગણી.
ફેર (ના) તફાવત.
ફકીર (ના) સાંઇ.
ખોડું (વિ) લંગડું.
સાંઈ (ના) ફકીર.
ભેર (ના) બાજુ.
લાધાછે (ક્રિ) નાંખ્યાંછે.
ધારીધારીને (કૃ) તાકી તાકીને.
પારખી (ક્રિ) ઓળખી.
હીંડો (ક્રિ) ચાલો.
ડહાપણ (ના) પતરાજી.
કશું (વિ) કંઈ પણ.

પાઠ ૪૩ મો.

જાદુગર (ના) મંતર જંતરનો જાણનારો ધૂતારો.
શાબાસી (ના) માન.
અનુમાન (ના) કલ્પના.
સજા (ના) શિક્ષા.
રમૂજ (ના) ગમત.
અચંબો (ના) નવાઈ.
ગમ (ના) બાજુ.
ઓછું (વિ) થોડું.
લંગડું (વિ) પગે લૂલુ.
બમણુતી (કૃ) બાઝતી.
સમજવાનું (ક્રિ) અક્કલ લેવાનું.
ચિત્ત (ના) ધ્યાન.

પાઠ ૪૪ મો.

આકડો (ના) આકડાના ફૂલનું ઝાડ.
મળતાં (કૃ) સરખાં.
જુદાં (વિ) નહીં મળતાં.
ફાટ (ના) ચીરો.
છેક (અ) બહુ, ઘણી.
ડુંગરા (ના) ઊંચા ટેકરા.
અડે (ક્રિ) અડકે.
ઉંટ મેલે આકડો=ઊંટ આકડાના ઝાડને ખાય નહીં.
બકરી મેલે કાંકરો=બકરી કાંકરાને ખાય નહીં.
સાંભરતું (કૃ)યાદઆવતું.

પાઠ ૪૫ મો.

મેંઢાં (ના) ઘેટાં.
ચપળ (વિ) હોંશીઆર.
ઠરેલ (વિ) ખસી ન જાય એવા.
ધીમો (વિ) ટાઢો, ઠંડો.
જન્મારો(ના) જીંદગાની, અવતાર.
ઘડયો (ક્રિ) બનાવ્યો.

ઠોકરાય(ક્રિ)ઠોકર ખાય.
ભરવાડ (ના) ઘેટાં ચરાવનાર.
ઊન (ના) ઘેટાંના બાલ.
ખ્રિસ્તિ (ના) ઇસુધર્મી.
વેપાર (ના) રોજગાર.
લાખો (વિ) હજારો.
ઉપજેછે(ક્રિ) પેદાથાયછે.
કામળી (ના) ચૂમાળા.
કામળા (ના) નાના ચૂમાળા.
હુંફ (ના) ગરમી.
બફાઇ (કૃ) રૂંધાઈ.
નિમાળા (ના) બાલ.

પાઠ ૪૬ મો.

ગુણવાળી (ના) ફાયદાવાળી.
શીંગાળી (વિ) શીંગડાવાળી.
ખડ (ના) ઘાસ.
પગાળી (વિ) પગવાળી.
આકાર(ના) ઘાટ, ડોળ.
આંચળ (ના) થાન.
ફાટ (ના) ચીરો.
રૂપાળો (વિ) શોભિતો.
ભાળો (ક્રિ) જુઓ.
વાળ (ના) બાલ.
ગોવાળ (ના) ગાયનો ચરાવનાર.
સંભાળ (ના)બરદાસ.
ભલું (વિ) સારૂં.
ખીર(ના)દૂધમાં રાંધેલો ભાત.
થાક (ના) મેહેનત,શ્રમ.
ઠરે (ક્રિ) બંધાઇ જાય.
ઉપજે (ક્રિ) થાય.
ઠડ (ના) ટાઢક, ઠંડક.

(કવિતાની સમજુતી). (૮).

ફાયદો કરે એવી **શીંગડાવાળી** ગાય પાણી પીએ ને ઘાસ ખાયછે, એનો ઘાટ કેવો સારોછે? તેને ચાર પગને ચાર આંચળ છે. (૧) તેના પગની ખરીમાં ચીરોછે તે, ને તેનો આકાર સારોછે, તે જુઓ; તેના પૂછડાને છેડે બાળનો ગુચ્છો છે, ને રોજ રોજ ગોવાળીઓ તેની બરદાસ લેછે. (૨). કોઈ વખત બેઠી હોય ત્યારે હોઠ હલાવ્યા કરેછે તેમાં કોઇ કાળી અથવા ધોળી હોયછે, તેમ કોઇ રાતી હોયછે. દોહતી વખતે તેનું દૂધ સારૂં દેખાયછે. ને તે દૂધના દહીં, માખણ ને ઘી થાયછે. (૩) વળી દૂધના પેંડા, બરફી ને દૂધપાક બનેછે, ને ખીર ખાતાં મેહેનત પડતી નથી તે પણ દૂધની થાયછે; વળી બાસુદી ને શીખંડ પણ દૂધનાં થાય છે, તે પેટમાં ઠરેછે ત્યારે ઘણી ઠંડક થાયછે. (૪).

પાઠ ૪૫ મો.

ગરમ (વિ) ગરમી રહેએવાં, હુંફાળા.
ઘટ્ટ (વિ) જાડાં.
ગોકળગાય (ના) એક જાતનો ધીમો ચાલનાર જીવડો.
લાચાર (વિ) કંગાળ.
રૂવાંટાં(ના) ઝીણાંબાલ.

હેરાન (વિ) કાયર.
ગરદન (ના)ડોક.
લબડે (ક્રિ) લટકે.
રક્ષણ (ના) સંભાળ.
હુંફાળાં (વિ) ગરમીવાળાં, ગરમ.
શંખલા (ના) છીપમાંનો જીવડો.
અવતરે (ક્રિ) જન્મે.
નરી (વિ) ફક્ત, એકલી.
સુંવાળી (વિ) નરમ, નાજુક.
ગજીઆણી (ના) ગજ પનાનું રેશમી લૂગડું.
કિનખાબ (ના) કસબના બુટ્ટાવાળું લૂગડું.
ઊઘાડું (વિ) ખુલ્લું.
કોમળ (વિ) કુમળું.
સાફ (વિ) ચોખ્ખું.

પાઠ ૪૮ મો.

ગાજવીજ (ના) ગડગડાટને વીજળી.
વેગ (ના) જુસ્સો.
વાયુ (ના) પવન.
મોજાં (ના) જુવાળના પાણીના ફીણવાળા ખડકા.
ઝબકારો (ના) ચમકારો.
ઢઢારો (ના) અકળામણ.
મુદ્દલ (વિ) બીલકુલ.
ઘોર (વિ) બીયામણું.
ગડગડાટ (ના) અવાજ.
કડાકા(ના)મોટાઅવાજ.
અધધધ (અ) ઓહોહો.
ઝડી (ના) ઝરમર, ઝરમર વરસાદ આવ્યા કરે તે.
પલળીશું (ક્રિ) ભીનાઈશું.
ખરૂં=વાજબી.
ફોરાં (ના) છાંટા.
ઝાપટું (ના) થોડોવાર વરસાદ આવીને રહી જાય તે.
હમણાં=અબઘડી.
રહી જશે=બંધ થઈજશે.
સોંસરી (વિ) પાધરી.
અથડાય (વિ) અફળાય.
ધડાકા (ના) અવાજ.
ગર્જના (ના) ગડગડાટ.

પાઠ ૪૯ મો.

સાચ (ના)સાચું બોલવું.
શીખામણ (ના) ફાયદાની વાત, બોધ.
વચન (ના) વેણ, સુકન.
આંચ (ના) એબ, ઝાળ.
વધતું ઓછું (વિ) કમી જાસ્તી.
સ્વાદ (ના) રસ ચરસ.
મીઠું મરચું (ના) ઉમેરો.
ભભરાવીને (કૃ) નાંખીને, મેળવીને.
હૈયેથી (ના) મનથી.
સાંભરતી (કૃ) યાદ આવતી, ફોમ આવતી.
ભાવ (ના) ઇચ્છા.
મશકરી (ના) મજાક.
પૂરો (વિ) પક્કો.
બંધાવું (વિ) કબુલ થવું, સહી થવું.
ફલાણું (વિ) ગમે તે, હરેક.
તોડયું (ક્રિ) નહીં પાળ્યું.
બગાડ (ના) નુકસાન.
માર (ના) સજા, શિક્ષા, ગુન્હાનું ફળ.
પસ્તાવો (ના) ખેદ.
સંભાળી (કૃ) સાચવી.
સાચાબોલા (વિ) ખરાબોલા.
સામી (વિ) ઉલટી.
માયા (ના) હેત, પ્રીત.
સંતાડે (ક્રિ) છુપાવે.
આસામી (ના) માણસ.
નુકસાન (ના) હાણી.
સાચને ન લાગે આંચ= સાચને કશો ભો લાગતા નથી.

પાઠ ૫૦ મો.

દોડાદોડ (ના) દોડધામ, નાસભાગ.
બૂમેબૂમ (ના) ધાંટેધાંટા.
ઉપાય (ના) ઇલાજ.
મસળી (ક્રિ) ચોળી.
આળોટવું (ક્રિ) ગુલાંટ ખાવી.
શેતરંજી (ના) પાથરવાનું શોભિતું બિછાનું.
લપેટી (કૃ) વીટાળી.
હોલવી (ના) બુઝાવી.
સહી સલામત (ના) ક્ષેમકુશળ.
પોસો (ના) ખોબો.
રસોઇ (ના) રાંધવું તે.
પેણો (ના) તળવાનું લોઢાનું વાસણ.
સાવચેતી (ના) હોંશિઆર.
માટી (ના) મટોડી.

પાઠ ૫૧ મો.

નાળચું (ના) નળી.
આફળાફાંફળી (વિ) ગભરાયલી.
લક્ષણ (ના) ગુણ, ટેવ.
બીક (ના) ડર.
ભીંજવે (ક્રિ) પલાળે.
ધીમેધીમે (અ) હલુહલુ.
જુક્તિ (ના) તદબીર.
અણગમતું (કૃ) નાપસંદ.
ઇચ્છા (ના) મરજી.
ઇશારત (ના) નિશાની.
રીસ (ના) ગુસ્સો.
ગણકારે (ક્રિ) પતકરે.
અફાળે (ક્રિ) ઠોકે.
ફાળ (ના) કુદકો.
બીની (ક્રિ) બીધી.
અચંબો (ના) નવાઇ.
ચોપાસ(ના)ચારે બાજુ, ચોગરદમ.

પાઠ ૫૨ મો.

વેગળી (અ) દૂર.
નજીક (અ) પાસે.
હિંમત (ના) ધીરજ.
બેનપણાં (ના) સહીપણાં.
લાડે (ક્રિ) ગેલ કરે.
પરગામ (ના) પારકે ગામ.
સાદ (ના) અવાજ.
લાડીને (કૃ) ગેલ કરીને.
વહાલ (ના) પ્યાર, હેત.
ઉપકાર (ના) પાડ, ગુણ.
માયા (ના) હેત, પ્રીતિ.
સંભારે (ક્રિ) યાદ કરે.
બદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૫૩ મો.

શાઉડી (ના) સિસોળીઆનાં પીછાંવાળું જાનવર.
સીસોળીઆં (ના) શાઉડીનાં પીછાં.
સાદાં (વિ) ચિત્રવગરનાં.
ભાર (ના) બોજો.
ઘોરવું (ક્રિ) ગળામાંથી સાદ કાઢવો, ઉંઘવું.
દર (ના) નાનું બાકું, ખાડા.
વિઆય (ક્રિ) જણે.
રૂવાં (ના) ઝીણાંબાલ.
અણીદાર (વિ) અણીવાળું.
સફેદ (ના) ધોળી.
બુઠું (ના) અણીવગરનું.
રીસેભરાય=ગુસ્સે થાય.
હવિયાર (ના) ઓજાર.
તીર (ના) વાંકું ફેકીને મારવાનું હવિઆર.
અધ (વિ) અડધા.
ભુંડ (ના) ડુક્કર.
કળી (ના) ખીલ્યાવગરનાં ફૂલ.
ગરબડ (ના) તોફાન.

છાનીમાની (વિ) મુંગી મુંગી.

પાઠ ૪૫ મો.

પૃથ્વી (ના) ચારે ખંડની ધરતી, આખું જગત.
પ્રદક્ષિણા (ના) આસપાસ ગોળ ફરી વળવું તે.
નજર (ના) નીઘા, દ્રષ્ટી.
ચપટી (વિ) એક પાસે બેઠેલી.
આધાર (ના) ટેકો.
અધર (વિ) અંતરંગ.
ઝડપ (ના) ઉતાવળ.
સ્થિર (વિ) હાલે ચાલે નહીં તે.
સદા (અ) રોજ.
ફેરો (ના) ચક્કર.
કલાક (ના) અઢી ઘડી.
ચોવિસકલાક=સાઠ ઘડી. (દહાડો ને રાત).
પાસું (ના) બાજુ.
ધંધો (ના) રોજગાર.

પાઠ ૫૫ મો.

નકશો (ના) ગામ કે દેશનો ચિત્રનો નમુનો.
સમુદ્ર (ના) દરિઓ.
ઉત્તર (ના) પૂર્વ તરફ ઉભા રહેતાં ડાબા હાથની ઉત્તર દિશા.
દક્ષિણ (ના) પૂર્વ તરફ ઉભા રહેતા જમણા હાથની દક્ષિણ દિશા
પૂર્વ (ના) ઉગમણી દિશા.
પશ્ચિમ (ના) આથમણી દિશા
લાડુ (ના) લાડવો.
ધરતી (ના) જમીન.
ખંડ (ના) જમીનના મોટા ભાગો.
આથમણુ (ના) પશ્ચિમ દિશા.
નક્કી (અ) ખચિત.
નમૂનો (ના) મુકાબલો.
ભૂગોળ (ના) પૃથ્વીનો ગોળો.

પાઠ ૫૬ મો.

મથાળું (ના) ઉપલું પાસું.
કડકા (ના) ભાગ.
આસ્ટ્રેલિઆ (ના) પૃથ્વી ઉપર સૌથી મોટો બેટ.
બેટ (ના) ટાપુ.
વળગેલા (કૃ) જોડાયલા.
અળગો (વિ) અલાયદો.
મધ્ય વિ) વચલા.
છેડો (ના) નાંકું.

પાઠ ૫૭ મો.

સ્તુતી (ના) પ્રાર્થના, બંદગી.
નિર્ધન (વિ) ગરીબ.
બખશિસ (વિ) ભેટ.
સમર્થ (વિ) જોરાવર.
અધિક (વિ) વધારે.
યોગ્ય (વિ) લાયક.
જગજીવન (ના) જગતનો જીવાડનાર ધણી.
નીતિ (ના) સારી રીત, સારી વર્તણુક.
નીસરૂં (ક્રિ) નીકળું.
દુખીઓ (વિ) હેરાન.
મુજને (સ) મને.
સરજનહાર (ના) પેદા કરનાર (ઈશ્વર).
ભમે (ક્રિ) ભટકે.
અન્ન (ના) અનાજ.
કીર્ત્તિ (ના) મહિમા.
પ્રકાશ (ના) ચળકાટ.
ભારી (વિ) જબરૂં.
ફોકટ (વિ) નકામું.
ઠાર (ના) ઠેકાણું.
જશ (ના) શાબાશી, માન.

ભક્તિ (ના) સેવા, પ્રાર્થના.
સંગ (ના) સંગત, સાથે.
સદાએ (અ) રોજ.
થાપ (ક્રિ) આપ, સ્થાપ.
સંકટ (ના) દુઃખ.

(કવિતાની સમજુતી). (૯).

જ્યારે હું શેહેરના બજાર બહાર ફરવાને નીકળું છઉં, ત્યારે ઘણા ગરીબ માણસો મારી નજરે પડેછે અને આખી પૃથ્વીના લોકો દુઃખી માલમ પડેછે. (૧) સૃષ્ટીનો પેદા કરનાર જોરાવર ઇશ્વર મને જે જે ભેટો કરેછે, તે બધાનો પાડ હું શી રીતે વાળી શકીશ? (૨) ઘણાં ગરીબ લોકો ભૂખને લીધે ઘેર ઘેર ભટક્યા કરેછે, પણ જોઇએ તેકરતાં વધારે હે જગતના જીવાડનાર ધણી તેં મને અન્ન આપ્યું છે (૩).

પૃથ્વી, પાણી ને આસમાન એમાં તારોજ મહિમાં ચાલેછે જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તારૂં ભારે જોર છે, ને તારાવગર કોઇપણ ખાલી ઠેકાણું માલમ પડતું નથી. (૧) હે પ્રભુ તારા જશ મોટા છે, (બહુ તેં સારાં કામો કીધાં છે). હું તારૂં ભજન રોજ કરૂં એમ મને બુદ્ધિ આપ હું હમેસાં સાચચાલથી ચાલું એમ કર ને સઘળાં દુઃખને તું મટાડી નાંખ.

પાઠ ૫૮ મો.

મામલતદાર (ના) તાલૂકાની જમાબંધી ઉઘરાવનાર, (બીજા વર્ગનો મેજીસ્ટ્રેટ.)
પહેરો (ના) ચોકી.
કચેરી (ના) રાજદરબાર.
વેહ (ના) કાણું, છિદ્ર.
ઠલવાઇ (કૃ) ખાલી થઇ.
માથાકૂટ (ના) અડચણ.
ફેરવવી (ક્રિ) ઉચી નીચી કરવી
અજાણ્યું (વિ) અતગપી.
નોંધી (કૃ) લખી, ગણી.
કામની (ના) ખપની.
શુમાર (ના) આસરો.
ખબર (ના) સમાચાર.

પાઠ ૫૯ મો.

સાહેબ (ના) ટોપીવાળો. ગોરો અમલદાર.
પણે (અ) પાંહાં.
ખૂન (ના) હથિઆરથી કે ઝેર દીધાથી કોઇની હત્યા કરવી તે.
ગીતા (ના) ધર્મની ચોપડી.
તકરાર (ના) રગઝક.
અપમાન (ના) ગેરઆબરૂ.
ધોળકા (ના) અમદાવાદ જીલ્લામાં એક કસ્બો છે.
પરગણું (ના) તાલૂકો.

સીમ (ના) સીમા.
ટટો (ના) ઝઘડો.
અહીં (અ) અહીંયા.
સાલ (ના) વરસ.
નિકાલ (ના) તોડ.
કારકુન (ના) મેહેતા.
છવટ (અ) આખરે.
તુમ ગાવમેં જાકર કોઇ બમનકે ઉદરસે ગીતા લાઓ=તમ ગામમાં જઇને કોઇ બ્રાહ્મણને ત્યાંથી એક ધર્મની ચોપડી લાવો.
બહુત અચ્છા સાહેબ= બહુ સારૂં સાહેબ.
હસ્યા (ક્રિ) દાત કાઢયા.
ઠપકા (ના) હોપ.

પાઠ ૬૦ મો.

એકાકાર (વિ) એકમેક, સરખી.
લોટણુ (વિ) ગોલાટ ખાય એવા.
શોક (ના) દલગીર.
યાહુ (વિ) જાડા ગળાનુ.
કલગીદાર (વિ) કલગીવાળી, તારાવાળી.
શરાજી (વિ) કલગીદાર ટોપી વાળું.
લક્કી (વિ) મોરની પેઠે કળા કરી નાચનારૂં.
થરથરો (વિ) થરથર ધ્રુજયા કરે એવું.
ગિરેબાજ (વિ) ગોલાટ ખાનારૂં.
જંગલી (વિ) રાની.
અસમાની (વિ) ભૂરૂં.
ચળકતા (વિ) ઝળકતા.
લિસોટા (ના) કાપા.
કળા (ના) પાંખ પોહોળી કરીને નાચવું તે.
ગરદન (ના) ડોક.
ઊંચી=નીચી નહીં તે, ઉપર.
રળિયામણું (વિ) શોભાવતુ.
જોડા (ના) સાથી.
ગોતાં (નાં) ગોલાટ.
ગુલાંટ (ના) ગોલાંટીઆં.
લાટી (કૃ) ગોલાટ ખાઇ.
ફૂલવે (ક્રિ) મોટું કરે.
કુંડાળુ (ના) ગોળ ચકરડું.
ડોકે (ના) ગળે.

પાઠ ૬૧ મો.

અંગ (ના) શરીરના ભાગ, શરીર.
ખોપરી (ના) માથાનું તાલકું.
મગજ (ના) ખોપરીમાંહેનો ભાગ.
થોભા (ના) થોભીઆ, ગુચ્છા.
ટટાર (વિ) સીધું.
તાળવું (ના) મગજ આગળનો ભાગ.
બોચી (ના) ગરદન.
આંચ (ના) નુકસાન.
હડપચી (ના) દાઢી આગળની જગો.
મીચાય (ક્રિ) વાચાય.
ખાળી (કૃ) અટકાવી.
ભમર (ના) આંખની ઉપરના કમાનદાર બાલ.
નસકોરાં (ના) નાકનાં બે કાણું.

પાઠ ૬૨ મો.

ફેફસું (ના) શ્વાસ લેવાની નળી.
રાક્ષી (ના) કચડવાના, ફાડી ખાવાના એવડા દાંત.
તાળવું (ના) મગજ આગળના ભાગ.
ડાચામાં(ના) જડબામાં.
દાઢો (ના) પાછળના

ઐવડા દાંત.
ફાડવુ (ક્રિ) કરડી ખાવું.
લાળ(ના)નીગળતું થુંક.
કોઠો (ના) પેટ તથા
વાસા નીચેનો ભાગ.
બજાવેછે (ક્રિ) કરેછે.
શ્વાસ (ના) દમ.
વાચા (ના) બોલવું.
ઈંદ્રિયો (ના) શરીરના
ભાગો, આંખ કાન
નાક જીભને ચામડી.

પાઠ ૬૩ મો.

બીડ (ના) ઘાસ ઉગેલી
જગ્યા.
ન ધણીઆતું (વિ) મા-
લીક વગરનું.
ગંજી (ના)મોટા ઢગલો.
કાલાવાલા (ના) ખુ-
શામત.
તરણું (ના) તખલું.
સરખુ (વિ) પણુ, જેવું.
નિરાશ (વિ) નાઉમેદ,
આશાભંગ.
નીચ (ના) હલકા.
અદેખો (ના) કીનાવાળો.
અદેખાઇ (ના) કીનો.
જોડા કાઢેલી (કૃ) બના-
વટની.
વાવરવા (કૃ) વાપરવા.
સાચવવા(કૃ) સંભાળવા.
હક્ક (ના) દાવો, અખ-
ત્યાર.
સરખા (વિ) બરાબર.
બળવુ (ક્રિ) દાઝવું.

પાઠ ૬૪ મો.

ક્રૂર (વિ) ઘાતકી.
સાગન (ના) કસમ,સમ.
ઉપદેશ (ના) બોધ.
સુકૃત (ના) સારાં કામ.
હાર (ના) પરમેશ્વર.
પ્રતાપ(ના) જોર, મેહેર.
વસ્ત્ર (ના) લૂગડાં.
જન (ના) માણસ.
ખુલ્લે (વિ) ઉઘાડે.
નવરંગ = તરેહેતરેહેના
રંગના.
કંગાલ (વિ) ગરીબ,
નાચાર.
બિછાનુ (ના) પાથરણું.
વય (ના) ઉમ્મર.
વચન (ના) શબ્દ, સુકન.
જૂઠા (વિ) ખોટા.
મુખ (ના) મોહું.
વદ (ક્રિ) બોલે.
ડર (ક્રિ) બીક, ધાક.
રાજી (વિ) ખુશી.
પ્રભુ (ના) ઈશ્વર.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૦).

ઘણા માણસો રસ્તામાં પડેલા (રઝળતા) તેમને હું ઉઘાડે શરીરે જોઉં છઉં, પણુ મને તો, સઘળા શરીરપર પહેરવાના જાત જાતનાં લુગડાં મળેછે. (૧). કેટલાક ગરીબ નાચારોને રેહેવાનાં ઘરબાર મળતાં નથી, પણુ મને તો રેહેવાને સારૂં ઘર છે અને સુવાને સારી પથારી છે. (૨). બીજા કેટલાક માણસો નાની ઉમ્મર થકી મોમાંથી નઠારા શબ્દ બોલતા શીખેછે, તેઓ મોઢે ખોટા કસમ ખાયછે, એવા તે પાપી માણસો માલમ પડેછે. (૩). મને શીખામણુ થકી સારી અક્કલ આવી, એ પરમેશ્વરની મારા

ઉપર મેહેર છે; હવે હું બીહીને સારાં કામજ કરૂં, કે તેથી તે પરમેશ્વર મારા ઉપર ખુશી રેહે. (૪).

પાઠ ૬૫ મો.

સિક્કા (ના) મોહોરો, છાપ.
નરદમ (વિ) બીલકુલ, તમામ.
વળાં (ના) ગુંચળાં.
ભાષા (ના) બોલી, લિપી.
અડી (ના) સિક્કો પાડવાનો સંચો.
તળીયું (ના) નીચેનો ભાગ.
ભેળી (કૃ) મેળવી.
ઉપયોગ (ના) ખપ.
નર્યા (વિ) એખલા, ફક્ત.
ગઠ્ઠા (ના) ગાંગડા.
ખડક (ના) જમીન કે પાણીમાં ઢંકાયલા મજબૂત પથરા.
શોભિતી (વિ) શોભાવાળી.
તોલ (ના) વજન.
હિસ્સે (ના) ભાગે.
મેળવે (ક્રિ) ભેળે.
છપાય (ક્રિ) છાપ પડે.

પાઠ ૬૬ મો.

ચાલ (ના) ધારો.
ગાંડાઈ (ના) નાદાની.
કંઠી (ના) ડોકની સોનાની સાંકળી.
શિયાળો (ના) ટાઢની મોસમ.
ઊનાળો (ના) તાપની મોસમ.
નાત (ના) જમણવાર.
પુષ્ટિ (ના) મજબૂતી.
ઊજળાં (વિ) ધોએલાં.
જરૂરીઆત (વિ) ખપના.
પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત.
વાવરતાં (કૃ) વાપરતાં.
કરજ (ના) દેવું.
મૂર્ખાઇ (ના) બેવકૂફી, નાદાની.
નબળાં (વિ) કમજોર.
ગેરફાયદા (ના) નુકસાન.

પાઠ ૬૭ મો.

ગંધક (ના) સળગી ઉઠે એવો પીળા રંગનો પદાર્થ.
હથિયાર (ના) ઓજાર.
ભરતર (ના) રસ ગાળીને કરેલીબનાવટનુંલોઢું.
ઘડતર (ના) ઘડીનેકરેલું બનાવટનું લોઢું.
પોલાદ (ના) ખરૂં લોઢું.
મળેલું (ક્રિ) ભળેલું.
તપાવી (ક્રિ) ગરમ કરી.
જૂના (વિ) અસલના.
કાળમાં (ના) વખતમાં.
કાંસુ (ના) એકજાતની બરડ ધાતુ.
ભેળ (ના) મેળવણી.
સોંઘું (વિ) સસ્તું.
તોલો (ના) ૩૨ વાલ.
પૈસા (ના) દોડીઆ.
લીસો (વિ) સાફ.
ઉપયોગી (વિ) ખપની.
ઇશ્વરકૃપા (ના) પરમેશ્વરની મેહેરબાની.
ઓગળી (કૃ) રસ થઇ.
ઠરેછે (ક્રિ) બંધાઇ જાયછે.
સખ્ત (વિ) મજબૂત.
બરડ (વિ) ભાંગી જાય એવું.
કઢાયાં (ના) છાછરા પેણા, લોઢાની તાવડી.
સામાન (ના) ચીજો.

પાઠ ૬૮ મો.

કાટલાં (ના) તોળ-
વાના ઓજાર.
ખાંડી (ના) વીસ મણ
વજનનો ઓજો.
માપું (ના) પરમાણું.
બેડીઉં (ના) ૩૨ મણ
વજનનો ઓજો.
અધોળ (ના) સાડાચાર
ટાંક,અર્ડી પૈસાભાર
કળશી (ના) સોળ મણ
વજનનો ઓજો.
નવટાંક(ના) પાંચ રૂપી-
આ ભાર,(૯ ટાંક.)
ગજ (ના) ૨૪ તસુ.
તોલબંધ (વિ) તોળીને
ભરતબંધ(વિ)ભરીને.
પ્રકાર (ના) જાત.
અચ્છેરો(ના)અધશેરો.
હરકત (ના) અડચણ.
હારો (ના) સાત મણ-
નો ઓજો. [ઓજો
ભાર (ના) ૨૪મણનો
રતી (ના) છ ચોખા.
વાલ (ના) ત્રણ રતી.
ગદીઆણો(ના)૧૬વાલ.
ચણોઠી (ના) ગુંજ.

પાઠ ૬૯ મો.

મણિકો (ના) મણ-
માય એવું વાસણ.
તસુ (ના) બે આંગળ.
વીઘાં (ના)૨૦ વસાનું
ભરત.
વીશવાશી (ના) કાઠી,વ-
સાનો વીસમો ભાગ.
વામ (ના) ૬ હાથ.
વગેરે (અ) શિવાય.
પ્રવાહી (વિ) પાણી
જેવા નરમ.
પદાર્થો (ના) ચીજો.
શેરીઓ (ના) શેર
માય એવું વાસણ.
માથાકૂટ (ના) કડાકૂટ.
ફુટ (ના) સુતારી અડ-
ધો ગજ, બાર ઇંચ.
એકર (ના) ૪૮૪૦
ચોરસ વાર.
અંતર (ના) તફાવત.
અસલ (ના) અગાઉ.
મૈલ(ના) ૫૨૮૦ ફુટ.
ધંધાદારી (ના) વેપાર
કરનારા.
ઘરાક (ના) સોદો
ખરીદનાર.
દંડાય (ક્રિ) શિક્ષા થાય.

પાઠ ૭૦ મો.

વિવેક (ના) સલુકાઈ.
મરજાદા (ના)અદબ,
સલુકાઈ.
તોછડાઈ (ના) હલકાઈ.
નાનપણ (ના) બચપણ.
મરજાદા (ના) સલુકાઈ
ઓળખીતો (વિ) જા-
ણીતો,પીછાનવાળો.
અદબ (ના) અદાજો.
વર્તવું (ક્રિ) ચાલવું
નમવું (ક્રિ) વાંકા વળવું.
નમસ્કાર(ના) પ્રણામ.
જેગોપાળ (ના) જુહાર.
જુહાર (ના) જેગોપાળ.
પટેલ(ના) ગામનો ઉપરી
અરસપરસ (અ) સામ-
સામા એક બીજાને.
ધારો(ના)ચાલ,રીવાજ.

પાઠ ૭૧ મો.

ચેષ્ટા (ના) મજાક.
વિવેકી (વિ) સલૂ-
કાઇ વાળા.
અવિવેકી (વિ) સલૂ-
કાઈ વગરના.
સરત (ના) ધ્યાન.
ફળીઉં (ના) શેરી.
લબોટે (ના) મંજે.
મનસુબો (ના) વિચાર.
કાછડી (ના) વાંસાની
નીચે ધોચવાનો પો-
તીઆનો છેડો.
ધમકાવ્યો (ક્રિ) ધાક દી-

ઘો, ધમકી આપી.
વાર્યા (ક્રિ) અટકાવ્યા.

પાઠ ૭૨ મો.

નીવડયો (ક્રિ) નીકળ્યો.
ત્રવાડી (ના)એકજાતની અટક, ઓખાત.
આવકાર (ના) આદરભાવ, આદરમાન.
ધનભાગ્ય=મોટું નસીબ.
પગલાં(ના)ડગલાં, કદમ.
મુજ (સ) મજ, હું.
આંગણા (ના) બારણાં.
વળાવવા (કૃ) વદાય કરવા.
સોબતી (ના) સાથી.
રીતભાત (ના) રીત, ચાલ ચલગત.

પાઠ ૭૩ મો.

કકળાણ (ના) બૂમ,સોર.
માંડમાંડ (વિ) મોંઢેસાચે, ખાલી ખાલી.
કઠણ (વિ) મુશીબત.
હાંક (ના) બૂમ.
રજા (ના) પેરવાનગી.
વાપ તેવા બેટા=જેવા બાપ તેવા દીકરા.
વડ તેવા ટેટા=જેવો વડ તેવાં તેનાં ફળ.
ડાવકાઈ(ના) ડાહા પણુ.

પાઠ ૭૪ મો.

પાથરણું (ના) બિછાનું.
લોટો (ના) કળશીઓ.
કંસાર (ના) લાપશી.
મોટો જોટો (વિ) નાના મોટા કકડા ભરડીને
ભરડીને (કૃ) કચડીને.
ભેટયા (ક્રિ) છાતીએ બાઝયા.
ખબર અંતર (ના) સમાચાર.
માંદો (વિ) આજારી.
શરમાઇ (કૃ) લજવાઇ.

પાઠ ૭૫ મો.

મિત્રાચારી (ના) દોસ્તી.
કુશળતા (ના) સુખાકારી.
કર (ના) હાથ.
આગમન(વિ)આવવાનું
મગ્ન (વિ) ખુશી.
સહિત (અ) સાથે.
પંડિત (ના) વિદ્વાન.
મિત્રો (ના) દોસ્તદાર.
વદે (ના) બોલે.
મધુર (ના) મીઠી.
વાણી (ના) વેણ, શબ્દ.
પ્રથમ (અ) પેહેલા.
પરમાણ (ના) નમસ્કાર.
ગંગાજળ (ના) ચોખ્ખું પાણી.
શાંત (વિ) ધીમાં.
સ્નેહ (ના) હેત, પ્યાર.
મિત્રાઇ (ના) દોસ્તી.
મૂરખ (ના) બેવકૂફ.
ગમત (ના) રમૂજ.
પરસ્પર (અ) અરસપરસ.
કેફ (ના) નીશા.
ખેલી (કૃ) રમી.
ખેલ (ના) રમત.
લડાલડી (ના) વઢાવઢી.
કપટ (ના) દંગો.
સ્વારથ (ના) મતલબ.
સગાઇ (ના) સંબંધ.
જોખમકારી (ના) ધાસ્તી ભરેલી.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૧).

વિદ્વાને વિદ્વાન બંનો દોસ્તદારો મળે તો મોંઢેથી સારાસારા શબ્દ બોલે, અને પેહેલાં એક બીજાને નમસ્કાર કરીને પાણી પાય

પછી પાન સોપારીની બીડી આપીને શરીરની સુખાકારી પૂછે, પછી હાથ જોડીને કેહેકે અહિંઆ શા કારણે આપનું પધારવું થયું પછી તે વાતચીત્ત કરી સાંભળી ધીમા પડી હરખ ભેર જૂદા પડે. વિદ્વાને વિદ્વાના અરસ પરસના હેતથી તેમની દોસ્તીમાં તેમનું મન ખુશ રેહેછે. (૧).

મૂરખે મૂરખા બંનો દોસ્તદારો મળ્યા કે પેહેલાં તેઓ એક બીજાને ગાળ દઇ આનંદ પામશે, પછી એક બીજાને લાત મારી વાત ચીત્તમાં મજાક મશ્કરી કરતાજશે ; તેઓની દોસ્તીના કારણમાં તેઓ એકને નીશા કરાવશે, અને છેલ્લે રમત રમીને લડાઈ ટંટા કરી ઘેર જશે; એવા મૂરખ માણસ મોંડે મીઠા શબ્દ બોલે ને દીલમાં કપટ રાખે તેઓ મતલબ સુધીજ વળગી રેહે એવી જાનને નુકસાન ભરેલી મૂરખ માણુસની દોસ્તી જાણવી. (૨).

પાઠ ૭૬ મો.

કરોડ (ના) બરડાની વચમાંનું ઉભું હાડકું
રક્ષણુ (ના) બચાવ.
ફુક્કા (ના) દમ લેવાની કોથળી.
શ્વાસ (ના) દમ.
ઝાલર (ના) કોર, ઝુલતી ચામડી.
પાર (ના) સુમાર.
શક્તિ (ના) બળ.
ટેરવું (ના) આંગળીનું દીચકું.
જગ્યા (ના) ઠેકાણું.
ખોળી (કૃ) શોધી.
સમુદ્ર (ના) દરિઆે.
ભાઠું (ના) નદીનો રેતાળ કાંઠો.
સેંકડો (વિ) સો.
વરસોવરસ (અ) હરસાલ.

પાઠ ૭૭ મો.

મોતીઆ (ના) શેવાળ.
મેડેથી (ના) માળેથી.
પરશાળ (ના) ભોંય તળિયાની જમીન.
વરાળ (ના) બાફ.
મળસકું (ના) સહવાર.
ટાઢક (ના) ઠંડક.
તમાશો (ના) ખેલ.
તાસક (ના) ઢાંકણું.
ચત્તી (વિ) સવળી.
ઉપાડીને (કૃ) ઉંચકીને.
દાઝી (ક્રિ) બળી.

પાઠ ૭૮ મો.

ગમ (ના) સમજ.
ચૂશી (ક્રિ) સોશી.
વાંસે (અ) પાછળ.
રજ (ના) રજકણુ.
છોડીઆં (ના) લાકડાંના છોડા.
ફૂંકીને (કૃ) ફુંક મારીને.
ભડકો (ના) બળતું.
મેશ (ના) કાજળ.
પીઢીઆં (ના) ભારવટીઆ.
ફોરાં (ના) મોટા છાંટા.
ફરફર (ના) ઝીણીછાંટી.

પાઠ ૭૯ મો.

વરસાદ (ના) મેઘ.
આડું અવળું (અ) અહીંઆં તહિંઆં.
અચરત (ના) નવાઇ.
ઠર્યું (ક્રિ) કેહેવાયું.
બેટા (ના) દીકરા.
ધરતી (ના) જમીન.

પાઠ ૮૦ મો.

બગલું (ના) એક જાતનું લાંબી ચાંચનું પક્ષી.
તાલ (ના) મજા.
શિરોઈ (ના) સાંકડાં મોંનું ઊંડું વાસણ.
ટોળ (ના) મજાક, મશ્કરી.
નોતરૂં (ના) જમવાનું કેહેણ.
છાછરી (વિ) પોહોળી, ઊંડી નહીં.
ફાંફાં (ના) ખોટી મેહેનત.
ચપચપ (વિ) ઝડપથી.
પરોણા(ના)પરદેશીઉતરેલા માણસ, મેમાન.
મજા (ના) લેહેજત.
રસોઇ (ના) જમણ.
ગમ (ના) ગુમ, બચ.
તક (ના) વેળા, વખત.
ચૂકવી (ક્રિ) ભુલવી.
આગ્રહ (ના) બળાત્કાર.
ટગરટગર (વિ) એકી નજરે.
મલકાવીને (કૃ) હસીને.
દાઝ (ના) બળાપો ગુસ્સો.

પાઠ ૮૧ મો.

જુગારી(વિ) જુવાખોર.
છકેલ (વિ)છાકેલો.
ખતા (ના) ઠોકર.
ભમેલ (કૃ) ભટકેલ.
કપૂત (ના) નઠારો છોકરો.
ગોઠીઆ (ના) મળતિયા.
મનખો (ના) જીંદગાની.
જુગટું (ના) જુગાર.
છેલ (વિ) વરણાગીઓ.
ઠગાય (ક્રિ) છેતરાય.
ઠોકરો (ના) ખતા, ઠેસ.
પિતા (ના) બાપ, તાત.
ગમાર (ના) ગામડીઆ.
પીટાય (ક્રિ) ઝીકાય.
પોઠીઆ (ના) સાંઢીઆ.
દુર્ગુણ (ના) ખરાબ ગુણ.
હાણ (ના) નુકસાન.
વળગે (ક્રિ) બાઝે.
સહી (અ) નક્કી.
ફળ (ના) ફાયદો.
વળગી (કૃ) બાઝી.
એળે (ક્રિ) ફોકટ.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૨).

બેહેકેલો સેહેલાણી છોકરો ખતા ખાઇને છેતરાય છે તે જુવે રમનારની સંગત કરેછે ને ઘણી ઠોકરો ખાયછે, ભૂતની પેઠે તે ભટકેછે ને બાપ તેને નઠારો છોકરો કહેછે, એવા બીન સમજના ચાર મળતિયા હોય તે સાંઢીઆની માફક માર ખાયછે. (૧).

જુગાર રમવો ખરાબ ટેવછે. એમાં ઘણાં લોકને નુકસાન

થાયછે; માણુસને એ બાઝી પડે તો તેથી તે પાછો હઠે નહીં; જૂગાર રમવા એ ખરાબ ટેવછે એ નક્કી એમાં કાંઇપણ ફાયદો નથી, જે માણુસ એને બાઝી રહ્યો તેનું જીવતર ફોકટ ગયું એમ જાણવું. (એટલે એથી પૈસાની તથા આબરૂની ખરાબી થાય છે.) (૨).

પાઠ ૮૨ મો.

વણજારા (ના) પોઠી ઉપર અનાજ નાંખી વેપાર કરનારો.
પેઢી (ના) ઓલાદ.
શિયાળ (ના) કોલ્હા જેવું જાનવર.
વેહેમ (ના) શક.
સગપણ (ના) સગાઈ.
કુટુંબી (ના) પોતરાઇ.
બાપદાદા (ના) ઘરડા વરડા.
જંગલ (ના) વન,વગડો.
ઠીંગણા (વિ) બટકા.
ખાલ (ના) બખોલ,ગુફા.
ભાઈબંધી (ના) દોસ્તી.

પાઠ ૮૩ મો.

દોસ્ત (ના) ભાઇબંધ.
ભોળા (વિ) નીખાલસ.
ગોઠવું (ક્રિ) ચેન પડવું.
પરાયું (વિ) પારકું.
સંતાઇ (કૃ) છુપાઈ.
પધારજો (કૃ) આવજો.
રામરામ (ના) જુહાર.
કૂકડા (ના) મરઘા.
પસ્તાવા (કૃ) દલગીર થવા.
વહાલા (વિ) પ્યારા.
ઝાઝો (વિ) બહુ.
દિવસ (ના) દાહાડે.
નવરાશ (ના) ફુરસદ.

પાઠ ૮૪ મો.

કરતૂક (ના) કાવતરાં.
મુદ્દા (ના) સાબિતી.
દાવો (ના) હક, સંબંધ.
સંબંધ (ના) વળગણ.
બરાડવા (કૃ) પોકારવા.
છોડાવ્યું (ક્રિ) મુકાવ્યું.
ચંડાળ (વિ) પાપી,દુષ્ટ.
લુચ્ચા (વિ) દોગા.
કાણુ કર=મોં સંતાડ.
ખડા (ના) મરઘીનું રેહેઠાણ.
લાજ (ના) એબ, શરમ.
ખોટા (વિ) ખરાબ.
સ્વભાવ (ના) ખાશિઅત.
સાર (ના) મતલબ.
મતલબ (ના) સ્વાર્થ.
સાધવા (કૃ) પાર પાડવા.
લાંબો (વિ) ઊંડા, ઘણો.

પાઠ ૮૫ મો.

ઉદાસ (વિ) દલગીર.
સંતાપ (ના) દુઃખ.
સ્લેટ (ના) પથ્થર પાટી.
છાનામાના (વિ) મુંગો મુંગો, ચુપકાયા.
હવેલી (ના) ઊંચી બાંધણીનું ઘર.
પાઈ (ના) એક પાઇ.
ઘટારત (વિ) લાયક.
રળિયામણા (વિ) શોભાવતો.
ઠંડો (વિ) ટાઢો.
સુંદર (વિ) સારા.
વાણા (કૃ) ચુંટી.

પાઠ ૮૬ મો.

ડોશી (ના) ઘરડા બાયડી.

સાજા તાજા (વિ) સા-
રા, સારી પેઠે.
ગમત (ના) રમુજ.
અંધાપો (ના) આં-
ધળા પણું.
લાચાર (વિ) નાચાર.
વાળું (ક્રિ) ધીરજ ધમાડું
મીચીને (કૃ) વીચીને.
દસકત (ના) અક્ષર.
મજેની (વિ) સારી.

પાઠ ૮૭ મો.

ભાગ્યવાન (વિ) ન-
સીબ વાળો.
હાલ (ના) દશા, હવાલ
પીડા (ના) દુઃખ.
મટયો (ક્રિ) દુર થયો.
શાબાશ (અ) ધન્ય છે.
કરકરી (વિ) ખડબચડી.
ખાલી (ના) ઝઝણી.
અંગારો (ના) ચણુ-
ગારો.
દાઝે (ક્રિ) બળે.
ભૂલતો (ક્રિ) વીસરતો.

પાઠ ૮૮ મો.

કબૂલત (ના) હા કહેવી તે
ઉત્તર (ના) જવાબ.
વાળ્યો (ક્રિ) દીધો.
ધુણાવ્યું (ક્રિ) હલાવ્યું.
પાંગોઠું (ના) પગના ઘુ-
ટણુ આગળનો ભાગ.
ઊઠાડવા (કૃ) ઉભો કરવા.
માથાફોડ (ના) મેહેનત.
ઉચ્ચાર (ના) વેણુ, શબ્દ.
રો રો (ના) રડ રડ.
બાથ (ના) બેહાથનું છા-
તી સાથેનું દબાણ.
ભત્રીજો (ના) ભા-
ઇનો છોકરો.
બહેરો (વિ) કાને સાં-
ભળે નહીં તે.
મૂગો (વિ) મોડે બો-
લે નહીં તે.

પાઠ ૮૯ મો.

આસના વાસના (ના)
સેવા ચાકરી.
સદ્‌ગૃહસ્થ (ના) સારા
માણસો.
ફાળ (ના) ફિકર, ધાસ્કો.
ઈશારત (ના) નિશાની.
ઢોર (ના) મુરખ.
ચાળ (ના) કારણુ.
લોવા (ક્રિ) લૂછવા.
હૃદય (ના) અંતઃકરણુ.

પાઠ ૯૦ મો.

દશા (ના) હાલ.
અવતરે (ક્રિ) જન્મે.
કીકો (ના) નાનો છોકરો.
ઊજડ (વિ) વસ્તીવ-
ગરનો, અવાગરો.
જન્મથી (ના) અવતરે
ત્યારથી.
ઉપયોગ (ના) ખપ.

પાઠ ૯૧ મો.

અવસ્થા (ના) હાલ.
ગાયન (ના) રંગતાન.
ઝડપ (ના) ઉતાવળ
સ્વાદ (ના) ચાખવું તે.
વાસ (ના) સુગંધ.
ગુલાબ, મોગરો (ના)
ખુશબોદાર ફૂલના
નામ.
અવગુણુ (ના) નુકસાન.
નરશી (વિ) ખરાબ.
માર્ગે (ના) રસ્તે.
છૂટકો (ના) નિકાળ.

પાઠ ૯૨ મો.

શિખર (ના) ટોચ,
ઉપલો ભાગ.
જ્વાળામુખી (વિ) બ-
ળતા મોંનો પાહાડ.
ચમત્કાર (ના) અચંબો.
પુણ્ય (ના) ધર્મ.
ભકિતમાન (ના) ભ-
કિત કરનાર.
ક્ષેત્ર (ના) ખેતર.
ઓગળેલો (કૃ) રસ
થઈ ગયેલો.

ધડાકો (ના) મોટો અવાજો.
ધગધગતો (વિ) બહુ ઊનો ઊનો.
ચોતરફ (અ) ચારેબાજુએ.
સડસડ (વિ) દડદડ.
મોંઘી(વિ)ઘણી કિંમતી
દોલત (ના) માયા,પુંજી.
આચરણ (ના) ચાલ.
લીલો (વિ) ટાઢો.
અજ્ઞાની (વિ) ભોળા, વગર ભણેલા.
ઇશ્વરી (વિ) દેવતાઈ
ઉગરી (ક્રિ) બચી

પાઠ ૯૩ મો.

કેફ (ના) નિશા.
નિંદા (ના) બદબોઇ.
ઊચરવું (ક્રિ) બોલવું.
ભ્રાંતિ (ના) વેહેમ.
કીર્ત્તિવંત (વિ) આબરૂદાર.
કરંત (ક્રિ) કરવું.
રોષ (ના) ગુસ્સો.
શિર (ના) માથું.
જગ (ના) જગત.
કેફી (ના) નિશાકરનારો.
લાજ (ના) આબરૂ.
વિશ્વાસ (ના) ભરોસો.
સોંપે (ક્રિ) ધીરે.
કાજ (ના) કામ.
ભંગી (ના) ભાંગ પીનારો માણસ.
અફીણી (ના) અફીણ ખાનારો માણસ.
કન્યા (ના) કુંવારીછોકરી.
નવ (અ) નહીં.
સોબત (ના) સંઘત.
રખે (અ) નહિતો,રખેને.
ભલું=સારૂં,
મનુષ્ય (ના) માણસ.
વ્યસની (વિ) ટેવ રાખનારો, વ્યસનખોર.
પસ્તાય (ક્રિ) દલગીર થાય.
દોષ (ના) ઠપકો.
લજવાય (ક્રૃ) શરમાય.
નાત (ના) જાત, જાતના માણસો.
ચેતો (ક્રિ) સમજીલેઓ.
નર (ના) મરદ, ભાયડો.
નાર (ના) બઇરી.
જીવતર (ના)જીંદગાની.
ધિક્કાર (ના) તિરસ્કાર.
વળગશે (ક્રિ) બાઝશે.
રેલ (ના) બાહારનાં ચઢી આવેલાં ભરપુર પાણી.
સાથે (અ) ભેગા.
ખેલ (ના) રમત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૩).

જે કેફી હોયછે તેની દુનિયામાં આબરૂ ગણાતી નથી; તેથી તેનો ભરોસો કરીને કોઈ કામ સોપતું નથી; જે માણસ ભાંગ પીએછે, અફીણ ખાયછે, ને કેફ કરેછે, તેને કોઈ છોકરી પરણાવતું નથી. (૧). ને તે કેફીની સંગત કરતાં બધાં માણસો બીએ છે. કે રખેને એની સંગત કરીશું તો લોકો આપણી બદબોઇ કરશે; કોઈ બીજો માણસ કંઈ વસ્તુ ઘરની ચોરી જાય, તો તેનો વેહેમ કેફીને માથે આવે કે એણે લીધી હશે. (૨). કોઈ સારૂં

આબરૂદાર માણસ હોય, તો તરત તે કેફીનો ભરોસો કરતું નથી; માટે જે કોઇ માણસ કેફ કરવાની ટેવ પાડેછે તે પછી મનમાં ઘણો અફસોસ કરેછે. (કેમકે કેફ કરવાની ટેવ પડેલી તે પછી જતી નથી). (૩). કેફી માણસ પોતાનો ગુસ્સો બીજા ઉપર કાહાડે; ને પોતાને જે ખરાબ ટેવ પડી હોય તેનો ઠપકો તેને મૂકેછે, જ્યાં એખલો બેઠો હોય ત્યાં શરમાયછે ને પોતાની ન્યાતના કોઇ માણસો પોતાના જેવાં થાય તેવા ઇલાજ જોયા કરેછે. (૪) તે માટે તમે સઘળા માણસો સમજી લેઓ, ને એવા કેફી માણસસાથે તમે બોલો ચાલો નહીં; જે બઇરી કેફીને પરણી હોય છે, તેના જીવવાને ધિક્કાર છે. (૫). કેફી વસ્તુ (ભાંગ, અફીણ, માઝમ, તાડી, દારૂ), વગેરેની સંગત તમે કરો નહીં. નહિતો તમારે ગળે તે બંધાશે; સાપ કેફ, ને રેલના ચઢેલા પાણી એ ત્રણસાથે તમારે રમત કરવી નહીં, કેમકે, (સાપ કરડે, કેફ ગળે બાઝે ને પાણી બુડાડે). (૬).

પાઠ ૯૪ મો.

સાબરી (ના) એક જાતની હરણી.
હાણ (ના) નુકશાન.
અવિચાર (ના) વગર વિચાર.
પડછાયો (ના) ઓળો.
વખોડવું (ક્રિ) વગોવવું.
નિહાળવું (ક્રિ) જોવું.
ભરાવ (ના) શોભા, દેખાવ.
બડાઇ (ના) મોટાઈ.
લજવી (ક્રિ) એબ લગાડી, શરમાવી.
મુદ્દલે (વિ) બીલકુલે.
શિકારી (વિ) શિકાર કરનારા.
ખેંચતાણ (ના) ખેંચાખેંચ.
ધિક્કારતી (કૃ) તિરસ્કાર કરતી.
સંકટ (ના) દુઃખ, આપદા.
વખાણ્યાં ખીચડી દાંતે વળગે=જેની તારીફ કરીએ તેથી માઠું થાય (જેના વખાણ કરીએ તે માથે ચઢી જાય).
ફાયદાવાળી=ગુણવાળી.
અવગણ (ના) તિરસ્કાર, ધિક્કાર.

પાઠ ૯૫ મો.

સાર (ના) મતલબ.
નાન્યતર (ના) નપુંસક, નર પણ નહીં ને નારી પણ નહીં.
તિરાહીત (વિ) ત્રિજો.
સર્વ નામ (ના) નામને ઠેકાણે વપરાતો શબ્દ.
ઓળખાય (ક્રિ) જણાય.

ચંદનઘો (ના) સરડાનાજેવું બિયામણું જાનવર.

ધજા (ના) નિશાન.

એક વચન (ના) જેમાં એકનીજ સંખ્યા માલમ પડે તે શબ્દ

બહુવચન (ના) જેમાં એક કરતાં વધારે સંખ્યા જણાય તે શબ્દ.

વારેઘડીએ (અ) હરવખત

અડચણ (ના) હરકત.

પાઠ ૯૬ મો.

પુરૂષ (ના) મરદ-નરની, જાતી.

શખ્સ (ના) માણસ.

આપ (સ) તમે ને ઠેકાણે વાપરવાનો માન ભરેલો શબ્દ.

આસામી (ના) સખસ

ગુરૂજી (ના) ઉસ્તાદ.

હલકો (વિ) ઉતરતો.

વહાલો (વિ) હેતેસરી.

સંદેહ (ના) વેહેમ.

પાઠ ૯૭ મો.

તળી (ના)જોડાનું તળિએનું જાડું ચામડું.

મીરજાઇ (વિ)પીશોરીના જેવો પણ બેઠેલી ચાંચનો જોડો.

ખાલું (ના) જોડાનું ઉપલું ચામડું.

પિશોરી (વિ) ઉભી ચાંચનો પારસી સાઇ જોડો.

નરી (ના) ઉંચી જાતનું સાફ ચામડું.

ચંપલ (ના) ખાલું ચાચને ખડા વગરનો જોડો

કાલબુત (ના) જોડામાઠોકવાનું મોચીનું લાકડાનું ઓજાર.

સપાટ (ના) ચાંચ તથા ખડા વગરનો જોડો.

આર (ના) સોયજેવું કાણા કોચવાનું મોચીનું હથિયાર.

મુગલાઇ (વિ) વાળેલી ચાંચનો ઉંચી એડીનો જોડો.

મોચી (ના) જોડા સીવનારો.

ચકતી (ના) ચામડાના ગોળ કકડા.

દખણી(સિ)સરખાખાલાનો, દક્ષિણી લોકોને પેહેરવાનો જોડો.

ગામડીઆ (વિ) એકસરખા ખાલાના ગામડાના લોકોને પેહેરવાના જોડા.

પાઠ ૯૮ મો.

ઊથલાવવું (ક્રિ) ફેરવી નાંખવું.

પાળ (ના) કોરણ.

સુખતળી (ના)માંઝર.

મગનીશીંગ (ના) વિલાયતી શીંગ.

અવળું (વિ) ઊંધું.

સવળું (વિ) ચતું.

કોર (ના) બાજુ, પાળ.

ગાળા (ના) ઢીલીચામડાની વાધરી.

મેલ (ના) ધૂળ કચરો વગેરે.

ખંખેરી (ફ્રૂ) ઝાપટી.

રક્ષણ (ના) બચાવ.

ઠોકર (ના) ઠેસ.

પાઠ ૯૯ મો.

અશોક(ના)સુખ, ચેન.

પિંડ (ના) ગોળો.

બીચ (અ) વચમાં.

કુઠામ(ના) નઠારી જગો.

કીચ (ના) કાદવ.

કાયા (ના) શરીર.
અરથ (ના) પૈસો.
ગાંઠ (અ) પાસે, સોડે.
પીજીએ(ક્રિ)પીજઈએ.
કીજીએ (ક્રિ) કરીએ.
વડાઈ (ના) મોટાઈ.
વસો (ક્રિ) રેહો.
કશો (વિ) કંઇપણ.
વશ્યો (ક્રિ) રહ્યો.
અસુખ (ના) બેચેનપણું.

ઊલટું (વિ) સામું બમણું.
સૂઝે (ક્રિ) જણાય.
સૂલટું (વિ) સીધું.
ખચીત (અ) નક્કી.
પઢું (ક્રિ) કહું, ભણું.
વેણ (ના) શબ્દ.
પાધરૂં (વિ) સીધું.
છપાય (ક્રિ) જણાઇ આવે.
પ્રભુજી (ના) ઇશ્વર.

ચૌટું (ના) બજાર.
ચેત્યો (ક્રિ) ખબરપડી.
નીચ (વિ) હલકો.
લપટાણી (ક્રિ) ખરડાઇ.
માયા (ના) પુંજી.
પદવિ (ના) જગ્યા, દરજ્જો.
નિર્લજ (વિ) બેશરમો.
ફોકટ(વિ) નકામો.
ફજેત (વિ) બેહુરમત.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૪).

કદી કેફી વસ્તુ પીવી નહીં, ને વિચારીને કામ કરવું, જેથી લોકોમાં આબરૂ વધે, ને હંમેશાં સુખમાં રહો; કેફ કરવામાં કાંઇ પણ લેહેજત રહી નથી. એથી કરી સામું જીવને બેચેનપણું થાયછે, ને પાધરૂં કામ હોય તે પણ જણાતું નથી; તમારા મનમાં હું બરાબર પાધરોજ શબ્દ કહું છું એવું નક્કી જાણજો; જે માણસ કેફ કરેછે તેની અક્કલ ઘણીજ ઘટેછે; જ્યારે પાપનો ગોળો પાપથી ભરાયછે, ત્યારે કેફી માણસ તેની નીશાથી પકડાઈ આવેછે; તે માટે વિચારીને જે માણસ કેફ કરવી મૂકી દેશે તેનાપર પરમેશ્વર રાજી થશે. (૧).

કેફી માણસ કેફ કરીને પછી તે બજારની માંહે ચાલ્યો ત્યાં સારી કે નઠારી જગોએ તે પડી ગયો, તોપણ (કેફની ધૂનમાં) તે નઠારાને ખબર પડી નહીં; તેને ખબર પડી નહીં તોપણ તેનું આખું શરીર કાદવમાં ખરડાઇ ગયું, અને તેથી લૂગડાંને છેડે જે પૈસા બાંધેલા હતા તે તે મૂરખ ખોઇ બેઠો (કોઇ છોડી ગયું), તેથી દલપતરામ કવિ કહેછે કે તે નફ્ફટ થઇને આખી પૃથ્વી ઉપર ફર્યો તે કેફ કરીને નકામો બેહુરમત થયો. (૨).

પાઠ ૧૦૦ મો.

સાહી (ક્રિ) પકડી.
શત્રુતાઇ(ના) દુશ્મનાઇ.
મિત્રતાઇ (ના) દોસ્તી.
સદાઇ (અ) રોજ.
સજનાઇ (ના) સલુકાઇ.
ભેળવી (ક્રિ) મેળવી.
વાસના (ના) ખુશબો.
સુખદાઇ (વિ) સુખઉ-
પજે એવું
દ્રેષ (ના) કીનો.
બાઇ(ના)બેહેન,બાયડી.
સર્વથી=બધાથી.
તજી (ક્રિ) છોડી, મૂકી.
સગાં (વિ)એક મા તથા
એકજ બાપના પેટના
સંપીને(ક્રિ)હળીમળીને.
લુચાઇ (ના) દોંગાઇ.
ઠગાઇ (ના) ઠગબાજી,
છેતરવાનું કામ
ભલાઇ (ના) સાલસાઇ.
ટળે (ક્રિ) મટે, જાય.
દુખદાઇ (વિ) દુઃખ
ઉપજે એવો.
લો=બોલો.
મીઠાઇ (ના) મીઠાસ.
તન (ના) શરીર.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૫).

અરે બાયડીઓ ને મરદો તમે બધાની સાથે સગાઇ પકડીને જેવા એકજ **માબાપના** પેટથી જન્મેલાં ભાઇ બેહેન રોજ હળી મળીને રેહે, કે જેની લડાઇ માણસમાં જણાઇ એમ લડયા નહીં, એવી માણસાઇ પકડી દોંગાઇ ખધાઇ છોડીને અને બોલવામાં આબરૂની ખુશબો મેળવીને, વેરભાવ કહાડી નાંખી તમે મનમાં સ્નેહ ભાવ રાખો; એથી તમને સુખ થાય એવું માન મળે ને દુઃખ ઉપજે એવી અદેખાઇ તમારી જતી રહે; માટે મોંઢે સારા સારા શબ્દ બોલો કે તમારા શરીરમાં સુખ થાય. (નિરાંતે ઉંઘ આવે).

પાઠ ૧૦૧ મો.

ખટપટ (ના) કડાકુટ.
ટાઢક (ના) ઠંડક.
પટેલ (ના) ગામનો
ઉપરી.
કસબો (ના) તાલુકાનું
સૌથી મોટું ગામ.
હરખાતા(ક્રિ)ખુશીથતાં.
મૂલ (ના) કિમ્મત.
ભાવ્યાં (ક્રિ) સારાં
લાગ્યાં,સ્વાદ લાગ્યા.
વડો (વિ) મોટો.
ઠળીઆ (ના) કળીઆ.
રોપીશ (ક્રિ) વાવીશ.
દાડમડી (ના) દાડ-
મનું ઝાડ.
ખેડુત (ના) જમીન
ખેડનારો.
ડાહ્યો (વિ) શાણો.
ઓસડ (ના) દવા.
જોડવાની (કૃ) એકઠા
કરવાની.
લોભીઆં (વિ)લાલચુ.
તરશ (ના) સોષ.

હરખથી (ના) ખુશીથી.
બચ્ચી (ના) બોકી.

પાઠ ૧૦૨ જો.

શોધ (ના) ખોળ.
ખાઈ (ના) ઉંડીખાડી.
ભૂસ્કો (ના) કૂદકો.
મટાડી (ક્રિ) ઓલવી
જુક્તિ (ના) તદબીર.
કરાડા (ના) કોરણુ.
ટેકાવે (ક્રિ) અઘેલીને મૂકે.
વાર (ના) ઢીલ.
ઉગારવા (કૃ) બચાવવા.
જોખમ (ના) ધાસ્તી.
આપમતલબી (વિ) સ્વારથી.
લેખે (ક્રિ) ગણે, માને.

પાઠ ૧૦૩ જો.

ઊજળો (વિ) સફેત.
ચળકતો (વિ) તેજકરતો, ઝળકતો.
ગાજ્યો (ક્રિ) રંસ કર્યો.
છાપ (ના) આકાર.
લેખણ (ના) કલમ.
ચાંપશે (ક્રિ) દાબશે.
ગાંધી (ના) કરીઆણું વેચનાર, નેસ્તી.
હાટે (ના) બજારે.
ગલ્લો (ના) કાંણાવાળી નાની ઇસકોતરી.
કીકી (ના)નાનીછોકરી
ઊંચકી (કૃ) ઉપાડી.
તકરાર (ના) રગઝક.
ભાગ (ના) હિસ્સો.

પાઠ ૧૦૪ થો.

ઝુંટવવુ (ક્રિ) છીનવી લેવું, ખુચી લેવું,
સંતોખવું (ક્રિ) તરપત થવું.
હરખાવું (ક્રિ) મગન થવું.
પૂછપાછ (ના) તપાસ
ચોખ્ખી (વિ) સાફદાનતની.
સાથી (ના) સોબતી.
ઠર્યો (ક્રિ) નક્કી થયો
ધીરજ (ના) સબુરી.
વાટ (ના) રાહ.
કાયર (વિ) હેરાન.
ઉઘાડી (ક્રિ) ખુલ્લી કરી.
ખરચાય (ના) વપરાય
દીકરી (ના) છોકરી.
રૂએ (ક્રિ) રડે.

પાઠ ૧૦૫ મો.

વેગળેથી (અ) આઘેથી.
રોઇને (કૃ) રડતાં રડતાં.
ઝાપો (ના) પરાનુ નામ.
હીંડતાં (કૃ) ચાલતાં.
બાપુ (ના) ભાઈ.
થાક (ના) આરામ.
ધણી (ના) માલીક.

પાઠ ૧૦૬ ઠ્ઠો.

અટકચાળો(વિ)વાંચીત્રો
અડપલો (વિ) અટકચાળો, વીચીત્રો.
ફાંકડો(ના)રંગીલો,છેલ.
ડારો (ના) ધમકી.
ધીર(ના) હિમ્મત, ધીરજ.
ડબી (ના) દાબડી.
ચૂરા (ના) કકડા.
ઝુમી (કૃ) બાઝી.
ચશ્મા (ના) અક્ષર મોટા દેખાય એવો કાચનો સંચો.
ધુંબ(ના) ધબ.
ખાડાળાં(વિ) ચપટાં.
અતિશે(વિ) ઘણા.
અડપલાં(ના) અટકચાળા, આડાં અવળાં કામ.
છરી (ના) ચપ્પુ.
સાન (ના) સમજણ.
ડાબલી(ના) દાબડી.
આનંદ(ના) ખુશી.
તત્કાળ (અ) તુરત.
જબરૂં(વિ) ભારે, ઘણું.

શોર બકોર (ના) અવાજ, સાદ.
ચોક (ના) છોથી બાંધેલી જમીન.
અંધો (વિ) આંધળો.
હસવું(ના)હાંસી, મજાક.
હાણ (ના) નુકસાન.
લાડકડા(ના) લાડવાયો, વાહાલો છોકરો.
ચસ્મા (વિ) કપરા.
દાટ (ના) જુલમ.
ઘડયો (ક્રિ) બનાવ્યો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૬).

... એક અટકચાળો છોકરો, જેનું નામ જીવો હતું; તે જે ઠેકાણે જઇને બેસે ત્યાં ઘણાં અટકચાળા (આડા અવળા કામ) કરતો હતો. (૧). કાગળ કે કલમ પછી ચપ્પુ, જે જે ચીજ તે જોતો તે ગમે તેવી સારી હોય તોપણ તેને ઝડપથી બાઝી પડતો હતો. (૨) તેને ના કહીએ પણ તે માને નહીં, અને કોઇનું કહેલું કશું તે કાને ધરે નહીં, તો પણ તેને એકજ દહાડામાં, બધી સમજણ આવી ગઇ. (૩) ઘરડો માણસ ચસ્માને દાબડી (તપખીરની) મેલીને માળ ઉપર ગયો. એટલે તે અટકચાળે (જીવાએ), તુરત ઘણા હરખ ભેર તે બંને વાના લઇ લીધાં. (૪). પછી તે ચસ્મા જે ઘણા ચપટા હતા તેને જીવાએ નાક ઉપર ભેરવ્યા, અને પગ વતી ધબ દેતા કે દાબડી હતી તે જોવા સારૂં લીધી. (૫). તે દાબડીનું ઢાંકણું મજબુત દીધેલું હતું તેથી તે ઉઘાડવાને તેણે ઘણું જોર કીધું, એટલે જોરથી તે ઉઘડતા ઘણું ઉછળ્યું ને ઘણો અવાજ થયો. (૬). તેમાંથી પછી તેના મોં ઉપર બધે તપખીર તપખીર થઇ રહી, એટલે તે ફાંકડો (સહેલાણી) પાછો ફાંફાં મારવા લાગ્યો, ને હીમ્મત રાખી શકયો નહીં. (૭). પછી ચસ્મા તે છોના ચોકમાં નાખ્યા, ને છીંકો ખાવા લાગ્યો, તે થાકીને ગભરાયો એટલે થુ થુ કરી, પછી જીવો ત્યાં રડવા લાગ્યો. (૮). તે આંખને ઘણી ચોળવા જાયછે તો આંખે તે આંધળો થાયછે. એવામાં ડોસાએ છોકરાને જોયો. અને ચસ્માના કકડા થયેલા દીઠા. (૯). પછી તે ડોસાએ જીવાને કહ્યું કે ભાઇ હાંસી (હસારત) થઇને વળી નુકસાન થયું, માટે હે લાડકવાયા જીવા તું એજ મતાનો જાણજે. (૧૦). ચસ્મા તો કપરાં થઇ પડયા.

(માહેના કાચ ભાંગી ગયા), ને દાબડીએ જુલમ કર્યો (માંહેની તપખીર વેરાઇ ગઈ). પછી જીવાએ કોઈ દહાડો પણ બીજી વાર પોતાની જીંદગાનીમાં એવો ઘાટ બનાવ્યો નહીં. (એવું કામ કીધું નહીં.). (૧૧).

પાઠ ૧૦૭ મો.

નાનો કાંટો=કલાકકાંટો.
મોટો કાંટો=મિનિટકાંટો, લાંબો કાંટો.
ચિત્ર(ના)છબી,તસવીર
કુંડાળું (ના) ચકરડું
અંતરે (અ) છેટે.
આંકડાં (ના) નંબરો, અંકો.
મિનિટ (ના) ૨॥ પળ

પાઠ ૧૦૮ મો.

મધરાત (ના) વચલી રાત (રાતના) ૧૨ વાગતાનો વખત.
એકીવારે=સામટા.
સવાલ (ના) પ્રશ્ન.
નક્કી (અ) ખચીત્ત.
ઝટ (અ) જલદી.

પાઠ ૧૦૯ મો.

ઋતુ (ના) મોસમ.
વર્ણન (ના) બ્યાન, વિસ્તાર.
શીતળ (વિ) ઠંડો.
પાનખર (ના) ઝાડનાં પાંતરાં ખરી જાય તે મોસમ.
તંબોળ (ના) પાન.
શાલ (ના) ઉનનું કિમતી લૂગડું.
સરોવર (ના) મોટું તળાવ.
વનસ્પતિ (ના) લીલોતરી, ઝાડપાતરાંવગેરે.
વણુતોલ=તોલ નહીં થાય તે, ઘણોજ.
મલાર (ના) રાગનું નામ (ચોમાસામાં ગાવાનો રાગ.)
ખેતીકાર (ના) ખેતીવાળા.
ચાખડી (ના) પાવડી.
શિઆળો (ના) ટાઢની મોસમ.
કઠોળ (ના) અડદ ચણા વટાણા વાલ વગેરે ધાન્ય.
ડગલી (ના) બેવડી અંગરખી.
ઘટે (ક્રિ) ઓછો થાય.
ઉનાળો (ના) તાપની મોસમ.
જળ (ના) પાણી.
પાન (ના) પાતરાં.
કેસૂડાં (ના) પીળોરંગ કાહાડવાના ફૂલ.
રૂડાં (વિ) સારા.
ગુણવાન (વિ) ફાયદોવાળા.
હોજ (ના) પાણીનોબાંધેલો કુંડ.
ફુવારા (ના) પાણીની સેરો પોતાની મેળે ફુટે તેવો હોજ.
બાગ (ના) મોટી વાડી.
ચંદન (ના) સુખડને પાણી સાથે ઘસીને કરેલો લોંદો.
પંખા (ના) વીંજણા.
કોયલ (ના) મધુર રાગનું કાળું પક્ષી.
ચોમાસું (ના) વરસાદની મોસમ.

ખાસ્સું (વિ) મઝાનું.	ચંપા, ચંબેલી, } ફુલના	સાઇ.
ડુબાડુબ (વિ) બુડાબુડ.	જૂઇ, ગુલાબ } નામ.	હીચોળા (ના) હીંચકા,
ઉચારે (ક્રિ) બોલે.	ફુલાય (ક્રિ) ખીલીઆવે.	હીંઢોળા.
વાવે=રોપે.	સુખમાટે (ના) સુખને	ખાટ (ના) ખાટલો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૭).

ટાઢની રૂતુ (કારતક, માગસર, પોસ, માહ) માં ઠંડો પવન આવેછે. ને પાનખર રૂતુ (ફાગણ, ચૈત્ર) માં ઘઉં પાકેછે; શિઆળે ગોળ થાયછે ને કપાસ કઠોળ પણ પાકેછે ને લોકો શરીરે તેલ ચોપડેછે ને પાન ચાવેછે. (૧). વળી શિઆળામાં લોકો ડીલમાં ઉન, બનાતના ડગલા પેહેરેછે ને શાલ ઓઢેછે, ને ગરીબ લોકોના પગ ને ગાલ ફાટી જાયછે (તેઓને ડગલા શાલ મળતા નથી); શિયાળામાં દહાડો ટુકો ને રાત મોટી હોયછે. ને શરીરમાં ખોરાકીથી જોર આવેછે. (૨). તાપની રૂતુમાં ભોંયમાં પાણી ઘણાં ઉંડાં જતાં રહેછે, ને નદી તળાવનાં પાણી સુકાઇ જાયછે; બધી લીલોતરીના ઝાડને નવાં પાંદડાં આવેછે. ને કામમાં આવે એવા સારા પિળારંગના કેસુડાના ફુલ થાયછે. (૩). ઉનાળામાં પાણીના કુંડ, ફુવારા, બાગ, બગીચા સારા લાગેછે. અને સુખડનું ચંદન તથા વીંજણો પણ વાહાલો લાગેછે. (તેથી ઠંડક વળેછે.) કોયલ પક્ષી સારા મધુર શબ્દ બોલેછે અને ગરમી એટલી પડેછે કે તેનું તોલ થતું નથી (એટલે તે કહી શકાતી નથી). (૪). વરસાદની રૂતુ બહુ મઝાની લાગેછે. તેવારે બધે ઠેકાણે પાણી ભરપૂર થઇ રહ્યું હોયછે; લોકો મલાર રાગ ગાયછે (કે તેથી વરસાદ આવે) ને ખેતીવાળાઓ ખેતરમાં રોપણી ચલાવેછે. (૫). ચંપાચંબેલી ને જુઇ, તેમજ ગુલાબના ફૂલ સારાં ખીલેછે; ચોમાસામાં વરસાદને સારૂં છત્રીઓ હોયછે ને સુવા બેસવાને હીંચકો ને ખાટલો તથા ચાલવાને પાવડીઓ રાખેલી હોયછે. (૬).

પાઠ ૧૧૦ મો.	પક્ષી.	કરવી.
લાવરી (ના) ચંડોળ	લણવું (ક્રિ) કાપણી	નચિંત (વિ) બેફિકર.

ફ્રોકટ (વિ) નકામું.
ચિંતા (ના) ફિકર.
આડોશી પાડોશી (ના) પાસેના ઘરના રહેનાર
ટાંપીને (કૃ) તાકીને.
માલ (ના) જીવ.
ભાઈબાંડુ (ના) ભાઇ-તથા ભાઈ બેહેનનાં છોકરાં છૈયાં.
લણણી (ના) કાપણી.
બીન્યાં (ક્રિ) બીધાં.
સમાચાર (ના) ખબર.

પાઠ ૧૧૧ મો.

ધારણા (ના) દિલાસો
પંડે (વિ) જાતે, પોતે.
आप मुआ विना स्वर्ग न जवाय= પોતાનું કામ પોતાથી જેવું સારૂં થાય તેવું બીજાથી નહીં થાય.
मेघ समान जल नहि=બીજું ગમે એટલું પાણી આવીને પડે પણ વરસાદના પાણીની બરાબર નહીં થાય.
आप समान बल नहि=આપણું કામ કરવામાં આપણું જોર જેટલું કરેછે તેટલું બીજાથી થતું નથી.
મેઘ (ના) વરસાદ.
સમાન (વિ) બરાબર.
બળ (ના) જોર.
નજર (ના) નીધા.

પાઠ ૧૧૨ મો.

ગુરૂ (વિ) દીર્ઘસ્વરવાળો
થડકવું (ક્રિ) ભારથી બોલવું.
લઘુ (વિ)-હ્રસ્વસ્વરવાળો
અનુસ્વાર (ના) બિંદુ
હ્રસ્વ (વિ) ટુંકો.
ગણ (ના) ત્રણ અક્ષરની ટોળી.
દીર્ઘ (વિ) લાંબો.
માત્ર (ના) ઉભી રેફ.
ભેદ (ના) પ્રકાર.
જોડાક્ષર (ના) જોડેલા દસ્કતો.
પત્ર (ના) કાગળ.
ઠરાવેલા(કૃ)નક્કી કરેલા.
વિગત (ના) તપસીલ

પાઠ ૧૧૩ મો.

પ્રકાર (ના) જાત, રીત.
માત્રામેળ (વિ) માત્રા ઉપરથી થયેલા.
અક્ષરમેળ (વિ) અક્ષર ઉપરથી થયેલા.
પદ(ના)ગમે તેટલી માત્રાનું એકચરણ, લીટી.
ચોપાઈ (ના)જેમાં ચાર પદ આવેલાં તે.
પિંગળ (ના) કવિતા બનાવતાં શીખવાની ચોપડી.
ચરણ (ના) પદ.

પાઠ ૧૧૪ મો.

વિસ્તાર (ના) એહેવાલ.
લક્ષણ (ના) ધ્યાન.
લંબાણ (ના) લાંબો, વિસ્તાર.
વિસામો (ના) આરામ.
આરંભતાં(કૃ)શરૂ કરતાં.
વર્ણમેળ (વિ) વર્ણથી થયેલા.
વિશેષ (વિ)વધારે.

પાઠ ૧૧૫ મો.

વિશ્રામ (ના) વિસામો.
અનુપ્રાસ (ના) મળતાં ઉચ્ચારના અક્ષરો.
કવિત (ના) મનહરછંદ.
શબ્દો (ના) બોલ.
ત્રિભંગી (વિ) ત્રણ પદથી તુટે ને ચોથે પદે

બંધ બેસે એવો.

પાઠ ૧૧૬ મો.

ઘાટ (ના) આકાર.
કૈવત (ના) જોર.
સરજી (ક્રિ) પેદા કરી.
મૂળથી (અ) પેહેલાં.
જીડવા (ના) દીંડવા.
ઉખડે (ક્રિ) મુળસાથે ખેંચી કાહાડે.
પીશીને (કૃ) દાબીને.
આદમી (ના) માણસ.
રૂપ (ના) ઘાટ આકાર.
બદલે (ક્રિ) ફેરવે.

પાઠ ૧૧૭ મો.

સંપ (ના) એક મત, એક્કો.
મંત્રી (ના) પ્રધાન.
નૃપ (ના) રાજા.
ચખ (ના) આંખ.
નિજ (વિ) પોતાના.
મહી (ના) પૃથ્વી.
ભ્રાત (ના) ભાઈ.
આદિક (અ) એશિવાય.
પ્રધાન (ના) વજીર.
સંવત (ના) વિક્રમનો સન,(હાલ ૧૯૫૩.)
તેર ત્રેપંન (વિ) ૧૩૫૩
વિક્રમ (ના) રાજાનું નામ છે.
દિલી (ના) હિંદુસ્તાનમાં જમના નદી ઉપર શેહેર છે.
અલાઊદીન (ના) ખીલજી વંશનો બીજો બાદશાહ.
તખ્ત (ના) રાજ્યગાદી.
મલેક (ના) મલેકકાફુર, ખીલજી વંશનો ત્રિજો બાદશાહ.
જબ(અ)જેવારે, તેવારે.
એમલ (ના) રાજ, હકુમત.
રૂચિ (ના) ભાવ, ઇચ્છા.
વિખ (ના) ઝેર.
શાહ (ના) બાદશાહ.
શાહજાદો (ના) બાદશાનો છોકરો.
એકમાસ દિન પંચ(વિ) પાંત્રીસ દિવસ.
સંપજે (ક્રિ) ઉપજે.
સેવ્યો (ક્રિ) રાખ્યો.
વણ (અ) વગર.
કુંવર (ના) રાજાનો છોકરો
હણ્યો (ક્રિ) માર્યો.
પિતુ માતે (ના)માબાપે.
શુભ (વિ) સારૂં.
સેવતે (ક્રિ) રાખતા.
રંક(ના)ગરીબ માણસ.
પીડાય(ક્રિ) દુઃખી થાય.
ધન (ના) પૈસા, દ્રવ્ય.
ધારતુ (ક્રિ) વિચારતું
થકી=થી.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૮).

જ્યારે **વિક્રમાજીત** સંવત ૧૩૫૩ નું વર્ષ હતું ત્યારે દિલીના રાજ્યની ગાદી ઉપર અલાઉદ્દીન બાદશાહ બેઠો; એટલે તેના વજીર મલેકકાફુરને રાજ્ય કરવાની મરજી થઈ, તેથી તેણે અલાઉદ્દીન બાદશાહને ઝેર ખવાડીને મારી નાંખ્યો. ને તેના છોકરાંની આંખ પણ ફોડી નાંખી; પણ પછી તે મલેકકાફુર ફક્ત પાંત્રિસ દહાડા રાજ્ય કરીને ખરાબ રીતે મુઓ, માટે ખચિત

વિચારીને જુવો કે સંપ મૂકીને કામ કરે તો કદી સુખ થાય નહીં. (૧).

દિલ્હી શેહેર વગેરે બીજા દેશોમાં આજ સુધીમાં જે જે રાજાઓ થયા તેઓમાં જેમણે સંપ રાખ્યો નહીં તેઓ બધા વગર મોતે (કમોતે) મૂઆ; તેમાં કોઇ રાજાને પોતાના છોકરાએ માર્યો; અને કોઇને પોતાના ભાઇએ માર્યો; તેમ કોઈ રાજાને પોતાના વજીરે માર્યો; એ પ્રમાણે સારી રીતે સંપ રાખતા નથી. તો રાજા અને રંક એટલે (પૈસાદાર અને ગરીબ) બંનેો જણ દુ:ખી થાય છે; પૈસા થકી સુખ થાય છે એવું કોઈ વિચારતું નથી, પણ સંપ રાખેથીજ સુખ થાયછે. (૨).

પાઠ ૧૧૮ મો.

તેજાનો (ના) જાયફળ જાવંત્રી તજ વગેરે મસાલો.
ખુશબોદાર (વિ) સુગંધદાર.
જાવંત્રી (ના) જાયફળ ઉપરની છાલ.
ટાપુ (ના) બેટ.
ખાસાં (વિ) મઝાનાં.
ઝૂમખા (ના) લુમખા.
શોભિતું (વિ) શોભાયમાન, સારૂં.
બીજ (ના) ફળ, ગર.
જામફળ (ના) જમરૂખ.
દેખાવડું (વિ) શોભાવંતુ.
ચુંટી (ક્રિ) તોડી.

પાઠ ૧૧૯ મો.

બાદીઆન (ના) એક જાતનો તેજાનો.
ભભકદાર (વિ) શોભિતો, ખીલતો.
તજ (ના) લવેંગના ઝાડની છાલ.
ગળપણુ (ના) મીઠાસ.
નીપજે (ક્રિ) પાકે.
કુંપળ (ના) ફણગો.
સોડમ (ના) વાસ.
તમાલ પત્ર (ના) તજનાં પાંતરાં.
જાંબુડો (વિ) જાંબુના જેવો, (ભૂરો આસમાની.)

પાઠ ૧૨૦ મો.

લોકડી (ના) કોલ્હા જેવું જાનવર.
છટકી જવું (ક્રિ) નાસી જવું, હાથમાં નહીં આવવું.
શિકારી (ના) પારધી, શિકાર કરનારો.
અણીદાર (વિ) અણીવાળું.
ગોડે (અ) પેઠે.
છાંટ (ના) રંગની ભાત.
ખોલ (ના) બખોલ, બો.
બો (ના) ખાઇ.
સંધ્યાકાળ (ના) સમીસાંઝ. (દીવાબતીનો વખત).
કોળ (ના) મોટો ઊંદર.
કુકડા (ના) મરઘા.
બગાડ (ના) નુકસાન.

ખબરદાર (વિ) હોંશીયાર.
પક્કાઇ (ના) ખંધાઈ.
ખંધું (વિ) લુચ્ચું.

પાઠ ૧૨૧ મો.

ડુંગર (ના) મોટો ઊંચો ટેકરો.
કઢણુ (ના) ઢાળ.
શેંકડો (વિ) સો.
પક્કી (વિ) પાકી, હોંશિઆર.
કાળા માથાનું=બોલી શકે એવું અક્કલવાળું.
માનવી (ના) માણસ.

પાઠ ૧૨૨ મો.

મહાસાગર (ના) મોટા સમુદ્ર, (પૃથ્વી ઉપર એવા પાંચ છે).
કાંઠો (ના) કિનારો.
હિંદી (ના) હિંદીમહાસાગર. (હિંદુસ્તાનની દક્ષિણનો.)
આટ્લાંટિક (ના) એશિયા ખંડની પશ્ચિમ તરફનો મહાસાગર.
પાસિફિક (ના) સ્થિરપાણીનો મહાસાગર.
રોકવું (ક્રિ) ઘેરવું, ફરી વળવું.
સાગર (ના) સમુદ્ર.
મેર (ના) બાજુ
વીંટી (કૃ) લપેટી, ઘેરી.
પીવાજોગ=પીવાલાયક.
પથરાએલું (કૃ) ફરી વળેલું.

પાઠ ૧૨૩ મો.

ચમત્કાર (ના) અચંબો, અજબ ખેલ.
બોખું (ના) જીવ વગરનું ખોળીઉં.
વમળ (ના) પાણીના ભમરા.
વંટોળીઓ (ના) પવનનું જોરથી વાવું.
કંઠાળ (ના) દરિઆ કાંઠેનો દેશ.
શંખલા (ના) છીપોમાં થતા જીવડા.
ભરતી (ના) જુવાળના પાણીનું આવવું.
ઓટ (ના) પાણીનુ ઉતરવું.
પરવાળુ (ના) ઝીણાલાલ પથરા જેવી ચીજ દરિઆમાં થાયછે.
વાદળી(ના)કાણાકાણાવાળી પાણી ચુસે એવી પોચી ચીજ.

પાઠ ૧૨૪ મો.

ડેરા (ના) તંબુ.
તંબુ (ના) નાનો ડેરો.
બારૂં (ના) બંદર.
વહેવારીઓ (ના) આબરૂદાર શાખવાળો માણસ.
દીવાનખાનું (ના) આગલા માળાનો બેઠકનો ઓરડો.
અનુકળ (વિ) ઠીક, પાધરૂં.
ઢાળે (ક્રિ) ઢળતીરાખેછે.
પેદાશ (ના) આવક, નીપજ.
જીવેછે (ક્રિ) ગુજરો કરેછે.
ખુંટી (ના) ખીલી.
હુશિયાર (વિ) અક્કલવાળા, કાબેલ.

પાઠ ૧૨૫ મો.

કળા (ના) હુન્નર, યુક્તિ.
યંત્ર (ના) સંચો.
પ્રત (ના) નકલ.
મુદ્રાછાપ (ના) બીબા છાપ,

શિળાછાપ (ના) પથરા ઉપર અક્ષર પાડી છાપવું તે.
પુસ્તકો(ના) ચોપડીઓ.
શુમારે (અ) આસરે
છાયલ, છીદડી (ના) બાયડીઓને પેહેરવાનાં સુતરાઉલુગડાં.
છીપા (ના) લુગડાં થેકનારા લોકો.
શાહી (ના) રૂશનાઇ.
બેડોળ (વિ) ખરાબ આકારના, ઘાટવગરના.
સુધારો (ના) સારો ફેરફાર, ખામીમટાડવી.
છાપખાનું (ના) પુસ્તકો વગેરે છાપવાનું ઠેકાણું.
નકલ (ના) ઉતારો.
હિકમત (ના) તદબીર.

પાઠ ૧૨૬ મો.

કૃત્ય (ના) કામ.
શ્રેષ્ઠ (વિ) મોટો.
નિર્જીવ (વિ) જીવ વગરના.
વર્ગ (ના) જાતિ, પંક્તિ
વનસ્પતિ (ના) લીલાતરી.
કરમાય (ક્રિ) ચીમળાય.
વેદના (ના) પીડા,દુઃખ.
પદાર્થ (ના) ચીજ,વસ્તુ
મુદ્દલ (વિ) બીલકુલ.
ખરે ખરા (ના) સાચે સાચા.

પાઠ ૧૨૭ મો.

ટંટો (ના) ઝગડો.
પતાવનાર (ના) સમાધાન કરનાર.
ઝગડો (ના) ટંટો.
પરીક્ષા (ના) તપાસ.
પંચ (ના) પાંચ માણસની ટોળી.
ઇનામ (ના) ચોપડી વગેરેનો સરપાવ.
ઠરાવ (ના) નિશ્ચય
નારાજી (ના) નાખુશી.
ઠાવકી (ના) ડાહી.
ફર્યાદ (ના) રાવ.
ગુનોહ (ના) વાંક.
મસ્તી (ના) તોફાન.
સાંખી (કૃ) ખમી.
ખબરદારી (ના) હોંશિઆરી.
ભલમનસાઇ (ના)દાનાઇ, સાલસાઇ.

પાઠ ૧૨૮ મો.

ઉપરાણુ(ના) તરફદારી.
વ્હાલાં (વિ) હેતેસરી.
લાજતી (કૃ) શરમાતી.
બેનપણી(ના) સહિએર.
વારી (ક્રિ) અટકાવી.
ઝંખવાણાં (વિ) ઝાંખા, વીલાં.
ધન્ય (અ) શાબાસ.
અસર (ના) લાગણી.
ભુંડી (વિ) ખરાબ.
ઝાઝી (વિ) ઘણી.

પાઠ ૧૨૯ મો.

ભેજ (ના) ભીનાસ, સરદી.
સંધિવા (ના) હાથ પગ રહી જાય એવો વા.
સળેખમ (ના) સરકમ, મગજભારેથાય તે.
વીનવવું (ક્રિ) વારી વારીને સમજાવવું.
ભોંયતળીઉં (ના) પેહેલામાળ નીચેની જમીન.
રસોડું (ના) રાંધણી.
ખબરઅંતર (ના) સમાચાર.
સહેતું (કૃ) સદતું, માફક આવતું.
અવસ્થા (ના) હાલત.

વાંકા (વિ) નબળા.
ગ્રહપીડા (ના) ગ્રહના જોગનું દુઃખ.
નડેછે (ક્રિ) હેરાન કરેછે.
કીચડ (ના) કાદવ.
નસીબ (ના) ભાગ્ય.
મટયો (ક્રિ) દૂર થયો.

પાઠ ૧૩૦ મો.

નામિચો (વિ) જાણીતો, પ્રખ્યાત.
રણ (ના) રેતીનું મેદાન.
સરેરાશ (વિ) સરાસરી.
લેખાય (ક્રિ) ગણાય.
જૈનધર્મ=શ્રાવક લોકોના ધર્મના.
રળિયામણું (વિ) શોભાયમાન.
અખાત (ના) પાણીવાળી મોટી ખાડી.
તંગાસ (ના) તાણ, ખોટ.
રેતાળ (ના) રેતીવાળી.
જાર (ના) જુવાર.
ડાંગર (ના) ભાત.
પંકાય (ક્રિ) સરસ કહેવાય.
સરસ (વિ) સારા.

પાઠ ૧૩૧ મો.

શોભાયમાન (ના) સારૂં, શોભાવંતુ.
ધામ (ના) મુકામ.
ઇલાકો(ના)જેમાં ઘણાં સંસ્થાનો આવેલાં તે.
છાવણી (ના) પડાવ.
જિલ્લો (ના) જેમાં ઘણાં એક તાલુકા આવેલા તે.
ગવર્નરજનરલ =આખા હિંદુસ્તાન ઉપર હકુમત કરનાર અમલદાર.
સંસ્થાન (ના) રાજાના વસાવેલા ખંડિઆ મૂલક.
એજંટ (ના) સરકાર તરફથી છાવણી નાખી રેહેનારો.
ગાદી (ના) તખ્ત.
સંઘ (ના) ટોળાં.
સાહુકાર (ના) પૈસાવાળો, આબરૂદારગ્રહસ્થ.
કુંડ (ના) છોથી બાંધી લીધેલા ગોળ ઝરો.
અધિકારી (ના)હોદ્દેદાર, હાકમીવાળા.
મુદત(ના)ઠરવેલાવખત.
પેટું (ના)તાબો,હવાલા.

પાઠ ૧૩૨ મો.

વાઝોડુ (ના) પવનનું તોફાન.
સૂઝી (ક્રિ) માલમ પડી.
વારામાં (ના) વખતમાં.
તાપણી (ના) બળતું.
ગઠ્ઠો (ના) ઠરેલા રસનો ગાંગડો.
જુક્તિ (ના) તદબીર.
કારખાનું (ના) વખાર.
સોડા (ના) એક જાતનો ખાર.
નિર્મળ (વિ) ચોખ્ખા.
લોંદો (ના) લચકો.
ઘેર (ના) ઘેરાવો, ફેર.

પાઠ ૧૩૩ મો.

બિલોરી (ના હાંડીની જાતનો કાચ.
ખપોટી (ના) એકજાતની રેતી.
પારદર્શક (વિ) જેમાંથી આર પાર જોવાય તે.
કંદીલ(ના)કાચનું પ્યાલું.
હાંડી (ના) દીવો સળગાવવાનો કાચનો ડબો.
પ્યાલા (ના)જામ,પવાલા. [એવો.
બરડ (વિ) ભાંગી જાય

કણી (ના) રજ, રજકણ
પ્રકાર (ના) જાત.
મેળવણી (ના) ભેગ.
પોટાશ (ના) એક જાત-
નો ખાર
બાટલીઓ (ના) સીસી-
ઓ.
આરપાર (અ) આગલા
પડથી પાછલા પડ-
સુધી.
પૈસાદાર (વિ) તાલેવંત.

પાઠ ૧૩૪ મો.

ઊસ (ના) સાબુ બનાવ-
વાનો ખાર.
કાંકણુ(ના) ધોળી ટપકા-
વાળી કાળી ચપટી
ધારવાળી બંગડી.
પ્રખ્યાત (ના) નામીચા
ખેતવાર (ના) ખેતરપૂર
જગ્યા.
વોહોરા (ના) હોરા લોક.
બ્રાહ્મણવાડો (ના) બ્રા-
હ્મણલોકોનો જથો.
પુષ્કળ (વિ) ઘણો.
કપડાં (ના) ચોળી, કાંચ-
ળી.
ખાપો (ના) આરસી,
આરસીના કાચના
ઝીણા ઝીણા કકડા.
મકાન (ના) ઘર,મુકામ.
મૂલ (ના) કિમ્મત.

પાઠ ૧૩૫ મો.

પડછાયો (ના) ઓળો.
સંતોષ (ના) આનંદ.
તીરે (ના) કાંઠે.
ભોગવવું (ક્રિ) વાપરવું.
ઇચ્છે (ક્રિ) ચાહે.
અનીતિ (ના) ગેરરીતી,
બીન વિવેક.
લોભે લક્ષણ જાય=લો-
ભથી આબરૂ જતી
રેહે.
મૂળગાં (વિ) સમૂળાં,
બીલકુલ.
ઉદ્યોગ (ના) મેહેનત.
સ્થિતિ (ના) હાલત.
તકાવવું (ક્રિ) ધારી રે-
હેવું, તાકી રેહેવું.
બાળવો (વિ) કુડાવવો.
ઠાલો (ક્રિ) ખાલી.
લોભને થોભ નહિ=લો-
ભનો કંઇછેડો નથી.

પાઠ ૧૩૬ મો.

કાર (ના) વહેવાર.
પ્રોઢી (ના) મોટી,ઘણી.
હળવો (ના) હલકો.
પોસાવું (ના) પંકાવું.
સમૂળુ (વિ) બધુ.
ક્ષોભ (ના) દલગીરી.
મોહ (ના) મોહીણી.
ન્યૂન (ના) ખોટ, બકાદ.
વપુવાન (ના) શરીરવા-
ળો.
માનમરજાદા(ના) આ-
બરૂ.
ભાર (ના) વકર.
વેહેવાર (ના) આપલેનો
સંબંધ.
નવ (અ) નહીં.
પુણ્ય (ના) ધર્મ, દાનનું
આશિષ.
લક્ષણ (ના) ગુણ.
શૂળ (ના) પેટ ચુંથાય
એવો રોગ.
બેલોક=આ લોક ને
દેવલોક.
દોષ (ના) અપરાધ.
સંતોષ (ના) આનંદ.
પૂરણ (વિ) પુરૂં, બધું.
મહીપતિ (ના) રાજા.
ધાન (ના) અનાજ.
અર્થ (ના) મતલબ.
ગાંડો (વિ) ઘેલો.
ગર્થ (ના) પૈસો.

(કવિતાની સમજુતી). (૧૯).

લોભ કરવાથી ચાલતો વેહેવાર બંધ થઈ જાયછે. અને લોભથી ઇજત આબરૂ ઓછી થાયછે. લોભ સારી રીત રેહેતી નથી. તેમ લોભથી એક બીજામાં સારૂં હેત રેહેતું નથી. (૧). લોભ કરવાથી ભાર વક્કર રેહતો નથી. ને લોભથી આપલેનો સંબંધ ચાલતો નથી. લોભથી સઘળા ગુણ ઓછા થાયછે ને લોભથી ભારેનો હલકો થાયછે. (૨). લોભથી વિદ્યા પંકાતી નથી ને લોભથી પુન્ય કરેલું બધું જતુ રેહેછે. લોભે કરીને સઘળા ગુણ શૂળ જેવા જાણવા અને લોભ એ સઘળા પાપનું મૂળ જાણવું (એટલે અતિ લોભે સર્વ જતું રેહેછે). (૩). આ લોક ને દેવલોક એટલે (મૃત્યુ લોક ને સ્વર્ગ લોક) એ બેમાં બૂડાડે એવો લોભછે પણ તેમાં મોહિણી મૂકેલી છે. એ મોટી દલગીરીની વાત છે; લોભ કરવા વિષે ઘણા અપરાધ કહેલા છે. પણ સુખી થવાનો માર્ગ તો આનંદી રેહેવું તે છે. (૪). જે આનંદી છે, તેને બહુ માન આવકાર હોયછે, ને આનંદી માણસ શરીરે સારો દેખાયછે. આનંદી માણસને શી બાબતની ખોટ હોયછે? (કશી વાતની ખોટ હોતી નથી), તેમ આનંદી માણસને પૂરૂં પુન્ય હોયછે એટલે તે પુન્યાત્મા કેહેવાયછે. (૫) આનંદી માણસને રાજાના જેવા માન આલિંગન થાયછે, ને આનંદીને ખાવા પુષ્કળ ધન ધાન્ય હોયછે; આનંદીનો ઉપર કહ્યો તેજ અર્થ છે પછી ગાંડો થઇને નાણું શોધવા જાય નહીં. (૬)

પાઠ ૧૩૭ મો.

દ્વારકા (ના) કાઠિયાવાડની પશ્ચિમે જાત્રાનું મોટું ધામ છે.

શંખ, ચક્ર, ગદા, પદ્મ — ચાર છાપનાં નામછે, વિષ્ણુના ચાર આયુધ્ય છે.

સ્થાપના (ના) મંડાણ.

ધાટ (ના) ઓવારો.

માથાદીઠ (વિ) માણસદીઠ, એકેકા આદમીએ.

તપાવીને (કૃ) ગરમ કરીને, ઉનુ કરીને.

ડામ (ના) ધગધગતો લોઢાનો ઉનો ચપકો.

વેરાગી(ના)સાધુ, બાવા

મજલ (ના) દસ પદર ગાઊનો ટપ્પો.

જાત્રાળુ (વિ) જાત્રાજનારા.

બોડાણો(ના) એક રજપૂત ભકત થઇગયો.

પાઠ ૧૩૮ મો.

ગુણકારી (ના) ફાયદાકારક, ફાયદાવાળી.

ખજૂર (ના) ખજૂરીના ફળ.
સાંથવો (ના) શીરાજેવા બનાવેલો તે લચકો.
પેશી (ના) પીશી.
મુસાફર (ના) જૂદા જૂદા દેશામાં ફરનારા, પ્રવાસી.
ઘટા (ના) ફેલાવો, પથરાઇજવું.
ટાઢક (ના) ઠંડક.
ઠળીઓ (ના) કળિઓ.
નકામો (વિ) વગર ખપનો.

પાઠ ૧૩૯ મો.

બુનારો (ના) સાવરણી.
નીરો (ના) કેફ વગરની મીઠી તાડી.
બેવકૂફ (વિ) મુરખ.
સાવરણી (ના) બુતારો
તાડી(ના) ખજુરીમાંથી ઝરપેલો રસ.
મેડો (ના) માળ.
પીઢીઆં (ના) ભારોટી- [આં
બાડવા (ના) લાંબા મોંના કાદવના ઢોચકાં.
છેદ (ના) કાણું, વહે.
ઘેલાઈ (ના) ગાંડાઇ, નાદાની.

પાઠ ૧૪૦ મો.

રાજધાની (ના) રાજધાનીનું શેહેર. [ની.
રાજનગર (ના) રાજધા-
મસીદ (ના) હોરા મુસલમાન વગેરેને નીમાજ ભણવાનું ઠેકાણું–મકાન.
પુસ્તકશાળા (ના) પુસ્તકો રાખવાનું ઠેકાણું.
પ્રખ્યાત (વિ) પંકાયલું.
વચ્ચોવચ્ચ (અ) મધ્ય ભાગે.
ભદ્ર (ના) જેમાં ભદ્રાકાળીમાતાછે તે મકાન.
પ્રાચીન (વિ) જૂનું.
કેદી (ના) ગુનેહગારલોકો, અપરાધીઓ.
તુરંગ (ના) કેદખાનું.
શુમાર (ના) અડસટ્ટો
સૂતર (વિ) સેહેલ, સુગમ.

પાઠ ૧૪૧ મો.

ધાટીલાં (ના) ઘાટવાળાં.
વિશાળ (વિ) લાંબુ પોહોળું.
તરેહતરેહવાર (વિ) જૂદી જૂદી જાતનો.
દેશાવર (ના) પરદેશ.

કિનખાબ (ના) રેશમનું કસબના બુટ્ટાદાર લૂગડું.
મશરૂ (ના) એક જાતનું રેશમી કાપડ.
વખણાય (ક્રિ) પંકાય.
તોપખાનું (ના) તોપો રાખવાનું ઠેકાણું.
કારંજા (ના) પાણીનાં ફૂવારા.
ઈમારતો (ના) ઉંચી બાંધણીના ઘરો.
ખંડેર (ના) જુનાં મકાનો પડી ગયેલાં તેની ખુલ્લી જમીન.
મ્યુનિસિપાલ (વિ) શેહેર સુધારાનું ખાતું.
સુધરાઈ (ના) સુધારો.
સડક (ના) કાચો બાંધેલો રસ્તો.
કાંપ (ના) છાવણી.
ગોરા (વિ) ટોપીવાળા.

પાઠ ૧૪૨ મો.

મુખવાળાં=મોઢાવાળા.
સામગ્રી (ના) સામાન.
કારમી (વિ) અજબ,
સ્વર્ગ (ના) કેલાસ[ભારી.
સ્કૂલ (ના) નિશાળ.
નર્ક (ના) જાહનમ,

દિસે (ક્રિ) જણાય.
ભયંકાર(વિ) બિયામણું.
કાળાં (વિ) નઠારાં.
કૃત્ય (ના) કામ.
જશ (ના) આબરૂ.
ઊજળાં (વિ) પંકાયલા, સફેત.

જન (ના) માણસ.
સમાન (વિ) જેવું, બરાબર.
રત્ન (ના) કિમતી ઝવાહિર.
અમૂલ (વિ) જેની કિમ્મત થઈ શકે નહીં.

મનરંજ (વિ) મનખુશ થાય એવું.
કારંજ (ના) ફૂવારો.
ચડતે પહોરે=દાહાડો ચડતાં, સૂરજ ઉગેતે.
ઠરવાનું (કૃ) ખુશી થવાનું, ગમવાનું.

(કવિતાની સમજુતી). (૨૦).

ભદ્ર એટલે કલ્યાણ એ સૌથી સારૂં નામ એવો અર્થ થાય છે. તે તો બધી દુનિયાના લોકો જાણેછે પણ કોણ જાણે કયા કારણે કાળાશથી ભદ્ર નજર બિયામણું દેખાયછે. (૧). તો કેહે તેમાં કાળાં મોંડાવાળા (કેદી લોક) રેહેછે, તેઓ નઠારાં કામના કરનારા છે. તે કારણ કાળાશથી ભદ્ર નજરે બિયામણું માલમ પડેછે. (૨). તેના કરતાં દુનિયામાં જેની આબરૂ ઘણી છે તે જો, અને એવા માણસોથી ભરેલી જશવાળી તું પુસ્તકશાળા જો. (૩). કાચા કાચના જેવા (એટલે ભણતા વિદ્યાર્થિ), કે જેઓ ભણેથી તેની ઘણી કિમ્મત આવેછે, અને પછી તેઓનું સારૂં મુલ આવેછે એટલે (સારા પગારદાર થઇ જાયછે). એવા ભણનારાને વાસ્તે આ નિશાળ મોટી છે તે જો. (૪). સ્વર્ગ, નર્ક, અને આ દુનિયાના લોકના રસ્તા સઘળા સેહેલા છે, તે રસ્તે જવાના જુઓ; આજ ત્રણ દરવાજા છે, એટલે (અમદાવાદમાં ત્રણ દરવાજાછે તેને સ્વર્ગ, નર્ક, ને આ લોકમાં જવાના એવા ત્રણ દરવાજાની ઉપમા આપીછે). (૫). સુખનો બધો સામન જ્યાં મનને ખુશ લાગે એવો મળેછે. એવો તું વિચારી જો કે આ કારંજ કેવો બનેલો છે. (૬). દર શુકરવારે આ જગોએ એટલે (અમદાવાદમાં) શોભા સારી બનેછે અને દરરોજ સવારે સૂરજ ઉગતે માણેકચોકમાં સારો બજાર ભરાયછે. (૭). એ ચોકના બજારમાં બે ઘડી બેસેથી જીવ ખુશ થાય છે, તે જોઇને દલપતરામ કવિ મનમાં ઘણા ખુશ થાયછે. (૮).

પાઠ ૧૪૩ મો.

બહાદુર (વિ) હિમ્મતવાળો.
મડમ (ના) સાહેબ લોકની સ્ત્રી.
ઉતારૂ (ના) વહાણમાં બેસનારા લોકો.
સાહેબ (ના) યુરોપિયન ગૃહસ્થ, ટોપીવાળો.
વીલો (વિ) સુનો, છુટા.
ગેલ (ના) લાડ.
ડોલ્યું (ક્રિ) વાકું વળ્યું.
પાધરૂંજ (અ) તુરતજ.
મછવો(ના)નાની હોડી
પાસે (અ) બાજુએ.
હલેસાં (ના) ચાટવા.
ભાન (ના) સુદ્ધી.

પાઠ ૧૪૪ મો.

લંગર (ના) વહાણ અટકાવવાને પાણીમાં નાંખવાની લોઢાની બિલાડી.
કળતર (ના) દુખાવો.
ખલાશી (ના) ખારવા.
અણસારો(ના)ઇશારત.
તક (ના) વખત, દાવ.
સંકટ (ના) દુઃખ.
ડૂબકી (ના) બુડકી.
દાંતીઆ (ના) ધુરકીઆં.
લગભગ (અ) નજીક, પાસે.
જડબું (ના) ડાચું.
ઊગર્યો (ક્રિ) બચ્યો.

પાઠ ૧૪૫ મો.

તરતબુદ્ધિ (ના) દુઃખની વખતે તુરત ઘટતો ઉપાય સુઝે એવી અક્કલ.
કૂકડી (ના) મરઘી.
ખડો(ના)વાસ, રેહેઠાણ
સ્વપ્નું (ના) ઊંઘમા આવતો ખોટો વિચાર.
સંદેહ (ના) વેહેમ.
હિંમત (ના) બહાદુરી.
હારતાં (કૃ) મુકી દેતાં.
તોડ (ના) નીકાળ.

પાઠ ૧૪૬ મો.

ખાતર(ના)ઘાસ છાણવગેરે કોહી ગયલો કચરો.
ધરૂ (ના) તરૂ, ઝીણાં કુમળા છોડ.
કોળા (ના) ચોડા.
હળ (ના) જમીન ખેડવાનું લોઢાનુ અણીદાર હથિઆર.
વરાળયંત્ર (ના) બાફનો સંચો.
ધમધોકાર (વિ) ઝડપથી, ઝપાટાબંધ.
પાક (ના) અનાજની નિપજ.
ચાસ (ના) હળ ફેરવીને જમીન પોચી પાડે છે તે.
વાવણી (ના) રોપણી.
હારદોર (વિ) હારબંધ.
કણસાં (ના) કણુસલા.
ઊંબી (ના) કણુસલું, કંઠી.
ક્યારડો (ના) પાણી ભરાયલો નાનો ખાડો.

પાઠ ૧૪૭ મો.

જડ (ના) મુળ.
ઉપણવું (ક્રિ) ઝટકવું, ઝપટવું.
માફક(વિ) ઠીક, અનુકુળ.
નીંદી (કૃ) સાફકરી, કાહાડી નાખી.
ખરિફ (ના) ચોમાસાના પાકનું ધાન્ય.
રવિ (ના) શિઆળાના પાકનું ધાન્ય.
તર (વિ) તરપત.
વાવેતર (ના) રોપણી.
રોપા (ના) છોડવા.
ખળી (ના) દાણા કાહા-

ડવાનુ ઠેકાણું.
પાર (ના) કણુસાં કંઠી વગેરેમાંથી દાણા કાહાડવાનું ઠેકાણું.
ફોતરાં (ના) છોતરાં.
લાગલાગટ (અ) વરસો વરસ.
હેરફેર (વિ) વારાફરતી એકેક વરસને અંતરે.
એકાદ (વિ) એક.
પડતર (વિ) ખાલી.
કસ (ના) રસ.

પાઠ ૧૪૮ મો.

અમીર (ના) મોટો માણસ.
પાલનપોષણ (ના) ગુજરાન.
નાહર (ના) વરૂ, ફાડી નાખનારા જાનવરો
મસ્ત (વિ) જબરા.
દ્રોહ (ના) વિશ્વાસઘાત.
ઇતબારી (વિ) ભરોસાદાર.
ધણીઆણી (ના) બાયડી, બઇરી
કડકડતી (વિ) સખત.
ધણી (ના) શેઠ.
વચન (ના) કબુલાત.
ઈલાજ (ના) ઉપાય.
લાચારી (ના) નાચારી.
સાર (ના) મતલબ
સંકટ (ના) આફત.
પાલન (ના) પોષણ.

પાઠ ૧૪૯ મો.

ગુલામ (ના) વેચાણ લીધેલો ચાકર.
સિંહ (ના) મોટું ચોપગું જાનવર, જાનવરોનો રાજા.
ભયંકર (વિ) બિયામણો.
મોતીઆં (ના) હાંઝાંજ.
ઇરાદો (ના) ધારણા.
અસલ (અ) અગાઉ.
જૂલમ (ના) ગજબ.
વગડો (ના) વન, રાન.
ઢગલેઢગલા (વિ) ઘણુંજ.
રખડી રખડી (કૃ) ભટકી ભટકી.
ભચોભચ (અ) ઝપોઝપ
હાય (ના) શક્તિ.
નિરાશ (વિ) દલગીર.
શોર (ના) અવાજ.
રાંકડું (વિ) દયા ઉપજે એવું, ગરીબડું.
અચંબો (ના) નવાઈ.
ધીરજ (ના) હિમ્મત-

પાઠ ૧૫૦ મો.

ટાંટીઓ (ના) પગ.
સૂણેલો (વિ) સૂઝેલો.
આજારી (વિ) માંદો.
કરાર (ના) સુખ, ચેન.
માયા (ના) હેત.
ભાઈબંધ(ના) દોસ્તદાર.
ઓચિંતો (અ) એકદમ.
નિર્દય (વિ) દયા વગરનો.
હવાલે કર્યો (ક્રિ) સોંપ્યો.
હાકેમ (ના) સરકાર.
જૂલમી (વિ) સખત, જુલમખોર.
કાયદા (ના) ધારા.

પાઠ ૧૫૧ મો.

હિંસા (ના) હત્યા.
મેદાન (ના) મોટી ખુલ્લી જગો.
કમકમી (ના) ધ્રુજારી.
તમાશો (ના) મેળો.
મેદની (ના) ઠઠ.
ઉદાસ (વિ) દલગીર.
ફાળ (ના) કુદકો.
બરાડા (ના) બુમ, મોટોઘાંટો.
ફાડ (ના) ચીર.
કાચા હૈયાનું=નબળું, પોચું, નરમ.
હોંશ (ના) હાંઝાં, ગાત્ર.
તલપ (ના) ડાફું.

લાડ (ના) ગેલ.
જાતસ્વભાવ (ના) મુળ ખાશિઅત.
કથા (ના) વારતા.
માંડીને (કૃ) વિસ્તારીને
વગડાઉ (વિ) જંગલના.
વીસરવો (ક્રિ) ભૂલવો.
બદલો (ના) પાડ.

પાઠ ૧૫૨ મો.

પાંસરા (વિ) સીધા.
કડકા (ના) ટુકડા,કકડા.
ખોસવી (ક્રિ) ઘોચવી.
અભિમાન (ના) અહંકાર.
વહેંચી (કૃ) ભાગ પાડી.
પેચ (ના) આંટો.
પોશાક (ના) પેહેરવાના લૂગડાં.

પાઠ ૧૫૩ મો.

લોભિઓ (ના) લાલચુમાણસ.
બંદર (ના) નદીકે દરિઆ કાંઠે આવેલું શેહેર.
ટંગાવું (ક્રિ) લટકાઇ રેહેવું.
ત્રણ પૈસા=ત્રણ દોડીઆં.
ભાવ (ના) કિમ્મત.
પાઈ (ના) એક પઇ.
રાન (ના) જંગલ, વન
રાની (વિ) જંગલી.
મફત (વિ) પૈસા વગર.
ભરાવે (વિ) ભેરવે, અડકાડે.
જાળવીને (ક્રિ)સાચવીને
લટકી (કૃ) ટીંગાઇ.

પાઠ ૧૫૪ મો.

થોભ (ના) પાર, છેડો.
તૃષ્ણા (ના) તરસ.
ધરાયું (ક્રિ) તરપત થયું.
આજીજી (ના) કાલાવાલા, ખુશામત.
છોડીશ (ક્રિ) મૂકીશ.
પંડયાજી (ના) ભટજી.
સામટા (વિ) એકદમ, એક જથે.
પછડાઇને (કૃ) ઝીકાઇને.
અતિશે (વિ) ઘણાં.
લોભ (ના) લાલચ.
શોભા (ના) આબરૂ.
સદા (અ) રોજ, નિત્ય.
ધન (ના) પૈસો, દ્રવ્ય.
ધરાય=તરપત થાય.

(કવિતાની સમજુતી). (૨૧).

જ્યાં **લોભનો** છેડો નહીં એટલે અતિશે લોભ થાયછે ત્યાં સઘળી શોભા આબરૂ જતી રેહેછે. જે માણસ હરેક વાતની તૃષ્ણાથી રોજ તરસ્યો રહેછે તે કોઇ દહાડે પૈસાથી ધરાતો નથી.

પાઠ ૧૫૫ મો.

કડાકો (ના) અપવાસ.
મણા (ના) કસર.
ઠાવકું (વિ) ડાહ્યું.
નિશા (ના) ખાતરી.
ભક્ષ (ના) શિકાર, ખાવાનું.
સડપ(અ) ધપ, પાધરી.
મધુરો (વિ) સારો.
ચડપ (અ) ઝડપથી,
સૂર (ના) ગાવાનો સોર.
ખાલી (વિ) અમથો.
ખોળતું (કૃ) શોધતું.
દૈવજોગે (અ) પરમેશ્વરના કરવાથી.

રૂપ (ના) શરીરની કાન્તિ.
રૂપાળી (વિ) શોભિતી.
ઘાટ (ના) આકાર.
સાદ (ના) અવાજ.
કૂદી (કૃ) ચહડી, કૂદાઇ.
ઉપાડી (કૃ) ઉંચકી.

પાઠ ૧૫૬ મો.

ટટ્ટુ (ના) નાનો ઘોડો.
મિયાં (ના) મુસલમાન.
બૂઢો (વિ) ઘરડો.
વાંસે (અ) પાછળ.
ભાગ્ય (ના) નસીબ.
ઘટારત (વિ) લાયક.
અસવાર (ના) ઘોડે બેસીને સ્વારી કરનાર.
કઠણ (વિ) વજજર.
હીંડાડે (ક્રિ) ચલાવે.
મેણાં(ના) ઠપકાનાબોલ.
ઝોળું (ના) ટોળું.

પાઠ ૧૫૭ મો.

ગજબ (ના) જુલમ.
રહેમ (ના) દયા.
ઠબકવું (ક્રિ) અટકવું.
જીવાળ (વિ) જીવવાળો, કસદાર.
ઝોળી (ના) ગાંસડી.
ખમતી (વિ) ઉંચકી શકે એવી.
આસામી (ના) માણસ.
સાહેતવાર=થોડોવખત.
અવિચારી (વિ) વગરવિચારના, અણસમજુ.
વળી (ના) સાકટી.
પછાડા (ના) શરીરઅફાળવું તે.
કરાડા (ના) કિનારો, પાણીમાં ઊંડો ખાડો.
લજવાઇને (કૃ) શરમાઇને.
સારા નરસા (વિ) સારૂં નઠારૂં.
રૂડું (વિ) સારૂં.

પાઠ ૧૫૮ મો.

ભુંડું (વિ) બુરૂં, માઠું.
ભલું (વિ) સારૂં, રૂડું.
કાચકી (ના) પાણીના સોપથી ગળે બોલાય નહીં તે.
ભોટવો (ના) માટીનો કુઝો.
મજેના (વિ) સારા.
સોબતી (ના) સાથી.
ટકોરા (ના) આંગળીના ટચકારા.
અફાળી (કૃ) પછાડી.
મરીઆપ=એટલા પૈસા આપ.
નાત (ના) જાત.
ખાર (ના) અદાવત.

પાઠ ૧૫૯ મો.

હલકો (વિ) તુચ્છ.
પ્રજા (ના) રૈયત.
પારવાર (ના) વંશ, વિસ્તાર.
ધનહીણુ (વિ) પૈસા વગરના.
ધનવાન (વિ) પૈસાદાર.
અભ્યાસ (ના) આખેપ.
કુટુંબી (ના) કુટુંબના.
પિતા (ના) બાપ, તાત.
સમાન (વિ) બરાબર.
અવગુણ (ના) સારાને બદલે નઠારૂં.
સજજન (ના) સારા માણસ.
સુંવાસ (ના) સારી સુગંધ, સારી ખુશબો.
કાળ (ના) રીસ.
ખાળ (ના) અટકચાળું, ખોટું કામ.
અજ્ઞાની (વિ) અણસમજુ.
દયાળ (વિ) રેહેમવાળા.

(કવિતાની સમજુતી). (૨૨).

આ દુનિઆમાના બધા લોકો તે પરમેશ્વરની પ્રજા છે, અને આપણે બધા એક કુટુંબના, અને તે એક બાપના છોકરા છૈઆં છઇએ. (૧).

તેમાં કોઇ શરીરે કાળા હોયછે ને કોઇ ગોરા હોયછે ને કોઇ ગરીબ હોયછે ને કોઇ સરખા પૈસાદાર હોયછે, તે બધાને સરખા ગણવા, કોઇને પણ હલકો ગણવો નહીં. (૨).

ભુંડાને બદલે ભલું કરવું (નઠારા ને બદલે સારૂં કરવું) એ સારા માણસની રીત છે જેમકે સુખડને સળગાવીને બાળીએ ત્યારે ઉલટી માંહેથી સારી ખુશબો નીકળેછે તેમ (૩) વળી નાનું બચ્ચું જરા બાળ ખેંચે (કંઈ અટકચાળું) કરે તો રીસ ચડતી નથી. તેમજ કોઇ અણુસમજુ માણુસ કાંઈ નુકસાન કરે તો દીલમાં દયા રાખવી (ગુસ્સે થવું નહીં). (૪).

પાઠ ૧૬૦ મો.

રતીપુર (વિ) જરાક.
આકરૂં (વિ) કપરૂં.
પરહેજી (ના) કરી.
કરી (ના) પરેજી.
આપમત (ના) પોતાનું ડહાપણ.
પાટણ (ના) ગૂજરાતની ઉત્તરે શહેર છે.
મૂળાડીઆં(ના)મૂળીઆં.
જોર (ના) મારો, જારી રાખવું.
મતલબ (ના) સાર.
પીડાય (ક્રિ) દુઃખી થાય.

પાઠ ૧૬૧ મો.

ઉપયોગ (ના) ખપ, વાપરવું.
માતબર (વિ) ફળદ્રુપ.
નરાજ (ના) કોશ.
સુરંગ (ના) નેહેર, ભાંયમાં ખાડો ખોદી માંહે દારૂભરી સળગાવેછે તે.
થર (ના) પડ.
ભાગળ (ના) દરવાજા જેવું.
ખડકો (ના) ખાણુ કે સમુદ્રની નીચે આવેલા મજબુત પથરા.
ભડાકો (ના) અવાજો.
મિશ્ર (ના) ભેગ.
વખાર (ના) માલ ભરવાનું ઠેકાણું.
ગાળે (ક્રિ) રસ કરે.
જુદી (વિ) છુટી, નોખી.

ગૂજરાત દેશનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ.

(ચાવડા વંશ).

આપણા ગૂજરાતમાં જૂનાંમાં જૂનું રાજ્ય વલભીપુરનું ગણાયછે. એ વલભીપુર કાઠિઆવાડ વિભાગમાં ભાવનગરની ઉત્તરે થોડા ગાઉ ઉપર વળા કરીને ગામ છે તેની થડમાં હતું એ રજપૂત રાજ્યની મોટી રાજધાની હતી. એ રાજ્ય કયાંથી તે કયાં સુધી ચાલ્યું તે નક્કી માલમ પડતું નથી. પણ કેટલાએક લેખઉપરથી એમાં પાંચમો રાજા શીલાદીત થયો ત્યારથી એ રાજ્યની કેટલીએક હકીકત જણાઈ આવેછે. એ શીલાદીત્ત રાજા ઇ૦ સ૦ ૩૨૯ માં લડાઇમાં મરાયો. એ રાજા વેદધર્મી ને શિવમાર્ગી હતો ને પૈસાની વાતમાં બહુ કંજુસ હતો અને તેજ સબબથી એ વલભીપુરનો નાશ થયો હોય એમ લાગેછે. વલભીપુરના નાશ થવાના કારણો બે કેહેછે. એક તો લોકો એમ કેહેછે કે વલભીપુરની પાસે ઘસાવળાના ડુંગરઆગળ એક સાધુ પોતાના ચેલા સાથ ઉતર્યો હતો. તે સાધુ પછી વલભીપુરમાં ભીખ માગવા ગયો પણ કોઇએ તેને ભીખ આપી નહીં તેથી તેણે શ્રાપ દઇ કહ્યું કે એ શેહેર ઉંધું વળજો, ને ધૂળ મળજો તે કેહેતાંજ વલભીપુર દટાઇ ગયું ને તેનો નાશ થયો. બીજું કારણ એ કેહેછે કે એ વલભીપુરમાં મારવાડના પાલી શેહેરથી કોઇ કાકુ વેપારી આવીને વસ્યો હતો. તેની છોકરીપાસે જડાવ સોનાની કાંસકી હતી. તે એક દિવસે ઉપલા શીલાદીત્ત રાજાની છોકરીએ જોઇ તે કાંસકી જોર જુલમથી શીલાદીત્તે તેની પાસેથી લઇ લીધી, તેથી તે કાકુ વેપારી મલેચ્છ લોકોપાસે ગયો અને તેમને એક લાખ સોનૈયા આપવા કબુલ કરીને શીલાદીત્ત રાજાઉપર ચઢાઇ કરાવી, જેમા શીલાદીત્ત માર્યો ગયો અને વલભીપુરનો નાશ થયો.

વલભીપુરનો નાશ થયા પછી ચાવડા વંશના રજપુત રાજાઓએ ગૂજરાતમાં રાજ્ય કર્યું, વલભીપુર પછી એ રાજ્યની ગાદી

કચ્છના રણ આગળ ઝીંઝુવાડાની પાસે પંચાસર નગર છે ત્યાં સ્થાપવામાં આવી. ત્યાં ચાવડાવંશનો પેહેલો રાજા જયશીખરી ઈ૦ સ૦ ૬૯૬ થી રાજ્ય કરવા લાગ્યો, એ રાજાનીપાસે ઘણીજ દોલત હતી, અને તેની રાણી રૂપસુંદરી ઘણીજ ફુટડી હતી. એ વેળા કનોજ દેશમાં કલ્યાણ નગર છે, ત્યાં સોલંકી વંશનો ભૂવડ નામે મોટો બળવાન અને પ્રાક્રમી રાજા રાજ્ય કરતો હતો, તેને જયશીખરીની મોટાઇ તથા બળની વાત કાને પડી તથા ગૂજરાત દેશની આબાદાનીની ઘણીજ વાતો એક શંકર નામના કવિને મ્હોડે તેણે સાંભળી. તેથી તેણે જયશીખરીની સામા લડવાનું નક્કી કીધું, અને પછી તેની સાથે મ્હોટી લડાઇ કરી. તે લડાઇ બાવન દિવસસુધી ચાલી તેમાં આખરે જયશી-ખરી હાર્યો ને માર્યો ગયો, ગૂજરાતનું રાજ્ય ભૂવડ રાજાને હાથ આવ્યું.

હવે જયશીખરી લડાઇમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી ગર્ભવંતી હતી. તેને જયશીખરીએ મરતાં પહેલાં તેના ભાઈ સુરપાળ સાથે વનમાં મોકલી દીધી હતી. હવે સુરપાળ તેને ત્યાં મૂકીને પાછો ફરતાં પોતાના બનેવી જયશીખરીના મરણની વાત તેણે સાંભળી. એટલે તે સોરઠના ડુંગરમાં ભરાઇ રહ્યો. હવે ત્યાં પેલી રૂપસુંદરીએ વનમાં ફળ ફૂલ ખાઇને દહાડા કાહાડયા ત્યાં એક ભીલડીએ તે બાઇનું રક્ષણ કર્યું બાદ થો-ડેક દહાડે રૂપસુંદરીને છોકરો અવતર્યો. એ છોકરો વનમાં અવતર્યો. માટે એનું નામ તેણે વનરાજ (વનનો રાજા) પાડયું. વન-રાજ છ માસનો થયો તેવારે એક શીલગુણશુરી નામનો ગો-રજી ત્યાં આવ્યો તે જયશીખરીની રાણી તથા વનરાજને પોતા-ને ઘેર તેડી ગયો ને ત્યાં વનરાજને ઉછેરીને મોટો કર્યો.

એ વનરાજ આગળ જતાં મોટો શૂરો ને સમજણો થયો એટલે પછી તેણે પોતાના મામા સુરપાળ અને બીજાઓની મદદથી પોતાના બાપનું ગયેલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું ને ઈ૦ સ૦ ૭૪૬ માં સંવત ૮૦૨ ની

સામમાં અણુહિલવાડ નગર વસાવ્યું, ને ત્યાં પોતાની રાજધાની કરી, અણુહિલવાડને હાલ સિદ્ધપુર પાટણ કહે છે, ને તે ગૂજરાતમાં સરસ્વતી નદી ઊપર છે.

કોઇ અણુહિલ નામના ભરવાડે વનરાજને જવા આવવાના રસ્તા બતાવેલા તેઊપરથી વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણુહિલવાડ પાડયું. શ્રીદેવી નામની કોઇ સ્ત્રીએ વનરાજની ચાકરી કરી હતી. તેથી તે બાઇપાસે ગાદીએ બેસતી વખતે વનરાજે ટિલક કરાવ્યું; અને ચાંપો નામે વેપારી આગળ તેનો કારભારી હતો તેને વનરાજે પોતાનો પ્રધાન બનાવ્યો. એ ચાંપાએ ચાંપાનેર શેહેર વસાવ્યું. ચાંપાનેર શેહેર રેવાકાંઠામાં હાલોલ કસ્બાનીપાસે છે. વનરાજ ૬૦ વરસ રાજ્ય કરીને ઈ૦ સ૦ ૮૦૬ માં મરણ પામ્યો.

જેમ જયશીખરી પછી તેનો છોકરો વનરાજ ગાદીએ બેઠો, તેમ વનરાજ પછી તેનો છોકરો યોગ્યરાજ ગાદીએ બેઠો, યોગ્યરાજ પછી તેનો છોકરો ખેમરાજ; ખેમરાજ પછી તેનો છોકરો ભૂવડ, ભૂવડ પછી તેનો છોકરો વિજયસિંગ, વિજયસિંગ પછી તેનો છોકરો રતનાદીત્ત અને રતનાદીત્ત પછી તેનો છોકરો સામતસિંગ ગાદીએ બેઠો.

વનરાજ મોટો જોરાવર ને બાહાદુર રાજા થઇ ગયો. યોગ્યરાજ ઘણું ભણેલો હતો, ને તીર મારવાનું કામ સારૂં જાણતો હતો, ને તેણે ઉપજમાં વધારો કીધો હતો. ખેમરાજ જરા બીજાસી સ્વભાવનો હતો, ને તેણે પણ દેશની દોલત વધારી હતી. રતનાદીત્ત સાચો ને સારા ગુણવાળો માણસ હતો સામતસિંગ સારો માણસ હતો નહીં, હમણાં બોલે કંઇ તો ફરીને બોલે જુદું. સામતસિંગ ચાવડા વંશમાં છેલ્લો રાજા થઇ ગયો. ચાવડાવંશ ઈ૦ સ૦ ૬૯૬ થી સન ૯૪૨ સુધી એટલે ૨૪૬ વરસ ચાલ્યો. ચાવડા વંશમાં બધા મળીને આઠ રાજા થઇ ગયા. તેમના નામ, તથા રાજ્યકર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

	કયારે ગાદીએ બેઠો.	કયારે ગાદી પરથી ઉઠયો.	કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું.
જયશીખરી	ઇ૦ સ૦ ૬૯૬	......૭૪૬..................	૫૦
વનરાજ	ઇ૦ સ૦ ૭૪૬	......૮૦૬..................	૬૦
યોગ્યરાજ	ઇ૦ સ૦ ૮૦૬	......૮૪૨..................	૩૬
ખેમરાજ	ઇ૦ સ૦ ૮૪૨	......૮૬૬..................	૨૪
ભુવડ	ઇ૦ સ૦ ૮૬૬	......૮૯૫..................	૨૯
વિજયસિંગ અથવાવિરસિંહુ	ઇ૦ સ૦ ૮૯૫	......૯૨૦..................	૨૫
રતનાદિત્ત	ઇ૦ સ૦ ૯૨૦	......૯૩૫..................	૧૫
સાંમતસિંગ	ઇ૦ સ૦ ૯૩૫	......૯૪૨..................	૭

(પરિક્ષાના સવાલો.)

ગૂજરાતમા જૂનામાં જૂનું રાજ્ય કયું ગણાય છે? વલભીપૂર નગર કેણી તરફ છે? વલભીપૂર કયા રાજ્યની રાજધાની હતી? વલભીપૂરનું રાજય કયાથી તે કયાંસુધી ચાલ્યું? શીલાદીત્તરાજા કયા સનમાં મરણ પામ્યો? શીલાદીત્તરાજા કયો ધર્મ માનતો હતો ને તે કેવો હતો? વલભીપૂરનો નાશ થવાનું કારણ શું? વલભીપૂરનો નાશ થવાનું બીજું કારણ લોકો શું કહે છે? વલભીપૂરનો નાશ થયા પછી કયા રાજાઓએ ગૂજરાતમાં રાજ કર્યું? વલભીપૂર પછી ગૂજરાતની ગાદી ક્યા નગરમાં સ્થાપવામાં આવી? પંચાસર નગર કેણી તરફ છે? પંચાસરમાં ચાવડા વંશનો પેહેલો રાજા કયો થયો? જયશીખરી પાસે કેટલી દોલત હતી? જયશીખરીની બાયડીનું નામ શું? રૂપસુંદરી દેખાતી કેવી હતી? જયશીખરી પંચાસર નગરની ગાદીએ બેઠો તે વારે કનોજ દેશના કલ્યાણ નગરમાં કયો રાજા રાજ્ય કરતો હતો? ભૂવડ રાજા કેવો હતો? ભૂવડરાજા જયશીખરી સાથે લડાઈ કરવાને શાથી ઉસકેરાયો? ભૂવડરાજાને ને જયશીખરીને પછી લડાઇ થઈ કે નહીં? તે લડાઇ કેટલા દીવસ સુધી ચાલી? તે લડાઇમાં કોણ હાર્યું ને કોણ

જીત્યું? પછી ગૂજરાતનું રાજ્ય કોને હાથ આવ્યું? જયશીખરી ભૂવડરાજા સાથે લડાઇમાં મરાયો ત્યારે તેની રાણી રૂપસુંદરી કેવી હાલતમાં હતી? તે રૂપસુંદરીને મરતાં જયશીખરીએ પેહેલાં કયાં મોકલી દીધી હતી? કોની સાથે મોકલી દીધી હતી? સુરપાળ જયશીખરીના મરણની વાત સાંભળી ત્યારે તે કયાં ભરાઈ રહ્યો? રૂપસુંદરી વનમાં શું ખાતી હતી? રૂપસુંદરીની બરદાશ વનમાં કોણે લીધી હતી? રૂપસુંદરીને દહાડા હતા તો તેને શું અવતર્યું? વનરાજ શાથી નામ પાડયું? વનરાજ ૭ મહિનાનો થયો ત્યારે તેને કોણ તેડી ગયું? રૂપસુંદરી પછી કયાં રહી? વનરાજ આગળ જતાં કેવો રાજા થયો? વનરાજે પછી પોતાના બાપનું ગયલું રાજ્ય પાછું મેળવ્યું કે નહીં? વનરાજે પાછું રાજ્ય મેળવ્યું તો કોની મદદથી મેળવ્યુ? વનરાજે કયું નગર વસાવ્યુ? વનરાજે અણ-હિલવાડ કયા સાલમાં વસાવ્યું? વનરાજે પોતાની રાજધાની કયાં કરી? અણહિલવાડને હાલ શું કેહેછે? સિધ્ધપોર પાટણ કેણી તરફ છે? વનરાજે પોતાની રાજધાનીનું નામ અણહિલવાડ કેમ પાડયું? વનરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યાંરે ટિલક કઈ બાઇરી પાસે કરાવ્યું? તે બાઇરી પાસે ટિલક કરાવવાનું શું કારણ? વનરાજ ગાદીએ બેસતી વખતે પ્રધાન કોને બનાવ્યો હતો? ચાંપાપ્રધાને કયું શેહેર વ-સાવ્યું? ચાંપાનેર કેણી તરફ છે? વનરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? વનરાજ કયા સાલમાં મરણ પામ્યો? જયશીખરી પછી કોણ ગાદી-એ બેઠું? વનરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? યોગ્યરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ખેમરાજ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભૂવડ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વિજયસિંગ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? રતનાદિત્ત પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? વનરાજ કેવો રાજા થઇ ગયો? યોગ્યરાજ કેવો રાજા હતો? ને તે શું કામ જાણતો હતો? ખેમ-રાજ કેવી રીતનો માણસ હતો? રતનાદિત્ત કેવો માણસ હતો? સામતસિંગ સારો માણસ હતો કે નહીં? ચાવડા રજપૂતોમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ ગયો? ચાવડાવંશ કેટલો વરસ સુધી ચાલ્યો? ચાવડાવંશમાં બધા મળીને કેટલાં રાજા થઈ ગયા? ચાવડા વંશના

આઠે રાજા કયારે ગાદીએ બેઠા. કયારે ગાદી ઉપરથી ઉઠયા ને દર એક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું તે સામટું કહી જાઓ.

(સોલંકી વંશ).

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટે કાંઇ છોકરૂં હતું નહીં એટલે ચાવડા વંશના રાજ્યની ગાદી સોલંકી વંશમાં ગઇ. એવી રીતે કે સામતસિંગની બેહેન લીલાદેવી કરીને હતી તે કનોજના રાજા ભુવનાદિત્યના છોકરા રાજ સાથે પરણી હતી. તે લીલાદેવીને મૂળ-રાજ નામે છોકરો થયો. એ મૂળરાજ મૂળ નક્ષત્રમાં જન્મ્યો તેથી તેનું નામ મૂળરાજ પડયું. એ મૂળરાજે પોતાના મામા સામત-સિંગને મારી નાખ્યો ને તેની ગાદીએ ઇસવી સન ૯૪૨ માં બેઠો. મૂળરાજ ગાદીએ બેઠો તેવારે ઉત્તરેથી અજમેરનો રાજા ચઢી આવ્યો, અને દક્ષિણથી તેલંગણના રાજાએ પોતાના સરદાર બાર્પને સ્વારી કરવા મોકલ્યો, તેમાં મૂળરાજે અજમેરના રાજાને તો કાંઇક ધન આપીને પાછો વાળ્યો, અને સરદાર બાર્પને લડાઇમા હરાવી નસાડી મૂકયો. ત્યાર પછી મૂળરાજે સોરઠના રાજા ઉપર ચઢાઇ કરીને હરાવી પોતાની આણ મનાવી અને તેની મદદે આવેલા કચ્છના રાજા લાખાને માર્યો. મૂળરાજે કેટલાંએક શિવાલય બંધાવ્યાં, અને સિદ્ધ પોરમાં એક મોટું રૂદ્રમાળનું દેહેરૂં બંધાવ્યું. અને ઔદીચ બ્રાહ્મણોને ગૂજરાતમાં વસાવ્યા. એ મૂળરાજ સોલંકી વંશનો પેહેલો રાજા લોભી તેમ પરાક્રમી હતો. તે ૫૫ વરશ રાજ્ય કરીને ઇ૦ સ૦ ૯૯૭ માં મરણ પામ્યો.

મૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો ચામૂડ બેઠો ચામૂડને ત્રણ છોકરા હતા (વલ્લભસેન, દુલ્લભસેન ને નાગરાજ). તેમાં ચામૂડે ૧૩ વરસ રાજ્ય કરીને પોતાના મોટા છોકરા વલ્લભ-સેનને ગાદી સોંપી ને પોતે કાશીએ જઇ રહ્યો. વલ્લભસેન થોડા મહિના રાજ્ય ભોગવી સૈયડના રોગથી મરણ પામ્યો. એ વલ્લભસેને પછી તેની ગાદી તેના ભાઇ દુલ્લભસેનને મળી. દુલ્લ-ભસેને સારી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું, દેશની આબાદાની કરી

અને તળાવ, દેહેરાં બંધાવ્યાં તથા બીજા ધર્મનાં કામો કીધાં.

દુલ્લભસેન પછી ચામુંડના ત્રીજા છોકરા નાગરાજનો છોકરો ભીમદેવ ગાદીએ બેઠો. એ ભીમદેવના વખતમાં ઘિજનીના સુલતાન મહમૂદ બાદશાહે ઈ૦ સ૦ ૧૦૨૪ માં ગૂજરાત ઉપર સ્વારી કરી તેથી ભીમદેવ નાઠો ને મહમૂદ કાઠિઆવાડની નેરૂત્ય દિશાએ પ્રભાસ પાટણમાં સોમનાથનું દેહેરૂં છે તે લૂટી લીધું, ને ત્યાંથી બહુ પૈસા મેળવી પોતાના દેશ તરફ ચાલતો થયો. એ ભીમદેવના વખતમાં વીમળશાહ નામે પૈસાદાર શ્રાવકે આબુ ઉપર અને આરાસૂર ઉપર સારા આરસપહાણના જૈન ધર્મના દેહેરાં બંધાવ્યાં. ભીમદેવ માહા બાણાવાળી ને જોરાવર રાજા હતો. તેને ત્રણ છોકરા હતા (કરણ, ખેમરાજ ને મૂળરાજ) તેમાં ભીમદેવ ૫૦ વરસ રાજ્ય કરીને ઈ૦ સ૦ ૧૦૭૨ માં પોતાના છોકરા કરણને રાજ્ય સોંપી પોતે તિર્થવાસી થયો. કરણ રાજા ગાદીએ બેઠો, પછી તેણે ધંધુકા, મેહેવાસ વગેરેના કોળી રાજાઓને વશ કર્યા તેથી એના વખતમાં લડાઈઓ થઈ નથી. એ કરણ રાજાએ પાટણની દક્ષિણે મોઢેરા ગામ છે ત્યાં કરણસાગર નામે મોટું તળાવ બંધાવ્યું, તથા કરણાવતી શેહેર વસાવ્યું. એ કરણાવતી શેહેર કયાં છે તે માલમ પડયું નથી.

કરણ રાજા દક્ષિણ માહેલા ચંદ્રાવતી નગરના રાજા રાજકેશીની છોકરી મીનળદેવી સાથે પરણ્યો હતો. તેને સિદ્ધરાજ નામે કુંવર થયો. એ સિદ્ધરાજ ૧૧ વરસનો થયો એટલે કરણ રાજા મરણ પામ્યો. સિદ્ધરાજની નાની ઉમ્મરમાં બાપ મરણ પામ્યો તેથી થોડાં વરસ સિદ્ધરાજની મા મીનળદેવીએ રાજ્ય ચલાવ્યું. એ મીનળદેવીએ અમદાવાદ જીલ્લાના વીરમગામ કસબામાં મુનસર, ને ધોળકા કસબામાં મલાવ એવા બે તળાવો બંધાવ્યા. સિદ્ધરાજ નાનો હતો ને તેની મા મીનળદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તે વખત માળવાના રાજા યસોવરમાએ એ રાજ્યપર ચઢાઈકરી. પણ પાછળથી સિદ્ધરાજ તેની સાથે બાર વરસ સુધી લડયો ને તે યસોવરમાન રાજાને હરાવીને કેદ કીધો. વળી કોઈ કુંભારને ત્યાં

ઉછરેલી છોકરી નામે રાણકદેવી કરીને હતી. તેની સાથે સિદ્ધરાજનો વિવાહ થયેલો હતો, તે કુંવરીને સોરઠનો રાજા રાખેંગાર જોર જુલમથી લઇ જઇને પરણ્યો, તેથી તે કન્યા પાછી લેવા સારૂ સિદ્ધરાજએ તે સોરઠના રાજા રાખેંગાર સાથે મોટી લડાઇ કરી, તેમાં રાખેંગાર હાર્યો, ને સિદ્ધરાજે રાણકદેવીને પાછી આણી પણ પછી તે (રાણી) રાણકદેવી પાછી સિદ્ધરાજ સાથે પરણી નહીં, ને વઢવાણ આગળ સતી થઇને બળી મરી. સિદ્ધરાજે પાટણમાં સહસ્ત્રલીંગ તળાવ બંધાવ્યું, અને સિદ્ધપોરમાં રૂદ્રમાળ બંધાવ્યું ને બીજા ધર્મનાં કામો કરીને લોકોને સુખી કર્યા, તેથી તેની ઘણી નામના થઈ. સિદ્ધરાજ એ હિંદુ રાજાઓમાં સૌથી મોટો વિદ્વાન, અને પ્રતાપી રાજા થઇ ગયો. તેણે રૈયતને સુખ થાય એવી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું, તેથી હાલ તેને સિદ્ધરાજ જયસિંહ કે સધરાજજેસંગ કેહે છે. એ રાજા ૪૯ વરસ રાજ્ય કરીને સન ૧૧૪૩ માં મરણ પામ્યો. સિદ્ધરાજને કાંઇ છોકરો હતો નહીં, તેથી તેનું રાજ્ય તેના ઓરમાન કાકા ક્ષેમરાજના, વંશમાં ગયું. ક્ષેમરાજને દેવપ્રસાદ કરીને છોકરો હતો, દેવપ્રસાદને ત્રિભોવનપાળ કરીને છોકરો હતો અને ત્રિભોવનપાળને મહીપાળ, કીરતીપાળ ને કુમારપાળ એવા ત્રણ છોકરા હતા. તેમાં સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ તે ક્ષેમરાજના છોકરાનો છોકરો ને તેનો છોકરો કુમારપાળ બેઠો. કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડવાની સિદ્ધરાજની તો મરજી હતી નહીં પણ સિદ્ધરાજ મુવા પછી તેના પ્રધાનોએ કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડયો. એ કુમારપાળે ઘણાં શિવાલય તથા પારસનાથનાં દેહેરાં બંધાવ્યાં. એ રાજા ૩૧ વરસ રાજ્ય કરીને રગતપીતના રોગથી મરણ પામ્યો. અને કેટલાક કેહેછે કે તેના ભત્રિજા અજેપાળે ઝેર દેઇને તેને મારી નાંખ્યો. કુમારપાળ પછી તેનો ભાઇ મહીપાળનો છોકરો અજેપાળ ગાદીએ બેઠો. એ રાજા વૈષ્ણવ ધર્મને માનતો, તેથી જૈનધર્મના ઘણાક દેહેરાં તેણે તોડાવી નાંખ્યાં. એને રાજ્ય કરતાં ત્રણ વરસ થયાં એટલામાં એની દેવડીના કોઇ માણસે કટાર મારી એનો જીવ લીધો. એ અજે-

પાળ પછી તેની ગાદીએ તેનો નાનો છોકરો મૂળરાજ બેઠો. એ મૂળરાજને બચપણમાં ગાદી મળી તેથી તેનું નામ બાળ-મૂળરાજ પડયું. એની નાની ઉમ્મરને લીધે થોડી મુદ્દત એની માએ રાજનો વહિવટ ચલાવ્યો. એ બાળમૂળરાજના વખતમાં મહમદ શાહબુદ્દીન ગોરી નામના મુસલમાન બાદશાહે ગુજરાત ઉપર ચઢાઇ કરી હતી. પણ તેને બાળમૂળરાજના કાકા ભોળા ભીમદેવે હરાવીને પાછો કાહાડયો. એ વરસ સુધી બાળમૂળરાજનું રાજ્ય ફકત નામનું ચાલ્યું, પછી તેની ગાદીએ તેનો કાકો ભીમ-દેવ બેઠો. એ ભીમદેવ રાજા ચઢાઉ ને અવિચારી હતો તેથી તેને ભોળો ભીમદેવ કેહે છે. એ ભોળા ભીમદેવને ને દીલ્હીના ચોહાણ જાતના પૃથુરાજને મોટી લડાઇ થઇ હતી. કારણ કે પૃથુરા-જનો વિવાહ જે આબુના રાજાની છોકરી સાથે થયો હતો તે કન્યા ભોળા ભીમને જોઇતી હતી, પણ તેમાં ભોળો ભીમ હાર્યો ને તેનું કાંઇ ચાલ્યું નહીં. ભોળો ભીમદેવ ૬૩ વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો. ત્યારપછી તેની ગાદીએ ત્રિભોવનપાળ બેઠો. એ ત્રિભોવનપાળ સોલંકી વંશનો છેલ્લો રાજા થઇ ગયો. તેણે ફકત બેજ વરસ રાજ્ય કીધું, એટલામાં વાઘેલા વંશના વિશળદેવ રાજાએ તેને ગાદી ઉપરથી ઉઠાડી મૂકયો, ને પછી એ સોલંકીના રાજ્યપર વાઘેલા રાજાની સતા બેઠી. ત્રિભોવનપાળ રાજાના વખતમાં કાંઇ જાણવા જોગ બીના બની નથી. સોલંકીવંશ ઇ૦ સ૦ ૯૪૨ થી સન ૧૨૪૪સુધી એટલે ૩૦૧ વરસ ચાલ્યો. સોલંકી વંશમાં બધા મળીને ૧૨ રાજા થઇ ગયા. તેમનાં નામ તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

	કયારે ગાદીએ બેઠો.	કયારે ગાદીપર-થી ઉઠયો.	કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું.
મૂળરાજ.	ઇ૦સન ૯૪૨	૯૯૭	૫૫.
ચામૂંડ.	ઇ૦સન ૯૯૭	૧૦૧૦	૧૩.
વલ્લભસેન.	ઇ૦સન ૧૦૧૦	૧૦૧૦	થોડા મહિના.

દુર્લભસેન.	ઇ૦સન	૧૦૧૦......૧૦૨૨...............	૧૨.
ભીમદેવ.	ઇ૦સન	૧૦૨૨......૧૦૭૨...............	૫૦.
કરણ.	ઇ૦સન	૧૦૭૨......૧૦૯૪...............	૨૨.
સિદ્ધરાજ.	ઇ૦સન	૧૦૯૪......૧૧૪૩...............	૪૯.
કુમારપાળ.	ઇ૦સન	૧૧૪૩......૧૧૭૪...............	૩૧.
અજેપાળ.	ઇ૦સન	૧૧૭૪......૧૧૭૭...............	૩.
બાળમૂળરાજ.	ઇ૦સન	૧૧૭૭......૧૧૭૯...............	૨.
ભોળોભીમદેવ.	ઇ૦સન	૧૧૭૯......૧૨૪૨...............	૬૩.
ત્રિભોવનપાળ.	ઇ૦સન	૧૨૪૨......૧૨૪૪...............	૨.

(પરિક્ષાના સવાલો).

ચાવડા વંશના છેલ્લા રાજા સામતસિંગને પેટે શું છોકરાં હતાં?સામતસિંગ મુવા પછી ચાવડા વંશની ગાદી કયા વંશમાં ગઇ?સામતસિંગની બેહેનનું નામ શું? લીલાદેવી કોની સાથે પરણી હતી? મૂળરાજ કોનો છોકરો? મૂળરાજ શાથી નામ પડ્યું? સામતસિંગ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? મૂળરાજ સામતસિંગનો શું સગો થાય? મૂળરાજને સામતસિંગે ખુશીથી ગાદી ઉપર બેસાડ્યો કે? મૂળરાજ કયા વરસમાં સામતસિંગની ગાદીએ બેઠો? મૂળરાજ ગાદીએ બેઠો ત્યારે કયા કયા રાજા ચઢી આવ્યા? પછી તે રાજાઓએ શું કીધું? ત્યાર પછી મૂળરાજે કયાં ચડાઇ કરી ને કોને માર્યો? મૂળરાજે ધર્મનાં શું શું કામો કીધાં? કઇ જાતના બ્રાહ્મણોને મૂળરાજે ગૂજરાતમાં વસાવ્યા? મૂળરાજ કેવો રાજા હતો? મૂળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયા સાલમાં મરણ પામ્યો? મૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ચામૂડને કેટલા છોકરા હતા તેના નામ દેઓ? ચામૂડ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વલ્લભસેને કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું? વલ્લભસેન શાથી મરણ પામ્યો? વલ્લભસેનની ગાદી કોને મળી? દુર્લભસેને કેવી રીતે રાજ્ય ચલાવ્યું ને શું શું કામો કીધાં? દુર્લભસેન પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? ભીમદેવના વખતમાં કયા બાદશાહે ગૂજરાતઉપર સ્વારી કરી હતી?ને કયા વરસમાં સ્વારી કરી હતી, તેમાં ભીમદેવનું શું શું થયું? સુલતાનમહમૂદે પછી કયું દેહેરૂં લુટયું?તે

દેહેરામાંથી શું શું તેણે લૂટી લીધું? સોમનાથનું દેહેરૂં કણી તરફ છે? ભીમદેવના વખતમાં આબુ ઉપરને આરાસુર ઉપર કોણે દેહેરાં બંધાવ્યાં? ભીમદેવ કેવો રાજા હતો? ભીમદેવને કેટલા છોકરા હતા તેના નામ દેઓ? ભીમદેવ કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયા સાલમાં રાજ્યની ગાદી છોડી? ભીમદેવરાજયની ગાદી કોને સોંપી? કરણ રાજાએ ગાદીએ બેઠા પછી તેણે કયા લોકોને વશ કર્યા? કરણ રાજાના વખતમાં લડાઇઓ કેવી થઇ? કરણ રાજાએ કયું તળાવ બંધાવ્યું? ને કયું શેહેર વસાવ્યું? કરણસાગર તળાવ કયાં છે? કરણાવતી શેહેર કયાં છે? કરણ રાજા કોની સાથે પરણ્યો હતો? કરણ રાજાના છોકરાનું નામ શું? સિદ્ધરાજ કેટલા વરસનો થયો ત્યારે કરણ મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજ નાની ઉમ્મરનો હતો ને તેનો બાપ મરણ પામ્યો ત્યારે થોડાં વરસ રાજ્ય કોણે બચાવ્યું? સિદ્ધરાજની માનું નામ શું? મીનળદેવીએ કયા કયા તળાવો બંધાવ્યાં? મીનળદેવી રાજ્ય ચલાવતી હતી તેવારે તેના રાજ્ય ઉપર કોણે ચઢાઇ કરી હતી? પછી તે યસોવરમાન રાજાનું શું થયું? સિદ્ધરાજનો વિવાહ કોની સાથે થયો હતો? રાણકદેવી કોની છોકરી હતી? રાણકદેવીને કોણ પરણી લઇ ગયું હતું? રાણકદેવીને સારૂ કોને લડાઇ થઇ હતી? સોરઠના રાજા પાસેથી રાણકદેવી સિદ્ધરાજને હાથ આવી કે નહીં? સિદ્ધરાજે કયાં તળાવ બંધાવ્યું, અને રૂદ્રમાળ કયાં બંધાવ્યું? સિદ્ધ-રાજની નામના શાથી થઇ? સિદ્ધરાજ એ હિંદુરાજાઓમાં કેવો રાજા થઇ ગયો? સિદ્ધરાજ જયસિંહ અથવા સધરાજજેસંગ કેમ કેહે છે? સિદ્ધરાજે કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું, ને કયાં સાલમાં મરણ પામ્યો? સિદ્ધરાજને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજને કંઇ છોકરૂં હતું નહીં ત્યારે તેની ગાદી કોના વંશમાં ગઇ? ક્ષેમરાજને કેટલા છોકરા હતા? દેવપ્રસાદને કેટલા હતા? ત્રિભોવનપાળને કેટલા છોકરા હતા? સિદ્ધરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? સિદ્ધરાજની મરજી કુમારપાળને ગાદીએ બેસાડવાની ખરી કે નહી? કુમારપાળને સિદ્ધરાજની ગાદીએ કોણે બેસાડયો? કુમારપાળે શું શું ધર્મનાં કામો કીધાં? કુમારપાળે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? કુમારપાળ શા કારણથી મરણ પામ્યો? કુમારપાળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? અજેપાળ

કયો ધર્મ પાળતો હતો? અજેપાળને કોણે મારી નાંખ્યો? અજેપાળ પછી કોણ ગાદીએ બેઠું? બાળમૂળરાજ શાથી નામ પડયું? બાળમૂળરાજ નાનો હતો તેથી થોડી મુદત કોણે રાજ્ય ચલાવ્યું? બાળમૂળરાજના વખતમાં કયા મુસલમાન બાદશાહે ગૂજરાત ઉપર ચઢાઇ કરી હતી? પછી તે ચઢાઇમાં શું થયું? બાળમૂળરાજે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? બાળમૂળરાજ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? ભીમદેવને ભોળો ભીમદેવ શાથી કહેછે? ભોળા ભીમદેવને કોની સાથે લડાઇ થઇ હતી? શા કારણથી ભીમદેવને પૃથુરાજ સાથે લડાઇ કરવી પડી હતી? પછી ભીમદેવનું લડાઈમાં શું થયું? ભોળો ભીમ કેટલાં વરસ રાજ્ય કરીને મરણ પામ્યો? ભોળા ભીમની ગાદીએ કોણ બેઠું? સોલંકી વંશમાં છેલ્લો રાજા કોણ થઈ ગયો? ત્રિભોવનપાળે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું? ત્રિભોવનપાળને ગાદી ઉપરથી કોણે ઉઠાડી મુકયો? સોલંકી વંશ પછી કયા વંશના રાજાઓ થયા? ત્રિભોવનપાળના વખતમાં શું શું જાણવા જોગ બીના બની? સોલંકી વંશ કેટલા વરસ ચાલ્યો? સોલંકી વંશમાં બધા મળીને કેટલા રાજા થઈ ગયા? સોલંકી વંશના બારે રાજા કયારે ગાદીપર બેઠા ને કયારે ગાદીપરથી ઉઠયા, ને દરએક જણે કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું તે સામટું કહી જાઓ?

(વાઘેલા વંશ).

કોઇ વાઘેલો રજપૂત લવણપ્રસાદ વાઘેલા ગામમાં રેહેતો હતો તેથી વાઘેલા વંશ નામ પડયું. એ લવણપ્રસાદ સોલંકી વંશના ભોળા ભીમદેવ રાજાનો પ્રધાન બન્યો હતો. પાછળથી અકેકને અણબનાવ થયો તેથી લવણપ્રસાદે બંડ ઉઠાવી તેનો મૂલક બધો કબજે કરી લીધો. એ લવણ પ્રસાદને વીરધવળ નામે પરાક્રમી છોકરો હતો તેણે બાપના રાજમાં વધારો કર્યો. વીરધવળને વસ્તુપાળ ને તેજપાળ એવા બે પ્રધાન હતા તેઓ મોટા લડવૈયા હતા. વીરધવળ રાજા ઇ૦ સ૦ ૧૨૪૦ માં મરણ પામ્યો, ત્યાર પછી તેની ગાદીએ તેનો છોકરો વિશળદેવ બેઠો. એ વિશળદેવ વાઘેલા વંશમાં પેહેલો રાજા થયો. વિશળદેવ ઇ૦સ૦૧૨૪૪માં અણહિલવાડ એટલે પાટણ ઉપર સ્વારી કરીને ત્યાંના છેલ્લા સોલંકી રાજા ત્રિભોવનપાળને હરાવી તેનું રાજ્ય જીતી લીધું, ને પોતે તેની ગાદી

ઉપર બેઠો. પછી તેણે ગૂજરાત માંહેલા વીશનગર ને વીજાપોર એવાં બે શેહેરો વસાવ્યાં ને ડભોઇનો કિલ્લો બાંધ્યો. એ વિશળદેવ રાજા કર્ણાટકના રાજાની કુંવરી સાથે પરણ્યો હતો વિશળદેવે ૧૮ વરસ રાજ્ય કીધું. ત્યાર પછી તેની ગાદીએ અનુક્રમે અરજુનદેવ, સારંગદેવ, ને કરણઘેલો એવા ત્રણ રાજાઓ થયા વાઘેલા વંશનો છેલ્લો રાજા કરણઘેલો ઇ૦ સ૦ ૧૨૭૯ માં ગાદીએ બેઠો. એ કરણઘેલા રાજાની પાસે માધવ અને કેશવ એવા બે પ્રધાન હતા. તેમાં માધવની બઇરી ઘણી રૂપવંતી હતી તેને કરણ રાજાએ જોર જુલમથી લઇલીધી ને વળી કેશવ પ્રધાનને મારી નાખ્યો તેથી માધવ પ્રધાન દીલ્હીના અલ્લાઉદ્દીન બાદશાહ પાસે ગયો, ને તેને કેટલીક ભેટ આપીને સમજાવીને ગૂજરાતઉપર તે અલ્લાઉદ્દીન પાસે ચઢાઇ કરાવી, પછી કરણ રાજાની ને અલ્લાઉદ્દીનની મોટી લડાઇ થઇ. તેમાં કરણ રાજા હાર્યો ને દક્ષિણ તરફ નાસી ગયો ને તેનું રાજ્ય એ અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીએ જીતી લીધું, વળી એ કરણરાજાની રાણીઓને પકડીને તેને દીલ્હી મોકલી દીધી ને તેમાંની એક કમળાદેવી કરીને હતી તેને અલ્લાઉદ્દીને પોતાની સ્ત્રી કરી રાખી. એ કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે આ વખતે પોતાનો બાપ કરણ નાઠો તેની સાથે હતી. કરણ રાજા તેને લઇને દક્ષિણમાં નાશીકની ઉત્તરે બાગલાણમાં ભાગ્યો હતો ત્યાં અલ્લાઉદ્દીને ફોજ મોકલી ને તે છોકરીને પણ પોતાની પાસે તેડાવી લીધી. એ રીતે વાઘેલા રાજાઓની પડતી આવી ને છેલ્લો રાજા કરણ જયારથી લડાઇમાં અલ્લાઉદ્દીન ખીલજી સાથે હાર્યો ત્યારથી ગૂજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં ગઇ. વાઘેલાવંશમાં બધા મળીને ચાર રાજાઓ થયા તેમનાં નામ તથા રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી નીચે મુજબ.

	ક્યારે ગાદીએ બેઠો.	ક્યારે ગાદી-પરથી ઉઠયો.	કેટલાં વરસ રાજ્ય કીધું.
વિશળદેવ.	ઇ૦સ૦ ૧૨૪૪	૧૨૬૨	૧૮.
અરજુનદેવ.	ઇ૦સ૦ ૧૨૬૨	૧૨૭૫	૧૩.
સારંગદેવ	ઇ૦સ૦ ૧૨૭૫	૧૨૭૯	૪.
કરણઘેલો.	ઇ૦સ૦ ૧૨૭૯	૧૩૦૪	૨૫.

(પરિક્ષાના સવાલો.)

વાઘેલા વંશ શાથી નામ પડયું? લવણુપ્રસાદ કોનો પ્રધાન બન્યો હતો? ભોળા ભીમદેવનો મૂલક શા કારણથી લવણુપ્રસાદે બધો લઇ લીધો? લવણુપ્રસાદના છોકરાનું નામ શું? વીરધવળને કયા બે પ્રધાનો હતા, તેના નામ દેઓ? વીરધવળ રાજા કયા વરસમાં મરણ પામ્યો? વીરધવળ પછી તેની ગાદીએ કોણ બેઠું? વાઘેલા વંશમાં પેહેલો રાજા કયો થયો? વિશળદેવે કયાં સ્વારી કરી ને કયા વરસમાં? વિશળદેવે કોનું રાજ્ય જીતી લીધું? વિશળદેવ રાજાએ કયા કયા શેહેરો વસાવ્યાં? વિશળદેવ રાજા કોની છોકરી સાથે પરણ્યો હતો? વિશળદેવે કેટલા વરસ રાજ્ય કીધું? વિશળદેવ પછી તેના ગાદીએ કયા કયા રાજાઓ થયા? વાઘેલા વંશનો છેલ્લો રાજા કયો? કરણઘેલો કયા સાલમાં ગાદીએ બેઠો? કરણરાજા પાસે કયા કયા બે પ્રધાનો હતા? કરણરાજાનું રાજ્ય કોણે જીતી લીધું? કરણઘેલાને કોની સાથે લડાઇ થઇ હતી? કરણઘેલાને ને અલ્લાઉદ્દીન ખીલજીને લડાઇ થવાનું કારણ શું? રાજા કરણ લડાઇમાં હાર્યો તો નાશીને કયાં જતો રહ્યો? કરણરાજાની રાણીઓને પકડીને અલ્લાઉદ્દીને કયાં મોકલી દીધી? કરણની બધી રાણીઓમાંથી કઇ રાણીને અલ્લાઉદ્દીને પોતાની બધરી બનાવી? કમળાદેવીને એક છોકરી હતી તે કરણ નાઠો ત્યારે તેની સાથે હતી કે અલ્લાઉદ્દીન પાસે હતી? કમળાદેવીની છોકરીને કરણ પાસેથી અલ્લાઉદ્દીને શી રીતે તેડાવી લીધી? વાઘેલા રાજાઓની પડતી કયારથી આવી? ગૂજરાતની ગાદી મુસલમાનના હાથમાં કયારથી આવી? વાઘેલા વશમાં બધાં મળીને કેટલા રાજાઓ થઈ ગયા? વાઘેલા વંશના રાજાઓનાં નામ, અને તેઓનાં રાજ્ય કર્યાના વરસની વંશાવળી બોલી જાઓ?

THE ALPHABET (ધિ ઑલ્ફાબેટ) મૂળાક્ષર.

A	a	*A a*	એ	N	n	*N n*	એન
B	b	*B b*	બી	O	o	*O o*	ઓ
C	c	*C c*	સી	P	p	*P p*	પી
D	d	*D d*	ડી	Q	q	*Q q*	ક્યુ
E	e	*E e*	ઈ	R	r	*R r*	આર
F	f	*F f*	એફ	S	s	*S s*	એસ
G	g	*G g*	જી	T	t	*T t*	ટી
H	h	*H h*	એચ	U	u	*U u*	યૂ
I	i	*I i*	આઈ	V	v	*V v*	વી
J	j	*J j*	જે	W	w	*W w*	ડબલ્યુ
K	k	*K k*	કે	X	x	*X x*	એક્સ
L	l	*L l*	એલ	Y	y	*Y y*	વાઈ
M	m	*M m*	એમ	Z	z	*Z z*	ઝેડ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
વન	ટૂ	થ્રી	ફોર	ફાઇવ	સિક્સ	સેવન	એઇટ	નાઇન	ટેન
એક	બે	ત્રણ	ચાર	પાંચ	છ	સાત	આઠ	નવ	દશ

જાહેર ખબર.

નીચે લખેલી ચોપડીઓ **સુરતમાં** ચોકબજાર, નાણાવટ અને ભાગાતળાવના બુકસેલરો; **મુંબઈમાં** ભૂલેશ્વર આગળ ફીરંગીના દેવલ પાછળ માવજી જેરામના માળામાં **ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ;** કાળકા... આગળ **એન. ડી. મેહેતાની કંપની** પંડીત જેણારામ મુકુંદજી, વસનજી પરમાનંદ ચાહેવાળા, નારણ ગોપાળ હરડેકર; વિઠ્ઠલવાડીને નાકે બાલકૃષ્ણ લક્ષ્મણ પાઠક, બુકસેલરો; ધોબીતળાવ આગળ નાનાભાઈ બેજનજી કરાણી બુકસેલર, કોટમાં નસરવાનજી ધનજીભાઈ સુરતી તથા પીરોજશા દીનશાજી મુકાદમ, દી. લક્ષ્મીદાસની કંપની બુકસેલરો; **વલસાડમાં** દુવારકાદાસ પરભુદાસ, બુકસેલર; **ભરૂચમાં** ફતેપોરના બજારમાં કાગદી કાદરભાઈ, બુકસેલર; **રાજકોટમાં** પરશોતમ પરમાનંદ અને **કરાંચીમાં** શુંદરજી વીશરામ, નુરૂદ્દીન જીવાખાન બુકસેલરો; **કચ્છમાંડવીમાં** ચાંપશી ખીમરાજ પાસેથી વેચાતી મળશે. ચોપડીઓના કમીશન વગેરેનો બંદોબસ્ત કરવો હોય તો **મુંબઈમાં ડાહ્યાભાઈ જગજીવનદાસ** અને **સુરતમાં** સગરામપરે **મી૦ નગીનદાસ ફકીરભાઈ કાસીદાસને** પોષ્ટપેડ કાગળથી લખી જણાવવું.

જથાબંધ લેનારને સારૂં કમીશન મળશે.

૦–૧–૦ ગૂજરાતી પે૦ ચો૦ પ૦ અર્થ.
૦–૨–૦ ગૂ૦ બીજીના અર્થ.
૦–૩–૦ ગૂ૦ ત્રીજીના અર્થ.
૦–૪–૬ ગૂ૦ ચોથીના અર્થ.
૦–૫–૦ ગૂ૦ પાંચમીના અર્થ.
૦–૬–૦ ગૂ૦ છઠ્ઠીના અર્થ.
૦–૮–૦ ગૂ૦ સાતમીના અર્થ.
૦–૩–૦ ગૂ૦ બાળમિત્રના અર્થ.
–૨– ...ત જીલ્લાની ભૂગોળ.
...ઈ હાલાકાની ભૂગોળ.
...દુસ્તાનની ભૂગોળ.
...ત્રા સહીત **છેલની વાર્તા**
(...ઘણીજ રમુજી.)
...ાની વાર્તા.

૨–૦–૦ ચિત્ર સહીત **બદીઅલજમાલ** પરીની વાર્તા.
૦–૬–૬ કોહેડા સંગ્રહ.
૦–૧–૦ ચિત્ર આંકની ચોપડી.
૦–૧–૦ કોષ્ટકની ચોપડી.
૦–૩–૦ પ્રાઇમરના મીનિંગ.
૦–૪–૦ અંગ્રેજી પેહેલી ચોપડીના મીનિંગ તરજુમાસહિત.
૦–૬–૦ સેકન્ડ બુક પાર્ટ ફર્સ્ટના મીનિંગ તરજુમાસહિત.
૦–૧૦–૦ સેકન્ડ બુક પાર્ટ સેકન્ડના મીનિંગ.
૧–૮–૦ ભાગવતસાર ચિત્રો સહીત.
૦–૩–૦ ન્યુ રૉ. પ્રા. ના મીનિંગ.